

OP Ryhmän osavuositiedot
1.1.–30.9.2019

OP Ryhmän osavuositarkastus 1.1.–30.9.2019:

Tulos ennen veroja 706 miljoonaa euroa – tuotot kasvoivat kolme prosenttia ja kulut laskivat prosentin

Tulos ennen veroja 1–9/2019	Korkokate 1–9/2019	Vakuutuslasku 1–9/2019	Nettopalkkio- tuotot 1–9/2019	CET1- vakavaraisuus 30.9.2019
706 milj. €	+4 %	-5 %	+4 %	19,6 %

- Tulos ennen veroja oli 706 miljoonaa euroa (687).
- Korkokate kasvoi 4 % 901 miljoonaan euroon ja nettopalkkiotuotot 4 % 679 miljoonaan euroon. Vakuutuslasku laski 5 % 412 miljoonaan euroon.
- Tuotot sijoitustoiminnasta, 260 miljoonaa euroa, olivat viime vuoden tasolla.
- Kulut, 1 365 miljoonaa euroa (1 378), laskivat vertailukaudesta.
- Saamisten arvonalentumiset olivat 36 miljoonaa euroa (24).
- OP Ryhmän luottokanta kasvoi vuodessa 6 % 91 miljardiin euroon ja talletukset 2 % 63 miljardiin euroon.
- CET1-vakavaraisuus oli vahvalla tasolla 19,6 % (20,5).
- Vähittäispankin tulos ennen veroja oli 193 miljoonaa euroa (194). Korkokate ja nettopalkkiotuotot kasvoivat 5 %. Sijoitustoiminnan nettotuotot laskivat 16 miljoonaa euroa. Luottokanta kasvoi vuodessa 5 % ja talletukset 7 %.
- Yrityspankin tulos ennen veroja laski 22 % 232 miljoonaan euroon. Korkokate kasvoi 9 %, mutta nettopalkkiotuotot laskivat 14 % ja sijoitustoiminnan nettotuotot 45 %. Sijoitustoiminnan nettotuottoja laskivat markkinamuutoksista johtuvat johdannaisten luotto- ja vastapuoliriskin muutokset sekä alkuvuonna johdannaisten arvostusmalleihin tehdyt muutokset. Luottokanta kasvoi vuodessa 9 %.
- Vakuutuksen tulos ennen veroja kasvoi 16 % 278 miljoonaan euroon. Vakuutuslasku laski 5 % 421 miljoonaan euroon. Operatiivinen yhdistetty kulusuhde oli 91,8 prosenttia (90,5). Tuotot sijoitustoiminnasta kasvoivat 72 % 153 miljoonaan euroon, josta sijoitusten myyntivoitot olivat 114 miljoonaa euroa (-12).
- Muun toiminnan tulos ennen veroja oli 3 miljoonaa euroa (-38).
- Katsauskauden aikana OP Ryhmä investoi 219 miljoonaa euroa (291) toimintansa kehittämiseen ja asiakaskokemuksen parantamiseen.
- OP-bonukset olivat 191 miljoonaa euroa.
- Osuuspankkien omistaja-asiakkaiden määrä kasvoi katsauskaudella 68 000:lla 1,98 miljoonaan. OP Ryhmän pankki- ja vakuutustoiminnan yhteisten asiakkaiden määrä oli 1,3 miljoonaa.
- OP Ryhmä luokitteli Vallilan kiinteistön osavuositarkastuksessa myytävänä olevaksi pitkäaikaiseksi omaisuuseräksi.
- Vuoden 2019 tuloksen ennen veroja arvioidaan muodostuvan pienemmäksi kuin vuoden 2018 tulos. Näkymistä kerrotaan tarkemmin kohdassa "Loppuvuoden näkymät".

OP Ryhmän avainlukuja

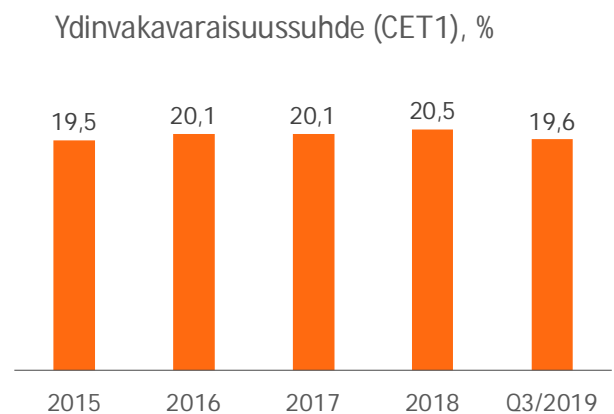
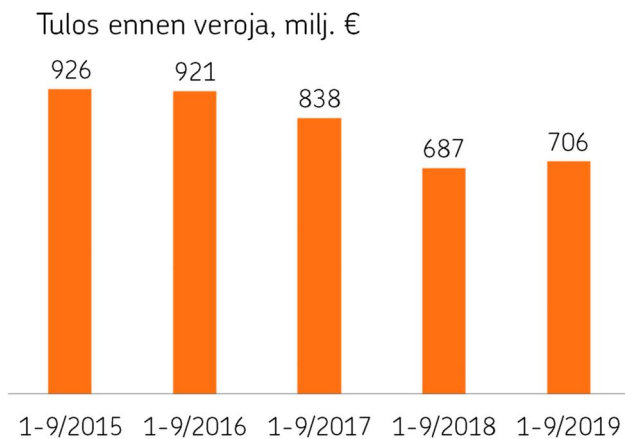
	1-9/2019	1-9/2018	Muutos, %	1-12/2018
Tulos ennen veroja, milj. €	706	687	2,8	1 017
Vähittäispankki	193	194	-0,5	421
Yritys pankki	232	299	-22,4	408
Vakuutus	278	240	16,0	260
Muu toiminta	3	-38	-	-64
Kertyneet uudet OP-bonukset omistaja-asiakkaille	-191	-171	-	-230
Taloudellisen pääomavaateen tuotto, %**	20,3	18,7	1,6*	20,8
Oman pääoman tuotto (ROE), %	6,2	6,5	-0,3*	6,9
Oman pääoman tuotto ilman OP-bonuksia, %	7,8	8,1	-0,3*	8,5
Koko pääoman tuotto (ROA), %	0,53	0,53	0,0*	0,57
Koko pääoman tuotto ilman OP-bonuksia, %	0,67	0,66	0,0*	0,70
	30.9.2019	30.9.2018	Muutos, %	31.12.2018
CET1-vakavaraisuus, %	19,6	20,0	-0,3*	20,5
Omien varojen suhde omien varojen vähimmäismäärään (Rava), %***	137	149	-12*	147
Luottokanta, mrd. €	91,0	86,0	5,8	87,1
Talletukset, mrd. €	62,6	61,6	1,6	61,3
Järjestämättömät saamiset luotto- ja takauskannasta, %****	1,1	1,1	0,0*	1,0
Omistaja-asiakkaat (1 000)	1 979	1 888	4,8	1 911

*Suhdeluvun muutos

**12 kk liukuva

***Rava-suhdeluku on laskettu vakuutusyhtiöiden osalta niiden vakavaraisuussäätelyyn sisältyvillä siirtymäsäännöillä.

****Järjestämättömällä saamisilla tarkoitetaan yli 90 päivää erääntyneitä saamisia, muita riskillisiksi luokiteltuja saamisia sekä tällaisiin saamisiin kohdistuvia asiakkaan taloudellisista vaikeuksista johtuvia lainanhoitojoustoja.

Pääjohtaja Timo Ritakallion kommentit

OP Ryhmän tammi–syyskuun tulos nousi hyvälle tasolle 706 miljoonaan euroon. Tulos kasvoi vertailukaudesta 19 miljoonaan euroa. Luotto- ja talletuskantamme kasvu jatkui vahvana. Luottokanta kasvoi vuodessa 6 prosenttia 91 miljardiin euroon ja talletuskanta 2 prosenttia 63 miljardiin euroon.

Asiakasliiketoimintamme kehitys oli tammi–syyskuussa positiivista. Korkokate kasvoi 4,5 prosenttia ja nettopalkkiotuotot 3,7 prosenttia. Sijoitustoiminnan tuotot säilyivät vertailukauden tasolla. Hallinnoitavien varojen määrä nousi 10 prosenttia 79 miljardiin euroon. Saamisten arvonalentumisten määrä pysyi matalalla tasolla.

Markkinaosuutemme kehittyi edelleen suotuisasti, ja OP Ryhmän omistaja-asiakkaiden määrä nousi syyskuussa 1,98 miljoonaan. Lähestymme hyvällä vauhdilla tämän vuoden tavoitteeksi asettamaamme kahden miljoonan omistaja-asiakkaan rajaa.

Strategisena painopisteenämme on kääntää tuottojen kasvu kulujen kasvua suuremmaksi. Ilokseni voin todeta, että olemme edenneet tässä tavoitteessa suunnitellusti. Tammi–syyskuussa tuotot kasvoivat vertailukaudesta kolme prosenttia ja kulut laskivat prosentin.

Olemme tuoneet vuonna 2019 tarjolle uusia asiakaskokemusta parantavia palveluja, kuten SEPA-pikasiirrot, joiden ansiosta rahat siirtyvät euromaksualueella tililtä toiselle sekunneissa. Vahvan sähköisen tunnistautumisen vaatimukset täyttävällä Mobiiliavaimellamme on jo yli miljoona käyttäjää.

Uudistamme OP Ryhmän keskusyhteisön toimintamallia, ja osana tätä muutosta olemme läpikäyneet yt-neuvottelut Yritys pankki- ja Vakuutus-liiketoiminnoissamme. Neuvottelujen tuloksena 300 työtehtävää päättyi ja 185 uutta tehtävää syntyi. Lisäksi meneillään on yt-neuvottelut toimintamallin uudistamiseksi myös tukitoiminnoissamme. Neuvottelujen kohteena olevissa organisaatioissa työskentelee 1 900 ihmistä, ja työtehtävien vähennystarve on enintään 290. Toimintamallin uudistuksella tavoittelemme parempaa asiakaskokemusta ja sujuvoitamme työntekoa siirtymällä kohti itseohjautuvaa työskentelymallia.

Ilmastonmuutos on aikamme polttavimpia ongelmia. Vastuullisena finanssitoimijana haluamme tukea ratkaisuja ilmastonmuutoksen hidastamiseksi. Syyskuussa allekirjoitimme perustajajäsenenä YK:n vastuullisen pankkitoiminnan periaatteet, joissa määritellään pankkisektorin vastuut kestävän tulevaisuuden luomiseksi. Tänä vuonna olemme tehostaneet erityisesti rahoitettavien yritysten analysointia ESG-kriteereillä eli ympäristön, yhteiskunnallisten ja muiden sosiaalisten kysymysten ja hallinnon näkökulmista, mikä auttaa tunnistamaan yritysten toimintaan liittyviä pitkän aikavälin riskejä ja mahdollisuuksia. OP Yrityspankki on myöntänyt kestävyyskriteerilainoja ja vihreitä lainoja yli puolen miljardin euron edestä ja laskenut liikkeelle 500 miljoonan euron Green Bondin. Näiden tuotteiden kysyntä kasvaa niin lainanottajien kuin sijoittajien keskuudessa.

Maailmantalouden kasvu on jatkunut vakaana mutta keskivertoa hitaampana. Samalla epävarmuus talouden näkymistä on pysynyt suurena. Erityisesti poliittiset riskit ovat yhä kohonneet, mikä on lisännyt heiluntaa markkinoilla. Epävarman tilanteen vuoksi korot ovat laskeneet osin historiallisen mataliksi, jopa negatiivisiksi. Se edellyttää jatkuvaa toiminnan tehostamista sekä pankki- että vakuutusliiketoiminnassa.

Suomen talous on kehittynyt muuta euroaluetta myönteisemmin. Luottamus talouteen on kuitenkin heikentynyt, eikä työllisyys ole enää noussut. Vientikysynnän vaimeneminen heijastuu vähitellen yhä enemmän myös Suomeen. Inflaatio säilyy matalana ja korot pysyvät pitkään negatiivisina.

Taloussympäristön epävarmuus lisää talouspolitiikan haasteita. Kuluttajien odotukset Suomen taloudesta ovat heikentyneet selvästi. Nyt olisi laajasti pyrittävä vahvistamaan kotitalouksien luottamusta ja vältettävä ajoittamasta lähiajoille ratkaisuja, jotka heikentävät kotitalouksien kulutus- ja investointimahdollisuuksia.

OP Ryhmän osavuositarkastus 1.1.–30.9.2019

Sisällysluettelo

Toimintaympäristö	5
Tulos ja tase.....	6
Heinä–syyskuun keskeiset tapahtumat.....	8
OP Ryhmän strategiset tavoitteet ja painopisteet	8
Omistaja-asiakkaiden ja toimintaympäristön menestyksen edistäminen	8
Vakavaraisuus.....	10
Riskiasema	11
Vähittäispankki.....	15
Yrityspankki.....	17
Vakuutus	19
Muu toiminta	21
Palvelukehittäminen.....	22
Henkilöstö.....	22
OP Ryhmän rakenteessa tapahtuneet muutokset.....	22
OP Osuuskunnan hallinto	23
Katsauskauden jälkeiset tapahtumat	24
Loppuvuoden näkymät	24
Tuloslaskelma	25
Laaja tuloslaskelma.....	25
Tase.....	26
Oman pääoman muutoslaskelma.....	27
Rahavirtalaskelma	28
Segmenttiraportointi.....	29
Liitetaulukot	31

Toimintaympäristö

Maailmantalouden kasvu jatkui kolmannella vuosineljänneksellä keskiarvoa vauhtia. Teollisuuden ja maailmankaupan vire säilyi heikkona. Palveluissa suhdanne pysyi suotuisana, mutta myös niiden suhdannekyselyt ovat heikentyneet.

Rahoitusmarkkinoilla tiedot Yhdysvaltain ja Kiinan kauppaneuvotteluiden tilanteesta, Britannian EU-eroprogressi ja talousnäkömyiden epävarmuus heiluttivat markkinoita. Alkukesän myönteinen vire vaihtui pessimismiin elokuussa, jolloin sekä korot että osakekurssit laskivat jyrkästi. Alkuvuodella osakemarkkinat vahvistuivat jälleen, mutta korot säilyivät laajalti aiempaa matalampina.

Euroopan keskuspankki (EKP) laski syyskuun kokouksessaan talletuskorkonsa -0,4 prosentista -0,5 prosenttiin ja ilmoitti pitävänsä ohjauksensa nykytasolla tai matalampana, kunnes inflaationäkymät ovat tavoitteen mukaisia. Pankkien varannoille maksettava korko muutettiin kaksiportaiseksi. Lisäksi EKP ilmoitti alkavansa jälleen ostaa arvopapereita.

Suomen talous kasvoi alustavien tietojen mukaan kohtalaista vauhtia kolmannella vuosineljänneksellä, mutta luottamus talouteen heikkeni. Kaupan myynti ja teollisuustuotanto kasvoivat alkuvuotta paremmin. Työmarkkinoilla myönteinen vire hiipui. Työttömyys- ja työllisyysasteet pysyivät ennallaan.

Asuntojen myynti piristyi kesän aikana. Osakehuoneistojen hinnat nousivat keskimäärin hieman, vaikka hintakehitys jatkui eriytyneenä. Uusia asuinrakennuksia aloitettiin viime vuotta vähemmän, mutta rakentamisen määrä on yhä korkea.

Lisääntyvä poliittinen epävarmuus varjostaa talouden näkymiä. Suhdannekyselyiden perusteella talouskasvu säilyy lähiaikoina vauhtia tai hidastuu yhä. Inflaatio on hidasta, ja markkinakorkojen odotetaan yhä hieman laskevan.

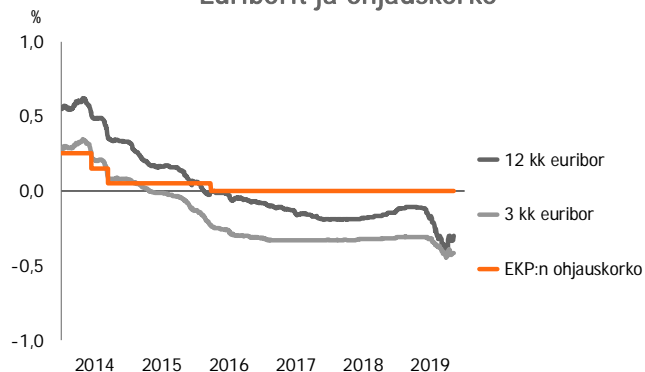
Kotitalouksien luottokanta kasvoi kolmannella vuosineljänneksellä noin kolmen prosentin vuosivauhtia. Uusien nostettujen asuntolainojen korko laski edelleen. Kulutusluottojen kysyntä säilyi vakaana. Yritysluotot kasvoivat noin seitsemän prosenttia edellisestä vuodesta. Tuorein pankkibarometri ennakoii kotitalousluottojen kysynnälle varovasta positiivista virettä ja yritysluottojen kysynnän selvää vähenemistä.

Talletuskannan vuosikasvu oli katsauskaudella noin seitsemän prosenttia. Kasvu on ollut vahvaa sekä kotitalous- että yritystalletuksissa. Kotitalouksien talletukset käyttötilillä lisääntyivät noin kymmenen prosenttia viime vuodesta.

Suomeen rekisteröityjen sijoitusrahastojen arvo kohosi vuoden kolmannella vuosineljänneksellä 3,1 prosenttia 120,8 miljardiin euroon. Suurin osa myönteisestä kehityksestä oli peräisin rahastojen positiivisesta arvomuutoksesta. Varoja siirrettiin osakerahastoista korkorahastoihin ja yhdistelmärahastoihin.

Vakuutuslalla maksutulon kehitys on ollut vakaata, mutta huoli talouden kehityksestä ja korvauskulujen kasvu varjostavat tulevaisuuden näkymiä.

Euriborit ja ohjaukorko

Lähde: Suomen Pankki

BKT

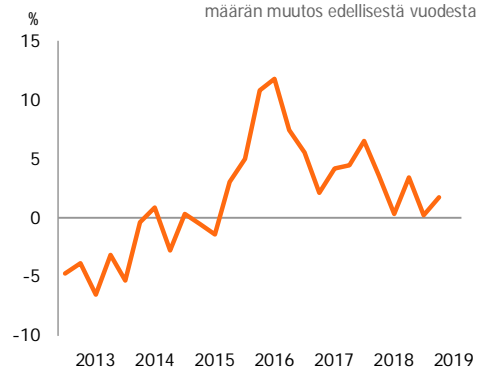
määrän muutos edellisestä vuodesta

Lähteet: Eurostat, Tilastokeskus

Investoinnit Suomessa

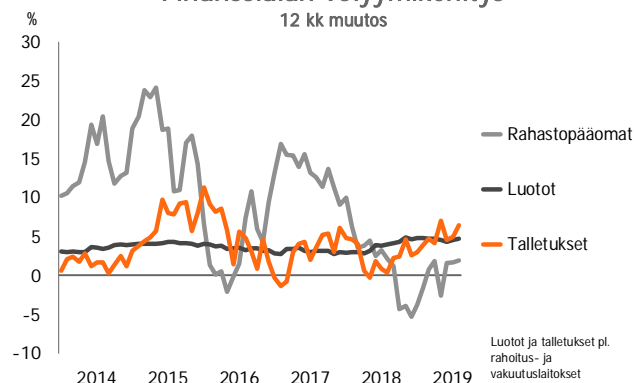
määrän muutos edellisestä vuodesta

Lähde: Tilastokeskus

Finanssialan volyymikehitys

12 kk muutos

Lähteet: Suomen Pankki, Suomen Sijoitus tutkimus Oy

Tulos ja tase

Tulosanalyysi, milj. €

	1-9/2019	1-9/2018	Muutos, %	7-9/2019	7-9/2018	Muutos, %	1-12/2018
Tulos ennen veroja	706	687	2,8	291	262	11,4	1 017
Vähittäispankki	193	194	-0,5	99	72	37,0	421
Yrityspankki	232	299	-22,4	92	87	5,9	408
Vakuutus	278	240	16,0	86	100	-13,9	260
Muu toiminta	3	-38	-	14	2	578,9	-64
Tuotot							
Korkokate	901	862	4,5	314	293	7,0	1 166
Vakuutuskate	412	432	-4,8	138	154	-10,6	566
Nettopalkkiotuotot	679	655	3,7	229	212	8,4	887
Sijoitustoiminnan nettotuotot	325	290	12,1	72	82	-11,8	263
Liiketoiminnan muut tuotot	41	46	-11,5	6	25	-75,3	61
Tuotot yhteensä	2 358	2 286	3,1	760	766	-0,9	2 943
Kulut							
Henkilöstökulut	573	592	-3,1	169	178	-5,5	516
Poistot ja arvonalentumiset	189	189	0,0	62	58	5,6	325
Liiketoiminnan muut kulut	602	597	0,9	181	185	-2,2	839
Kulut yhteensä	1 365	1 378	-0,9	411	422	-2,5	1 681
Saamisten arvonalentumiset	-36	-24	-	3	-17	-	-46
Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach)	-65	-30	-	2	-7	-	26
Kertyneet uudet OP-bonukset omistaja-asiakkaille	-191	-171	-	-62	-58	-	-230

Segmenttien vertailuvuoden 2018 luvut on muutettu vastaamaan uutta segmenttijakoa. Lisäksi vertailulukuja on muutettu liitetalukoissa kuvatulla tavalla kaupankäynnin korkotuottojen ja -kulojen esittämisen muutoksen seurauksena.

Avainlukuja, milj. €

	30.9.2019	31.12.2018	Muutos, %
Luottokanta	91 008	87 071	4,5
Asuntoluotot	39 405	38 558	2,2
Yritysluotot	22 111	21 136	4,6
Asuntoyhteisöt ja muut luotot	29 491	27 377	7,7
Talletukset	62 646	61 327	2,2
Hallinnoitavat varat (brutto)	79 353	71 850	10,4
Sijoitusrahastot	25 131	22 653	10,9
Instituutioasiakkaat	22 438	21 505	4,3
Private Banking	21 006	17 887	17,4
Sijoitussidonnaiset vakuutussäästöt	10 778	9 805	9,9
Taseen loppusumma	146 537	140 387	4,4
Sijoitusomaisuus	24 475	23 050	6,2
Vakuutustoiminnan velat	20 729	19 288	7,5
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	32 966	30 458	8,2
Oma pääoma	12 612	11 835	6,6

Tammi–syyskuu

OP Ryhmän tulos ennen veroja oli 706 miljoonaa euroa (687). Tulos kasvoi vertailukaudesta 19 miljoonaa euroa. Korkokate, nettopalkkiotuotot ja sijoitustoiminnan nettotuotot kasvoivat sekä kulut laskivat. Tulosta pienensivät vakuutuskatteen lasku ja saamisten arvonalentumisten kasvu.

Korkokate kasvoi 4,5 prosenttia 901 miljoonaan euroon. Vähittäispankki-segmentin korkokate kasvoi 33 miljoonaa euroa ja Yrityspankki-segmentin 23 miljoonaa euroa. OP Ryhmän luottokanta kasvoi vuodessa 5,8 prosenttia 91,0 miljardiin euroon ja talletukset 1,6 prosenttia 62,6 miljardiin euroon.

Vakuutuskatte oli 412 miljoonaa euroa (432). Vakuutus-segmentin vahinkovakuutuksen vakuutusmaksutuotot laskivat 0,1 prosenttia 1 106 miljoonaan euroon ja korvauskulut kasvoivat 3,3 prosenttia 707 miljoonaan euroon. Ilman vuonna 2018 myytyä Baltian liiketoimintaa vahinkovakuutuksen vakuutusmaksutuotot kasvoivat vertailukaudesta 4,1 prosenttia. Operatiivinen yhdistetty kulusuhde oli 91,8 prosenttia (90,5).

Nettopalkkiotuotot olivat 679 miljoonaa euroa eli 24 miljoonaa euroa suuremmat kuin vuotta aiemmin. Maksuliikkeen nettopalkkiotuotot kasvoivat 18 miljoonaa euroa, luotonannon 5 miljoonaa euroa sekä terveys- ja hyvinvointi palveluiden 4 miljoonaa euroa. Omaishoidon nettopalkkiotuotot laskivat 8 miljoonaa euroa.

Sijoitustoiminnan nettotuotot kasvoivat 12,1 prosenttia 325 miljoonaan euroon. Käypään arvoon tulosvaikuttavasti kirjattavien rahoitusvarojen nettotuotot olivat 296 miljoonaa euroa (91). Osaan vakuutusyhtiöiden oman pääoman ehtoista sijoituksista sovelletaan väliaikaista poikkeusmenettelyä (overlay approach). Väliaikaisen poikkeusmenettelyn piirissä olevien sijoitusten käyvän arvon muutokset esitetään oman pääoman käyvän arvon rahastossa. Yhteensä sijoitustoiminnasta kirjatut tuotot, 260 miljoonaa euroa, olivat viime vuoden tasolla. Myyntivoittoja kirjattiin 127 miljoonaa euroa (24). OP Ryhmän vakuutusyhtiöiden yhteenlaskettu sijoitusten tuotto käyvin arvo oli 10,4 prosenttia (1,2). Henkivakuutuksen lyhytaikaisten korkotäydennysten nettomuutos laski tulosta 12 miljoonaa euroa. Vertailukaudella lyhytaikaisten korkotäydennysten nettomuutos paransi tulosta 33 miljoonaa euroa. Markkinamuutoksista johtuvat johdannaisten luotto- ja vastapuoliriskin (CVA) arvonmuutokset laskivat tulosta 28 miljoonaa euroa vertailukaudesta.

Liiketoiminnan muut tuotot laskivat vertailukaudesta 5 miljoonaa euroa 41 miljoonaan euroon. Liiketoiminnan muita tuottoja kasvatti työterveyspalveluliiketoiminnan myynti toisella vuosineljänneksellä. Vertailukaudella myytiin Baltiassa toimivan tytäryhtiö Seesam Insurance AS:n koko osakekanta Vienna Insurance Groupille (VIG). Kaupasta kirjattiin kertaluonteista myyntivoittoa vertailukaudelle yhteensä 16 miljoonaa euroa.

Kulut laskivat 0,9 prosenttia 1 365 miljoonaan euroon. Henkilöstökulut laskivat 3,1 prosenttia 573 miljoonaan euroon. Eläkekulut laskivat vertailukaudesta 22 miljoonaa euroa 89 miljoonaan euroon. Vuoden 2018 lopussa OP Ryhmä siirsi lakisääteisen työeläketurvan pääosan hoidon ja vakuutuskannan Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmariselle, minkä seurauksena kirjanpitokäsittely muuttui etuusperusteiseksi maksupohjaiseksi

järjestelyihin. Kehittämisen kuluvaikutus oli 125 miljoonaa euroa (149). Poistot ja arvonalentumiset aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä olivat vertailukauden tasolla 189 miljoonaa euroa. Suunnitelman mukaiset poistot kasvoivat 13,8 prosenttia 183 miljoonaan euroon. Poistojen kasvu oli seurausta viime vuosien kehittämispanostusten kasvusta ja IFRS 16 Vuokrasopimukset -standardin käyttöönnotosta 1.1.2019. Arvonalentumispoistot puolestaan laskivat vertailukaudesta 22 miljoonaa euroa.

Liiketoiminnan muut kulut kasvoivat 5 miljoonaa euroa 602 miljoonaan euroon. ICT-tuotantokulut kasvoivat 24 miljoonaa euroa, ja EU:n vakausmaksu kasvoi 4 miljoonaa euroa vertailukaudesta kirjauskäytäntömuutoksen johdosta. Koko vuoden 2019 EU:n vakausmaksu on kuitenkin vertailuvuotta pienempi. Vuokrakulut laskivat 12 miljoonaa euroa johtuen IFRS 16 -standardin soveltamisesta vuonna 2019.

Tulosta heikentäviä, eri tuloslaskelmaeriin kohdistuneita arvonalentumisia luotoista ja saamisista sekä sijoituksista kirjattiin yhteensä 48 miljoonaa euroa (44), joista 36 miljoonaa euroa (24) kirjattiin luotoista ja muista saamisista. Saamisten arvonalentumisten kasvuun vaikuttivat luottokannan kasvu, luottojen siirtyminen eri arvonalentumisvaiheiden välillä ja luottotappiot. Järjestämättömät saamiset luotoista ja muista saamisista olivat matalalla 1,1 prosentin tasolla (1,0) luotto- ja takauksista.

OP Ryhmän katsauskauden tuloverot olivat 140 miljoonaa euroa (135). Efektiiivinen verokanta oli 19,9 prosenttia (19,6).

Vallilan kiinteistö luokiteltiin myytävänä olevaksi pitkäaikaiseksi omaisuuseräksi kolmannella vuosineljänneksellä. Kiinteistön taseeseen kirjatut varat olivat yhteensä 323 miljoonaa euroa ja velat 7 miljoonaa euroa. Vallilan kiinteistö käsittää Helsingin Vallilassa sijaitsevan korttelin.

OP Ryhmän oma pääoma oli 12,6 miljardia euroa (11,8). Omaan pääomaan sisältyi Tuotto-osuuksia 3,0 miljardia euroa (3,0), josta irtisanottujen Tuotto-osuuksien osuus oli 0,2 miljardia euroa (0,3). Tuotto-osuuksien tuottotavoite vuodelle 2019 on 3,25 prosenttia. Katsauskaudella kertyneen Tuotto-osuuksille maksettavan koron arvioidaan olevan yhteensä 72 miljoonaa euroa (70). Vuodelta 2018 korkoja maksettiin yhteensä 94 miljoonaa euroa kesäkuussa 2019. Käyvän arvon rahasto kasvoi vuodenvaihteesta 351 miljoonaa euroa 357 miljoonaan euroon.

Heinä–syyskuu

Kolmannen vuosineljänneksen tulos ennen veroja oli 291 miljoonaa euroa, kun se vuotta aiemmin oli 262 miljoonaa euroa. Tulosta paransivat korkokatteen ja nettopalkkiotuottojen kasvu, kulujen lasku sekä saamisten arvonalentumisten tuloutuminen. Vakuutuskatte puolestaan laski vertailukaudesta.

Tuotot, yhteensä 760 miljoonaa euroa, laskivat vertailukaudesta 0,9 prosenttia. Korkokate kasvoi vuotta aiemmasta 7,0 prosenttia 314 miljoonaan euroon. Vakuutuskatte laski 10,6 prosenttia 138 miljoonaan euroon. Nettopalkkiotuotot olivat 229 miljoonaa euroa eli 18 miljoonaa euroa suuremmat kuin vuotta aiemmin. Maksuliikkeen nettopalkkiotuotot kasvoivat 8 miljoonaa euroa ja terveys- ja hyvinvointipalveluiden nettopalkkiotuotot 4 miljoonaa euroa. Tuotot sijoitustoiminnasta olivat väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach) mukaan lukien viime

vuoden tasolla 74 miljoonaa euroa. Liiketoiminnan muut tuotot laskivat vertailukaudesta 19 miljoonaa euroa 6 miljoonaan euroon. Vertailukaudella Seesam Insurance AS:n myynnistä kirjattiin kertaluonteista myyntivoittoa yhteensä 16 miljoonaa euroa liiketoiminnan muihin tuottoihin.

Kulut laskivat vertailukaudesta 2,5 prosenttia 411 miljoonaan euroon. Henkilöstökulut laskivat 5,5 prosenttia 169 miljoonaan euroon. Poistot ja arvonalentumiset kasvoivat vertailukaudesta 5,6 prosenttia 62 miljoonaan euroon. Liiketoiminnan muut kulut laskivat 2,2 prosenttia 181 miljoonaan euroon. EU:n vakausmaksu laski 10 miljoonaa euroa vertailukaudesta kirjauskäytäntömuutoksen johdosta. Saamisten arvonalentumiset kasvattivat tulosta 3 miljoonaa euroa. Vertailukaudella saamisten arvonalentumiset laskivat tulosta 17 miljoonaa euroa. Saamisten arvonalentumisten tuloutumiseen vaikutti luottojen erääntyminen.

Heinä–syyskuun keskeiset tapahtumat

OP Ryhmä luokitteli Vallilan kiinteistön osavuositarkastuksessa myytävänä olevaksi pitkäaikaiseksi omaisuuseräksi tehtyjen päätösten perusteella. OP Ryhmän omistama Vallilan kiinteistö käsittää Helsingin Vallilassa sijaitsevan korttelin, joka valmistui kokonaisuudessaan vuonna 2017. Myynnin toteutuessa OP Ryhmä jatkaisi toimintaansa kiinteistössä pitkäaikaisella vuokrasopimuksella.

OP Ryhmän strategiset tavoitteet ja painopisteet

OP Ryhmän keskusyhteisön hallintoneuvosto vahvisti OP Ryhmän uuden strategian kokouksessaan 12. kesäkuuta 2019. OP Ryhmä on siirtynyt uudenlaiseen strategiaproessiin, jossa strategiaa muodostetaan, uudistetaan ja toteutetaan jatkuvasti. Toimintaympäristöä ja toimintamallia arvioidaan systemaattisesti, jotta kyetään tekemään tarvittaessa uusia strategisia valintoja ja toteuttamaan ne.

Samalla hallintoneuvosto vahvisti OP Ryhmän tulevaisuuden suuntaa osoittavan vision ”johtava ja vetovoimaisin finanssiryhmä Suomessa” ja vision tarkemman sisällön. Strategian ja vision sisältö on rakennettu yhdessä osuuspankkien, hallinnon ja henkilöstön kanssa.

OP Ryhmän arvot säilyivät ennallaan. Perustehtävän muotoilua hieman yksinkertaistettiin: ”Edistämme omistaja-asiakkaidemme ja toimintaympäristömme kestävää taloudellista menestystä, turvallisuutta ja hyvinvointia.”

Lisäksi hallintoneuvosto hyväksyi OP Ryhmän strategiset painopisteet vuodelle 2020:

- Paras asiakaskokemus
- Enemmän hyötyä omistaja-asiakkaalle
- Erinomainen työntekijäkokemus
- Tuottojen kasvu kulujen kasvua nopeampaa
- Kehittäminen tuottamaan.

Vuosittain tarkennettavat painopisteet auttavat yhteisen vision saavuttamisessa. Uudet strategiset tavoitteet vahvistetaan hallintoneuvoston kokouksessa 30.10.2019.

Alla vuonna 2016 vahvistetun OP Ryhmän strategian mukaiset tavoitteet.

OP Ryhmän strategiset tavoitteet	30.9.2019	31.12.2018	Tavoite 2019
Asiakaskokemus, NPS (Net Promoter Score, -100–+100)			
Bränditaso	24	23	25
Kohtaamistaso	61	61	70
CET1-vakavaraisuus, %	19,6	20,5	22
Taloudellisen pääomavaateen tuotto, % (12 kk liukuva)	20,3	20,8	22
Nykyliiketoiminnan kulut (12 kk liukuva), milj. €	1 835	1 833	Kulut 2020 vuoden 2015 tasolla (1 500)
Omistaja-asiakkaat, miljoonaa	1,98	1,91	2,0

Tukeakseen strategian ja vision toteuttamista, OP Ryhmä on aloittanut merkittävän toimintatapojen muutoksen. Uusi ketterä toimintatapa vahvistaa työn merkityksellisyyden kokemusta ja perustuu itseohjautuviin tiimeihin. Toimintatapamuutoksen tavoitteena on lisätä työn mielekkyyttä sekä hyvinvointia työssä ja sitä kautta myös parantaa asiakaskokemusta ja tehostaa toimintaa. Uuden toimintamallin tukemana OP Ryhmän tavoitteena on myös vähentää keskusyhteisökonsernin kokonaiskustannuksia vuositasolla 100 miljoonalla eurolla vuoden 2019 loppuun mennessä. Katsauskauden loppuun mennessä toteutetuilla toimenpiteillä saavutetaan arviolta 79 miljoonan euron säästöt vuoden 2019 loppuun mennessä.

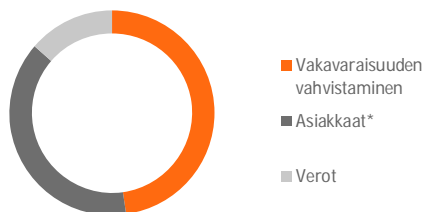
Omistaja-asiakkaiden ja toimintaympäristön menestyksen edistäminen

OP Ryhmän perustehtävänä on edistää omistaja-asiakkaidensa ja toimintaympäristönsä kestävää taloudellista menestystä, turvallisuutta ja hyvinvointia. OP:n toiminta perustuu osuustoiminnallisiin arvoihin, vahvaan vakavaraisuuteen, osaavaan riskienhallintaan ja asiakkaiden kunnioittamiseen. Ryhmän arvot ovat ihmisläheisyys, vastuullisuus ja yhdessä menestyminen.

Tuloksen käyttö

Osuustoiminnallisena yrityksenä OP Ryhmän tavoitteena ei ole voiton maksimointi omistajille vaan osuuskunnan omistaja-asiakkaiden tarvitsemien palvelujen tuottaminen mahdollisimman tehokkaasti. Yhteinen menestys käytetään omistaja-asiakkaiden hyväksi keskittämisenä ja muina taloudellisina etuina sekä palvelukyvyllä ylläpitona ja kehittämisenä.

Arvio OP Ryhmän katsauskauden tuloksen käytöstä, joka vahvistetaan tilikauden päättymisen jälkeen:

* Asiakkaat = OP-bonukset, alennukset ja korot omistaja-asiakkaiden sijoituksille

OP Ryhmän perustehtävän menestyksekkäs toteuttaminen vaatii vahvaa vakavaraisuutta, jota edellyttävät myös kasvavat viranomaisvaatimukset. Liiketoiminnan tuloksesta merkittävä osa käytetään vakavaraisuuden kasvattamiseen. Se vaatii ryhmältä tehokkuutta ja tuloksentekokykyä myös jatkossa.

Merkittävä osa tuloksesta palautetaan omistaja-asiakkaille OP-bonuksina ja muina etuina ja alennuksina. Osuustoiminnallisen yrityksen peruseriaatteen mukaisesti hyöty jaetaan sen mukaan, kuinka paljon kukin jäsen osuuskunnan palveluita käyttää. Etukokonaisuuden muodostavat suhteessa asioinnin määrään miltei kaikista asioinnista kertyvät OP-bonukset sekä pankkipalveluista, vakuutuksista sekä säästämisen ja sijoittamisen palveluista annettavat edut ja alennukset. Lisäksi tiettyjä palvelukokonaisuuksia tarjotaan ainoastaan omistaja-asiakkaille. Omistaja-asiakkailla on myös mahdollisuus sijoittaa omaan osuuspankkiinsa Tuotto-osuuksien kautta. Tuotto-osuuksille maksetaan vuosittain korkoa pankkien voitonjakona.

Tuloksesta maksetuilla veroilla mitattuna OP Ryhmä on yksi Suomen suurimmista veronmaksajista. Maksamalla verot Suomeen OP on edistämässä koko Suomen menestystä.

Asiakkuudet ja asiakasedut

OP Ryhmän omistaja-asiakkaiden määrä kasvoi tammi-syyskuussa 68 000:lla 1,98 miljoonaan.

Pankkiasiakkaita oli syyskuun lopussa yli 3,6 miljoonaa (3,6). Henkilöasiakkaita oli 3,3 miljoonaa (3,3) ja yritysasiakkaita 0,3 miljoonaa (0,3).

Pankki- ja vakuutustoiminnan yhteisten asiakkaiden määrä oli syyskuun lopussa 1,3 miljoonaa uudistetun laskentatavan mukaan.

Osuuspankkien omistaja-asiakkaiden sijoitukset osuuspankkien Tuotto- ja jäsenosuuksiin olivat syyskuun lopussa yhteensä 3,2 miljardia euroa (3,2).

Osuuspankkien omistaja-asiakkaiden pankki-, vakuutus- ja varallisuudenhoitoasioinnista kertyy OP-bonuksia. Tammi-syyskuussa kertyneiden uusien bonusten arvo oli yhteensä 191 miljoonaa euroa (171). Vastaavana aikana bonuksia käytettiin pankki- ja varallisuudenhoitopalveluihin yhteensä 88 miljoonaa euroa (83) ja vahinkovakuutusotteiden vakuutusmaksuihin 95 miljoonaa euroa (87).

Omistaja-asiakkaat hyöttyivät vähittäispankkitoiminnan päivittäispaketin alennetusta hinnasta 24 miljoonaa euroa (23) katsauskaudella. Omistaja-asiakkaille annettiin 52 miljoonaa euroa (50) vahinkovakuutuksen keskittämisalennuksia. Lisäksi omistaja-asiakkaat ostivat, myivät ja vaihtoivat suurinta osaa rahastoista ilman erillisiä kuluja. Edun arvo oli 4 miljoonaa euroa (4).

Edellä mainitut OP-bonukset ja asiakasedut olivat yhteenlaskettuna 271 miljoonaa euroa (248) eli 27,7 prosenttia (26,5) OP Ryhmän tuloksesta ennen veroja ja myönnettyjä etuja.

Katsauskaudella kertyneen Tuotto-osuuksille maksettavan koron arvioidaan olevan yhteensä 72 miljoonaa euroa (70). Tuotto-osuuksien tuottotavoite vuodelta 2019 on 3,25 prosentin korko (3,25).

Yritysvastuu

Yritysvastuu on tiivis osa OP Ryhmän liiketoimintaa ja strategiaa. Yritysvastuun toimenpiteissä ryhmä huomioi taloudellisen ja sosiaalisen vastuun sekä ympäristövastuun. OP Ryhmän tavoite yritysvastuussa on olla toimialan edelläkävijä Suomessa. OP on sitoutunut noudattamaan YK:n Global Compact -aloitteen kymmentä periaatetta ihmisoikeuksista, työelämän oikeuksista, ympäristöperiaatteista ja korruption torjunnasta. OP on vuodesta 2009 lähtien sitoutunut noudattamaan YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteita.

Monimuotoisuuden edistämiseksi OP Ryhmän tavoitteena on, että molempien sukupuolien osuus määritellyissä johtajatehtävissä on vähintään 40 prosenttia. Syyskuun lopussa naisten osuus oli 26 prosenttia (24).

Heinä–syyskuun keskeiset tapahtumat

Syyskuussa OP Ryhmä allekirjoitti perustajajäsenenä YK:n ympäristöohjelman Finance Initiativen (UNEP FI) vastuullisen pankkitoiminnan periaatteet, joissa määritellään pankkisektorin vastuut kestävän tulevaisuuden luomisessa ja asetetaan alan päämäärä YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden sekä Pariisin ilmastopöytäkirjan mukaisesti. Allekirjoittaneet 130 pankkia sitoutuvat edistämään kestävästä kehityksestä. Yhdessä 31 pankin kanssa OP Ryhmä allekirjoitti myös Collective Commitment to Climate Action -ilmastositoumuksen, jossa OP sitoutuu tarkastelemaan luotonantonsa Pariisin ilmastopöytäkirjan mukaisesti kestävän ja vähähiilisen talouden periaatteiden mukaisesti.

Heinäkuussa OP järjesti kolmatta kertaa Hope ry:n kanssa Reppu joka selkään -koulureppukeräyksen. Tänä vuonna reppuja kerättiin vähävaraisten perheiden lapsille 3 000 kappaletta.

Monikanavaiset palvelut

OP Ryhmän monikanavainen palveluverkosto koostuu konttori-, verkko, mobiili- ja puhelinpalveluista. OP-mobiili on asiakkaiden päivittäisasiainninnin pääkanava. Henkilökohtaista asiakaspalvelua tarjotaan sekä konttoreissa että digitaalisesti. Ryhmän tavoitteena on tarjota toimialan paras monikanavainen asiakaskokemus luomalla jatkuvia ja merkityksellisiä kohtaamisia kaikissa kanavissa.

Mobiili- ja verkkopalvelut, milj. kirjautumista	1–9/2019	1–9/2018	Muutos, %
OP-mobiili	220,5	171,5	28,6 %
OP-yrittäjä	7,2	4,2	74,2 %
Pivo	39,1	19,9	96,7 %
Op.fi	79,1	81,1	-2,5 %
	30.9.2019	31.12.2018	Muutos, %
Siirto-maksu, rekisteröityneet asiakkaat	659 905	522 972	26,2 %

Uusi PSD2-maksupalveludirektiivi astui voimaan 14.9.2019 ja toi muutoksia verkko- ja mobiilipalveluihin tunnistautumiseen. OP-mobiilissa ja OP-yrittäjämobiilissa asiakkaat tunnistautuvat Mobiiliavaimella, joka täyttää vahvan tunnistamisen vaatimukset. Mobiiliavaimella oli syyskuun lopussa jo yli miljoona käyttäjää. Op.fi-verkkopalveluun kirjaututaan ja maksut vahvistetaan yhä käyttäjätunnuksen, salasanan ja avainlukulistan sekä tarvittaessa lähetettävän tekstiviestivahvistuksen avulla. Lähitulevaisuudessa op.fi-verkkopalveluun voi tunnistautua myös Mobiiliavaimella.

Mobiili- ja verkkoasioinnin kasvusta huolimatta OP Ryhmällä on edelleen maan kattavin konttoriverkosto, johon kuuluu 354 toimipaikkaa (365) ympäri maata. Oman konttoriverkoston toimintaa tukee lisäksi laaja asiamies- ja kumppanuverkosto, jonka merkitys on erityisen suuri vahinkovakuutusten myynnissä.

OP Ryhmä on laajasti läsnä yleisimmissä sosiaalisen median kanavissa, joissa sillä on yhteensä noin 460 000 seuraajaa (420 000). OP Ryhmän valtakunnallisten some-tilien lisäksi monilla osuuspankeilla on omat Facebook-sivut, joilla ne jakavat paikallisille asiakkaille suunnattuja julkaisuja.

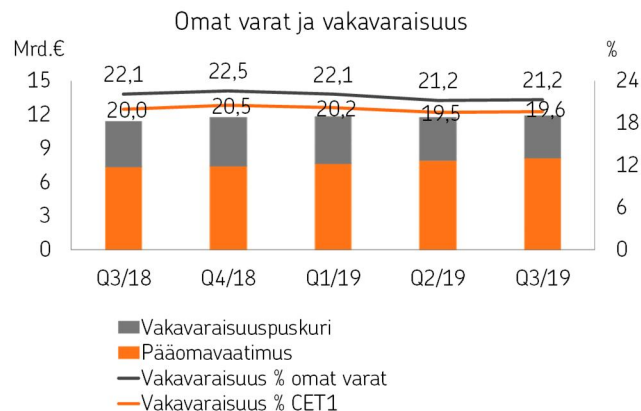
Vakavaraisuus

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus

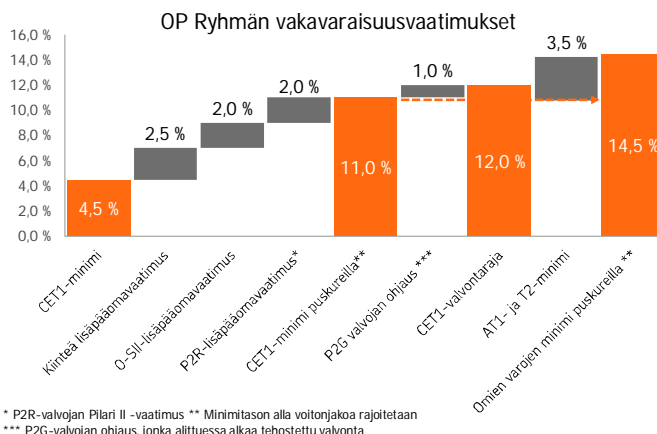
Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän (Rava) valvonnasta annetun lain mukaan lasketut OP Ryhmän omat varat ylittivät laissa määritellyn vähimmäismäärän 3,2 miljardilla eurolla (3,7). Pankkitoiminnan pääomavaatimus nousi 14,5 prosenttiin (14,3) riskipainotetuista eristä laskettuna. Ryhmän omien varojen määrä suhteessa vähimmäispääomavaatimukseen oli 137 prosenttia (147). Pankkitoiminnan lisäpääomavaatimusten ja vakuutusyhtiöiden pääomavaatimusten seurauksena Rava-vakavaraisuuden minimitaso 100 prosenttia kuvaa tasoa, jonka puitteissa ryhmittymä voi toimia ilman puskurien alituksesta seuraavia viranomaisveloitteita.

Luottolaitosvakavaraisuus

OP Ryhmän CET1-vakavaraisuus oli 19,6 prosenttia (20,5). Suhdeluvun laskuun vaikuttivat luottokannan kasvu ja vähittäisvastuiden riskipainojen nousu.

OP Ryhmän luottolaitostoiminnan vakavaraisuus on vahva suhteessa lakisääteiseen ja viranomaisen asettamiin vakavaraisuusvaatimuksiin. Lakisääteinen minimi vakavaraisuussuhteelle on 8 prosenttia ja CET1-vakavaraisuudelle 4,5 prosenttia. Luottolaitoslain mukainen 2,5 prosentin kiinteä lisäpääomavaatimus, 2 prosentin O-SII-lisäpääomavaatimus ja EKP:n P2R-vaatimus nostavat käytännössä alarajan vakavaraisuussuhteelle 14,5 prosenttiin ja CET1-vakavaraisuudelle 11 prosenttiin.

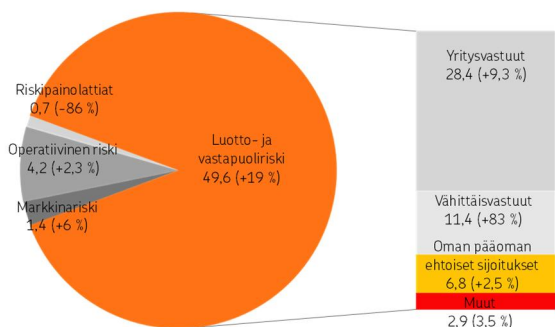

* P2R-valvojan Pilar II -vaatimus ** Minimitason alla voitontajoa rajoitetaan *** P2G-valvojan ohjaukset, jonka alittuessa alkaa tehostettu valvonta

OP Ryhmän luottolaitostoiminnan ydinpääoma oli 11,0 miljardia euroa (10,7). Ydinpääomaa kasvatti pankkitoiminnan tulos ja sitä pienensi riskiparametrien kasvusta johtuva odotetun tappion (EL) kasvu. Tuotto-osuuksien määrä ydinpääomissa oli 3,0 miljardia euroa (2,9).

Kokonaisriski oli 55,9 miljardia euroa (52,1) eli 7 prosenttia suurempi kuin vuoden 2018 lopussa. EKP:n asettama vähittäisvastuiden riskipainoaraja laski 0,7 miljardiin euroon johtuen kiinteistö- ja vakuutusyhtiöiden vähittäisvastuiden riskipainojen noususta. Vähittäisvastuiden keskimääräiset riskipainot nousivat riskiparametreihin lisätyn varovaisuuden ja EKP:n asettamien riskiparametrikertoimien seurauksena. Yritys- ja vähittäisvastuiden luottokanta kasvoi.

Kokonaisriski 30.9.2019
 yhteensä 55,9 mrd.€
 (muutos vuoden alusta 7,3 %)

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän sisäiset vakuutusyhtiösijoitukset käsitellään riskipainotettuina erinä EKP:n luvan mukaisesti. Oman pääoman ehtoisin sijoituksiin sisältyy ryhmän sisäisiä vakuutusyhtiöomistuksia riskipainotettuina erinä 6,4 miljardia euroa noin 280 prosentin riskipainolla.

Finanssivalvonta tekee makrovakauspäätöksen neljännesvuosittain. Finanssivalvonta päätti syyskuussa 2019 edelleen olla asettamatta pankeille syklistä vähentävää lisäpääomavaatimusta ja piti ennallaan asuntolainoille asetetun 15 prosentin riskipainoarajan vuoden 2020 loppuun asti. Asuntoluottojen riskipainojen nousua Fivan riskipainoarajalla ei ole olennaista vaikutusta vakavaraisuuteen.

Tulevassa EU-tason sääntelyssä on mukana velkaantumisasetta kuvaava vaatimus eli vähimmäisomavaraisuusaste (Leverage Ratio). OP Ryhmän pankkitoiminnan vähimmäisomavaraisuusaste on nykytilanteen mukaan arviolta 8,6 prosenttia (8,6) katsauskauden lopun luvuilla laskettuna. Säännösluonnosten mukainen minimitaso on 3 prosenttia.

OP Ryhmän näkemyksen mukaan merkittävimmät luottolaitosvakavaraisuuteen vaikuttavat avoimet sääntely- ja valvontaympäristön muutokset ovat: EKP:n sisäisten mallien (IRBA) läpikäynnistä (TRIM) mahdollisesti aiheutuvat valvojan asettamat velvoitteet ja uudesta maksukyvyttömyyden määritelmästä mahdollisesti aiheutuvat valvojan asettamat velvoitteet.

Vakuutus

Vahinkovakuutus- ja henkivakuutusyhtiöiden omia varoja kasvatti sijoitusten arvonnousu. Toisaalta korkotason lasku pienensi omia varoja erityisesti henkivakuutuksessa vakuutusvelan kasvettua. Vastaavasti sijoitusten arvonnousu kasvatti pääomavaateen määrää.

	Vahinkovakuutus		Henkivakuutus	
	30.9. 2019	31.12. 2018	30.9. 2019	31.12. 2018
Omat varat, milj. €*	945	818	1 325	1 297
Pääomavaade, milj. €*	717	621	690	578
Solvenssisuhde, %*	132	132	192	225
Solvenssisuhde, % (ilman siirtymäsäännöstä)	132	132	154	176

*siirtymäsäännökset huomioiden

EKP:n valvonta

OP Ryhmä on Euroopan keskuspankin (EKP) valvonnassa. OP Ryhmä sai 2.2.2017 EKP:n päätöksen asettaa OP Ryhmän vähittäisvastuille riskipainolattiat. EKP:n asettamat relevantit vähittäisvastuiden riskipainoarajat ovat 15,4 prosenttia kiinteistövakuudellisille ja 32,7 prosenttia muille henkilöasiakkaiden vastuille.

OP Ryhmä sai 25.4.2019 EKP:n päätöksen kiinteistövakuudellisten vähittäisvastuiden riskipainojen korotuksista. Korotukset ovat voimassa toistaiseksi, kunnes päätöksessä esitetyt laadulliset vaatimukset on täytetty. Päätöksellä ei ole olennaista vaikutusta OP Ryhmän vakavaraisuuteen nykytilanteessa, kun voimassa ovat sekä EKP:n aiemmin asettama IRBA-riskipainolattia että Finanssivalvonnan asettama asuntoluottojen 15 prosentin riskipainolattia.

EKP on asettanut OP Ryhmälle valvojan arviointiin (SREP) perustuvan pääomavaatimuksen. EKP:n asettama 1.3.2019 voimaan tullut lisäpääomavaatimus (P2R) on 2 prosenttia (1,75). Lisäksi EKP on määrittänyt vakavaraisuusohjeistuksen (P2G), jonka määrä on 1,0 prosenttia ja jonka rikkoutuminen ei vaikuttaisi esimerkiksi voitonjakoon. OP Ryhmälle asetettu lisäpääomavaatimus on hieman keskimääräistä EKP:n valvottavien pankkien lisäpääomavaatimusta alaisempi.

Kriisinratkaisusta annetun lain mukaiset velat

Luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten kriisinratkaisua koskevan sääntelyn mukaan kriisinratkaisuviranomaisella on oikeus puuttua pankin liikkeeseen laskemien sijoitustuotteiden ehtoihin sijoittajan asemaan vaikuttavalla tavalla. OP Ryhmän kriisinratkaisuviranomainen on Brysselissä toimiva EU:n kriisinratkaisuneuvosto (Single Resolution Board, SRB). OP Ryhmän omien varojen ja alentamiskelpoisten velkojen (MREL) vaatimukseksi on asetettu 13,4 miljardia euroa eli 27,3 prosenttia vuoden 2017 lopun kokonaisriskin määrästä. OP Ryhmän tavoitteena on kattaa MREL-vaatimus omilla varoilla ja muilla huonomman etuoikeuden veloilla. OP Ryhmän MREL-suhdeluku oli arviolta 42 prosenttia katsauskauden lopussa. SRB on vahvistanut OP Ryhmän kriisinratkaisustrategian, jossa kriisinratkaisutoimet kohdistettaisiin Single Point of Entryä toimivaan OP Yrityspankkiin.

Riskiasema

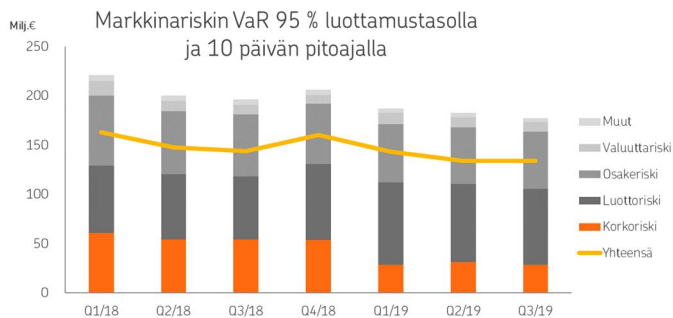
OP Ryhmän riskiasema on pysynyt muuttumattomana. Riskinotto- ja vahva ja turvaa ryhmän liiketoiminnan toimintaedellytykset.

Vahva riskinotto- ja maltillinen tavoiteriskitaso pitivät luottoriskiaseman vakaana.

OP Ryhmän rahoitusasema ja maksuvalmius on hyvä. Rahoituksen saatavuus on säilynyt hyvänä. Katsauskauden aikana OP Ryhmä laski liikkeeseen pitkäaikaisia joukkovelkakirjalainoja yhteensä 2,8 miljardin euron edestä (3,3). Talletusten osuus luottokannasta on säilynyt vakaana katsauskauden ajan.

OP Ryhmän markkinariski laski katsauskaudella. Ryhmän markkinariskiä mittaava VaR-tunnusluku oli katsauskauden lopulla 134 miljoonaa euroa (160). VaR-tunnusluku sisältää

vakuutusyhteisöjen kokonaistaseen, trading-toiminnan, likvideettireservin ja sisäisen pankin korkoriskiposition.

Operatiivisten riskien arvioidaan olevan tavoitteen mukaisesti maltillisella tasolla. Toteutuneista operatiivisista riskeistä aiheutui katsauskaudella noin 12 miljoonan euron (3) bruttokustannukset.

Vähittäispankki ja Yrityspankki

Pankkitoiminnan keskeiset riskit ovat asiakasliiketoiminnasta syntyvä luottoriski sekä markkinariski.

Pankkitoiminnan luottoriskiasema säilyi vakaana ja riskitasoltaan maltillisena.

	OP Ryhmä		Vähittäispankki		Yrityspankki	
	30.9.2019	31.12.2018	30.9.2019	31.12.2018	30.9.2019	31.12.2018
Vastuut*, mrd. €	117,8	110,1	78,2	74,1	39,6	36,0
henkilöasiakkaiden vastuut, mrd. €	59,1	56,4	56,9	54,5	2,1	1,9
joista parhaimmissa luottoluokissa**, %	83,3	84,7	85,8	87,0	18,1	17,8
joista muissa luottoluokissa (pois lukien maksukyvyttömät), %	16,0	14,7	13,5	12,3	81,2	81,6
joista maksukyvyttömiksi luokitellut, %	0,7	0,6	0,7	0,6	0,7	0,6
maksukyvyttömiksi luokitellut***, mrd. €	0,4	0,4	0,4	0,3	0,0	0,0
yritysassiakkaiden vastuut, mrd. €	52,0	48,5	19,5	18,1	32,6	30,4
joista parhaimmissa luottoluokissa**, %	52,9	54,3	37,9	38,3	61,8	63,8
joista muissa luottoluokissa (pois lukien maksukyvyttömät), %	46,1	44,7	60,3	59,9	37,7	35,7
joista maksukyvyttömiksi luokitellut, %	1,0	1,0	1,8	1,9	0,5	0,5
maksukyvyttömiksi luokitellut***, mrd. €	0,5	0,5	0,3	0,3	0,2	0,1
muut vastuut, mrd. €	6,7	5,2	1,8	1,5	4,9	3,7
Ongelmasaamiset****, mrd. €	3,1	3,1	2,9	2,9	0,2	0,1
Ongelmasaamiset luotto- ja takauskannasta, %	3,3	3,4	4,2	4,5	0,9	0,6
Järjestämättömät saamiset luotto- ja takauskannasta, %	1,1	1,0	1,3	1,3	0,5	0,4
Terveet lainanhoitojoustosaamiset luotto- ja takauskannasta, %	2,2	2,4	2,9	3,2	0,4	0,2
Terveet lainanhoitojoustosaamiset ongelmasaamisista, %	66,7	69,5	68,8	71,1	42,7	36,6

*Vastuut eivät sisällä OP Ryhmän luottolaitoksia tytäryhtiöineen eivätkä oman pääoman ehtoisia sijoituksia. Vertailukauden luvut on oikaistu nykyisen seurannan mukaisiksi.

**Henkilöasiakkailla luottoluokissa A+–B- olevat sopimukset, yritysasiakkailla luottoluokissa 1–5,5 (IG) olevien asiakkaiden vastuut

***Henkilöasiakkailla luottoluokassa F olevat sopimukset, yritysasiakkailla luottoluokissa 11–12 olevien asiakkaiden vastuut

****Ongelmasaamisilla tarkoitetaan yli 90 päivää eräntyneitä saamisista, muita riskillisiksi luokiteltuja saamisista sekä saamisista, joihin kohdistuu asiakkaan taloudellisista vaikeuksista johtuva lainanhoitojousto. Lainanhoitojoustot ovat asiakkaan aloitteesta sovittuja helpotuksia alkuperäiseen maksuohjelmaan, ja niillä pyritään auttamaan asiakasta selviytymään väliaikaisista maksuvaikeuksista. Terveitä lainanhoitojoustosaamisista ovat koeajalla olevat järjestämättömistä saamisista jo tervehtyneet lainanhoitojoustosaamiset tai saamiset, joissa lainanhoitojousto on tehty sopimukseen, joka ei ollut järjestämätön. Muista kuin asiakkaan taloudellisista vaikeuksista johtuneita maksuohjelmamuutoksia ei luokitella ongelmasaamisiksi.

Yhdenkään asiakkaan asiakasriski ei vähennyserien ja muiden luottoriskin vähentämistekniikoiden jälkeen ylittänyt kymmentä prosenttia omista varoista. Asiakasriskejä kattavat omat varat olivat 11,8 miljardia euroa (11,4).

Yritys- ja asuntoyhteisövästuiden merkittävimmät toimialat	30.9.2019	31.12.2018**
Asuntojen vuokraus ja hallinta*, %	17,9	18,3
Palvelut, %	10,9	10,1
Muiden kiinteistöjen vuokraus ja hallinta, %	10,3	10,0
Muut toimialat, %	60,9	61,6
Yhteensä, %	100	100

*Asuntojen vuokraus ja hallinta -toimialan vastuista 93,6 prosenttia oli asuntoyhteisöjen vastuista ja 10,1 prosenttia oli julkisyhteisöjen takaamia.

**Vertailukauden luvut on oikaistu nykyisen seurannan mukaisiksi.

Vähittäispankin korkoriski mitattuna yhden prosenttiyksikön koronlaskun vaikutuksena 12 kuukauden korkokatteeseen oli syyskuun lopussa -24 miljoonaa euroa (-96). Korkotuloriski lasketaan uudella mallilla yhden vuoden aikaperiodille, joka saadaan jakamalla kolmen seuraavan vuoden korkotuloriskin summa kolmella. Vertailutieto on laskettu yhden prosenttiyksikön koronlaskun vaikutuksena seuraavan 12 kuukauden korkokatteeseen.

OP Ryhmässä hallinnoitavien talletussuojan piiriin kuuluvien talletusten yhteismäärä syyskuun lopussa oli 37,9 miljardia euroa (36,0). Talletussuojarahastosta korvataan enintään 100 000 euroa yhtä OP Ryhmän asiakasta kohden.

Vakuutus

Vahinkovakuutus

Vahinkovakuutuksen keskeiset riskit ovat vahinkokehitykseen liittyvät vakuutustekniset riskit, vakuutusvelan katteena olevien sijoitusten markkinariskit, eläkeluotoisen vakuutusvelan edunsaajien eliniän odotteen ennakoitua nopeampi kasvu, vakuutusvelan arvostamisessa käytetty korkotaso sekä vakuutusvelan diskonttoriski ja markkinakorkojen välinen ero.

Eliniän odotteen kasvu yhdellä vuodella kasvattaisi eläkeluotoista vakuutusvelkaa 44 miljoonaa euroa (45). Vakuutusvelan arvostamisessa käytetyn korkotason laskeminen 0,1 prosenttiyksiköllä kasvattaisi vakuutusvelkaa 28 miljoonaa euroa (23).

Vahinkovakuutuksen vakuutusteknisissä riskeissä ei tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vahinkovakuutuksen merkittävin markkinariski on markkinakorkojen laskun vakuutusvelan arvoa ja pääomavaadetta nostava vaikutus. Vakuutusvelan arvostamisessa käytettävän korkotason muutosten aiheuttamaa tulosvaihtelua vaimennetaan joukkolainasijoituksilla ja johdannaisoppimuksilla.

Sijoitusten riskiasema oli katsauskaudella vakaa. Riskiä mittaava VaR-tunnusluku oli katsauskauden lopulla 58 miljoonaa euroa (50). Sijoitussalkun omaisuuslajijakaumassa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vakuutusvelan korkoriskiä on suojattu korkojohdannaisilla. Salkun korko- ja luottoriski säilyi vakaana.

Henkivakuutus

Henkivakuutuksen keskeisimmät riskit ovat henkivakuutuksen sijoitusomaisuuden markkinariskit, vakuutusvelan arvostamisessa käytetty korkotaso sekä vakuutettujen eliniän odotteen ennakoitua nopeampi kasvu.

Eliniän odotteen kasvu yhdellä vuodella kasvattaisi vakuutusvelkaa 27 miljoonaa euroa (26). Vakuutusvelan arvostamisessa käytetyn korkotason laskeminen 0,1 prosenttiyksiköllä kasvattaisi vakuutusvelkaa 33 miljoonaa euroa (29).

Suomi-yhtiöstä siirtyneiden eriytettyjen vakuutuskantojen sijoitusriskejä ja asiakaskäyttötymisen muutokseen liittyviä riskejä on puskuroitu. Puskuri riittää kattamaan merkittävän negatiivisen sijoitusomaisuuden tuoton eriytetyille kannoille, minkä jälkeen OP Ryhmä kantaa kantojen riskit. Puskurit olivat yhteensä 343 miljoonaa euroa (289) syyskuun lopussa.

Sijoitusten riskiasema oli katsauskaudella vakaa. Riskiä mittaava VaR-tunnusluku oli katsauskauden lopulla 64 miljoonaa euroa (56). Sijoitussalkun omaisuuslajijakaumassa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vakuutusvelan korkoriskiä on suojattu korkojohdannaisilla. Salkun korko- ja luottoriski säilyi vakaana.

Muu toiminta

Muun toiminnan keskeiset riskit ovat likviditeettireservin luotto- ja markkinariskit sekä likviditeettiriskit. Merkittävin markkinariskitekijä on luottospreadien muutosten vaikutus likviditeettireserviin sisältyvien saamistodistusten arvoon.

Likviditeettireservin saamistodistusten markkina-arvoon suhteutettu markkinariski (VaR 95 %) pysyi vakaana katsauskaudella. Omaisuuslajijakaumassa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia.

OP Ryhmä turvaa maksuvalmiutensa likviditeettireservillä, joka muodostuu pääasiassa talletuksista keskuspankkiin ja keskuspankkirahoituksen vakuudeksi kelpaavista saamisista. Likviditeettireservi riittää kattamaan lyhyen aikavälin rahoitustarpeen tiedossa olevien ja ennakoitujen maksuvirtojen sekä likviditeettistressiskenaariota osalta.

OP Ryhmän maksuvalmiutta ja likviditeettireservin riittävyyttä seurataan muun muassa maksuvalmiusvaatimusta mittaavalla LCR-suhdeluvulla. Säätelyn mukaan LCR-suhdeluvun on oltava vähintään 100 prosenttia. OP Ryhmän LCR-suhdeluku oli syyskuun lopussa 155 prosenttia (143).

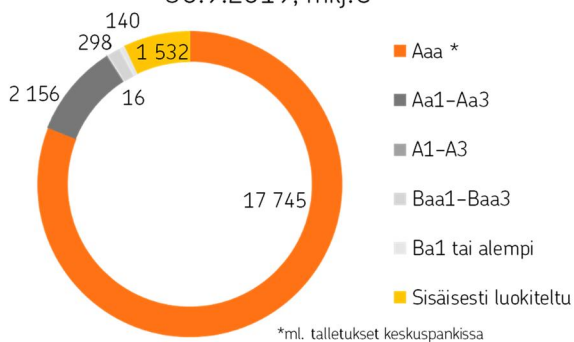
OP Ryhmän pitkäaikaisen rahoituksen riittävyyttä seurataan muun muassa rakenteellista rahoitusriskiä mittaavalla NSFR-suhdeluvulla. Säätelyssä NSFR-suhdeluvulle ei ole vielä asetettu vähimmäisvaatimusta. OP Ryhmän NSFR-suhdeluku oli syyskuun lopussa nykytulokintojen mukaan 110 prosenttia (111).

Likviditeettireservi

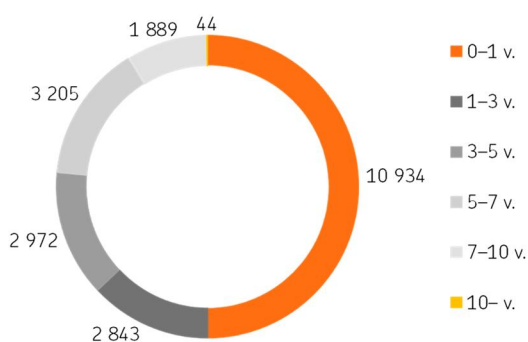
Mrd. €	30.9.2019	31.12.2018	Muutos, %
Talletukset keskuspankissa	8,7	12,2	-28,9
Vakuuskelpoiset saamistodistukset	11,2	9,2	21,9
Yhteensä	19,9	21,4	-7,1
Ei-vakuuskelpoiset saamiset	1,9	1,3	46,9
Likviditeettireservi markkina-arvoin	21,8	22,7	-4,0
Vakuuden aliarvostus (Haircut)	-0,8	-0,7	-
Likviditeettireservi vakuusarvoin	21,0	22,0	-4,8

Likviditeettireservi sisältää hyvän luottoluokituksen omaavien valtioiden, kuntien, rahoituslaitosten ja yritysten liikkeeseen laskemia saamistodistuksia ja arvopaperistettuja saamisia.

Likviditeettireserviin luettavien rahoitusvarojen luottoluokitusjakauma 30.9.2019, milj.€

Likviditeettireserviin luettavien rahoitusvarojen maturiteettijakauma 30.9.2019, milj.€

Luottoluokitukset

30.9.2019

Luokituslaitos	Lyhyt varain-hankinta	Näkymä	Pitkä varain-hankinta	Näkymä
Standard & Poor's	A-1+	Vakaa	AA-	Vakaa
Moody's	P-1	Vakaa	Aa3	Vakaa

OP Yrityspankki Oyj:llä on luottoluokitukset Standard & Poor's Global Ratings Europe Limitedistä ja Moody's Investors Service (Nordics) AB:stä. OP Yrityspankin luottokelpoisuutta arvioidessaan luottoluokituslaitokset ottavat huomioon koko OP Ryhmän taloudellisen aseman.

Luottoluokitukset eivät muuttuneet katsauskaudella.

Segmenttien tulos

OP Ryhmän liiketoimintasegmentit ovat Vähittäispankki (Pankkitoiminnan henkilö- ja pk-yrityksiä asiakkaat), Yrityspankki (Pankkitoiminnan yritys- ja instituutioasiakkaat) ja Vakuutus (Vakuutusasiakkaat). Terveys- ja hyvinvointiliiketoiminta sisältyy Vakuutusliiketoimintasegmenttiin. Liiketoimintasegmentteihin kuulumaton toiminta esitetään segmentissä "Muu toiminta". Segmenttiraportointi laaditaan noudattaen OP Ryhmän tilinpäätöksen laatimisperiaatteita.

Vähittäispankki

- Tulos ennen veroja oli 193 miljoonaa euroa (194).
- Tuotot kasvoivat 2,4 prosenttia. Korkokate kasvoi 5,1 prosenttia vertailukaudesta ja nettopalkkiotuotot 5,2 prosenttia.
- Kulut kasvoivat 0,8 prosenttia 859 miljoonaan euroon. Liiketoiminnan muut kulut kasvoivat 3,3 prosenttia vakausmaksun, ICT-kulujen ja volyymikasvun johdosta.
- Luottokanta kasvoi vuodessa 4,6 prosenttia ja talletuskanta 6,6 prosenttia.
- Arvon alentumisten määrä oli 25 miljoonaa euroa (18). Järjestämättömät saamiset olivat 1,3 prosenttia (1,3) luotto- ja takauskannasta.
- Vähittäispankin merkittävimmät kehityspanostukset kohdistuivat maksamisen ja rahoituksen järjestelmien uudistamiseen.

Avainlukuja

Milj. €	1-9/2019	1-9/2018	Muutos, %	1-12/2018
Korkokate	691	658	5,1	886
Nettopalkkiotuotot	530	504	5,2	677
Sijoitustoiminnan nettotuotot	-16	0	-	9
Muut tuotot	32	45	-30,4	62
Tuotot yhteensä	1 237	1 207	2,4	1 635
Henkilöstökulut	316	320	-1,3	225
Poistot ja arvonalentumiset	34	39	-12,7	84
Liiketoiminnan muut kulut	509	493	3,3	678
Kulut yhteensä	859	852	0,8	987
Saamisten arvonalentumiset	-25	-18	-	-33
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	-160	-143	-	-194
Tulos ennen veroja	193	194	-0,5	421
Kulu-tuotto-suhde, %	69,5	70,6	-1,1*	60,4
Järjestämättömät saamiset luotto- ja takauskannasta, %	1,3	1,4	-0,1*	1,3
Koko pääoman tuotto (ROA), %	0,26	0,28	-0,02*	0,43
Koko pääoman tuotto ilman OP-bonuksia, %	0,48	0,48	-0,01*	0,63
Milj. €				
Nostetut asuntoluotot	5 849	5 729	2,1	7 633
Nostetut yritysluotot	2 033	1 666	22,0	2 335
Välitetyt asunto- ja kiinteistökaupat, kpl	9 057	9 180	-1,3	12 158
Mrd. €	30.9.2019	30.9.2018	Muutos, %	31.12.2018
Luottokanta				
Asuntoluotot	39,4	38,3	2,8	38,6
Yritysluotot	7,9	7,4	6,9	7,4
Asuntoyhteisöt ja muut luotot	20,3	18,9	7,4	19,1
Luottokanta yhteensä	67,6	64,6	4,6	65,0
Takauskanta	0,7	0,6	19,5	0,6
Talletukset				
Käyttö- ja maksuliiketalletukset	34,9	32,6	7,0	32,6
Sijoitustalletukset	18,9	17,8	6,0	18,1
Talletukset yhteensä	53,8	50,4	6,6	50,8

*Suhdeluvun muutos

OP Ryhmän Vähittäispankki-segmentti muodostuu henkilö- ja pk-yrityksiä koskevista pankkitoiminnasta ja varallisuudenhoidosta osuuspankeissa sekä keskusyhteisökonsernissa.

Luottokanta kasvoi vuodessa 4,6 prosenttia 67,6 miljardiin euroon. Uusia asuntoluottoja nostettiin katsauskaudella 2,1 prosenttia vertailukautta enemmän. Asuntoluottokanta kasvoi vuodessa 2,8 prosenttia 39,4 miljardiin euroon. Asiakkaiden kiinnostus asuntoluottojen ja asuntoyhteisöluottojen suojaamiseen eri riskien varalta jatkui. Henkilöasiakkaiden asuntoluotoista oli katsauskauden lopussa korkosuojattu 23,3 prosenttia (20,1).

Yritysluottokannan kasvu oli vahvaa keskiarvoa voimakkaammin, ja kanta kasvoi vuodessa 6,9 prosenttia 7,9 miljardiin euroon.

Talletuskanta kasvoi vuodessa 6,6 prosenttia 53,8 miljardiin euroon. Kasvu muodostui sekä käyttö- ja maksuliikenteistä että sijoitustalleteuksista kotitalouksien talletuksien kasvaessa voimakkaammin. Yritysten talletuskasvu tasoittui alkuvuoden kovan kasvuvauhdin jälkeen.

Sijoittaja- ja säästäjäasiakkaiden kokonaismäärä kasvoi katsauskauden aikana lähes 32 000:lla ja oli syyskuun lopussa noin 827 000.

Asuntojen myynti piristyi kesällä ja OP Kodin välittämien asunto- ja kiinteistökauppojen määrä vuoden kolmannella neljänneksellä kasvoi 8,8 prosenttia edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta. Katsauskaudella välitettyjen kauppojen määrä pieneni 1,3 prosenttia vertailukaudesta.

OP on ollut mukana kehittämässä digitaalisen asuntokaupan alustaa (DIAS), joka tehdään pankkien, kiinteistönvälitysalan, teknologiayrityksen ja viranomaisten yhteistyönä. Asunto-

osakekaupan digitalisointi alkoi vuoden 2019 alussa ja etenee vaiheittain. Kolmannen vuosineljänneksen lopulla digitaalisia asunto-osakekauppoja tehtiin jo lähes päivittäin.

Katsauskaudella vietiin läpi laaja PSD2-regulaatiomuutoshanke, jonka osana toteutettiin mm. ulkoiset tili- ja maksurajapinnat sekä vahvan sähköisen tunnistamisen muutokset. Lisäksi OP Ryhmän korttiudistus eteni suunnitellusti.

Katsauskauden tulos

Vähittäispankin tulos ennen veroja oli 193 miljoonaa euroa (194). Korkokate kasvoi 5,1 prosenttia luottokannan kasvun ja varainhankintakustannusten laskun seurauksena 691 miljoonaan euroon (658). Nettopalkkiotuotot kasvoivat 5,2 prosenttia 530 miljoonaan euroon (504). Sijoitustoiminnan nettotuotot ja muut tuotot laskivat vertailukaudesta. Tuotot kasvoivat yhteensä 2,4 prosenttia.

Kulut kasvoivat 0,8 prosenttia 859 miljoonaan euroon (852). Henkilöstökulut pienenivät 1,3 prosenttia 316 miljoonaan euroon (320). Liiketoiminnan muut kulut kasvoivat 3,3 prosenttia 509 miljoonaan euroon (493). Liiketoiminnan muita kuluja kasvatti ICT-kulujen 16 miljoonan euron kasvu. Liiketoiminnan muita kuluja kasvatti myös EU:n vakaussuoritus, joka kasvoi vertailukaudesta 2 miljoonaa euroa kirjauskäytäntömuutoksen johdosta. Koko vuoden 2019 EU:n vakaussuoritus on kuitenkin vertailuvuotta pienempi. Kulu-tuotto-suhde oli 69,5 prosenttia (70,6).

Saamisten arvonalentumisten määrä kasvoi 25 miljoonaan euroon (18). Järjestämättömät saamiset olivat 1,3 prosenttia (1,3) luotto- ja takauskannasta.

Yrityspankki

- Tulos ennen veroja oli 232 miljoonaa euroa (299).
- Tuotot pienivät 8,4 prosenttia. Korkokate kasvoi 9,0 prosenttia vertailukaudesta ja nettopalkkiotuotot laskivat 14,4 prosenttia. Sijoitustoiminnan nettotuotot pienivät 44,5 prosenttia johdannaisten arvostusmalleihin alkuvuonna tehtyjen muutosten, CVA-arvostuksen ja vertailukautta alhaisempien myyntivoittojen seurauksena.
- Kulut kasvoivat 207 miljoonaan euroon (190). Liiketoiminnan muut kulut kasvoivat 15,5 prosenttia EU:n vakausmaksun ja ICT-kulujen kasvun johdosta.
- Luottokanta kasvoi 9,1 prosenttia ja talletuskanta pieneni 16,4 prosenttia vuodessa. Yrityspankki-segmentin hallinnoitavat varat kasvoivat vuodenvaihteesta 9,4 prosenttia.
- Arvon alentumisten määrä oli 11 miljoonaa euroa (6). Järjestämättömät saamiset olivat 0,5 prosenttia (0,4) luotto- ja takauskannasta.
- Yrityspankki-segmentin merkittävimmät kehityspanostukset kohdistuivat maksamisen, rahoituksen ja varainhoidon järjestelmien uudistamiseen.

Avainlukuja

Milj. €	1–9/2019	1–9/2018	Muutos, %	1–12/2018
Korkokate	281	258	9,0	350
Nettopalkkiotuotot	87	102	-14,4	130
Sijoitustoiminnan nettotuotot	73	132	-44,5	165
Muut tuotot	20	13	61,7	20
Tuotot yhteensä	462	504	-8,4	664
Henkilöstökulut	56	60	-6,5	45
Poistot ja arvonalentumiset	15	13	20,7	21
Liiketoiminnan muut kulut	136	117	15,5	166
Kulut yhteensä	207	190	8,9	232
Saamisten arvonalentumiset	-11	-6	-	-12
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	-12	-10	-	-14
Tulos ennen veroja	232	299	-22,4	408
Kulu-tuotto-suhde, %	44,8	37,7	7,1*	34,9
Järjestämättömät saamiset luotto- ja takauskannasta, %	0,5	0,5	0,1*	0,4
Koko pääoman tuotto (ROA), %	0,83	1,16	-0,28*	1,43
Koko pääoman tuotto ilman OP-bonuksia, %	0,88	1,20	-0,27*	1,47
Mrd. €	30.9.2019	30.9.2018	Muutos, %	31.12.2018
Luottokanta				
Yritysluotot	14,3	13,5	6,4	13,8
Asuntoyhteisöt ja muut luotot	9,4	8,2	14,6	8,5
Luottokanta yhteensä	23,7	21,7	9,1	22,3
Talletukset	10,1	12,1	-16,4	11,2
Hallinnoitavat varat (brutto)				
Sijoitusrahastot	25,1	24,4	3,2	22,7
Instituutioasiakkaat	22,4	23,4	-4,2	21,5
Private Banking	9,2	8,3	10,5	7,6
Hallinnoitavat varat (brutto) yhteensä	56,7	56,1	1,2	51,7
Milj. €	1–9/2019	1–9/2018	Muutos, %	1–12/2018
Nettomyynti				
Private Banking -asiakkaat	76	69	9,1	67
Instituutioasiakkaat	-18	-91	-	363
Nettomyynti yhteensä	57	-22	-	430

*Suhdeluvun muutos

OP Ryhmän Yrityspankki-segmentti muodostuu yritys- ja instituutioasiakkaiden pankkitoiminnasta sekä varallisuudenhoidosta. Segmentti sisältää OP Yrityspankki Oyj:n pankkitoiminnan, OP Varainhoito Oy:n, OP-Rahastoyhtiö Oy:n ja OP Kiinteistösijoitus Oy:n.

Luottokanta kasvoi vuodessa 9,1 prosenttia 23,7 miljardiin euroon. Talletuskanta pieneni vuodessa 16,4 prosenttia 10,1 miljardiin euroon.

Yrityspankin merkittävimmät kehityspanostukset kohdistuivat maksamisen, rahoituksen ja varainhoidon järjestelmien uudistamiseen. Katsauskaudella OP laajensi OP Autorahoituspalvelun myös kuluttajien väliseen autokauppaan. OP Autorahoituksen myöntää OP Yrityspankki Oyj. Pääomamarkkinatuotteiden kysyntä kasvoi vertailukaudesta.

Huhtikuussa OP otti käyttöön saapuvat SEPA-pikasiirrot, joiden avulla asiakkaat voivat vastaanottaa reaaliaikaisia maksuja muista rahalaitoksista yhtenäisen euromaksualueen sisällä. Lokakuusta alkaen OP tarjoaa asiakkailleen sekä saapuvat että lähtevät reaaliaikaiset SEPA-pikasiirrot. Suuri muutos toteutetaan vaiheittain eri kanavissa.

Varainhoidon katsauskauden nettomyynti kasvoi vertailukaudesta ja oli 57 miljoonaa euroa. Yrityspankki-segmentin hallinnoitavat varat kasvoivat vuodenvaihteesta 9,4 prosenttia 56,7 miljardiin euroon. Hallinnoitavat varat sisälsivät noin 11 miljardia euroa OP Ryhmään kuuluvien yritysten varoja (11).

OP-Rahastojen osuudenomistajien määrä kasvoi katsauskaudella bruttona noin 41 000:lla 819 000 osuudenomistajaan. OP-Rahastojen Morningstar-luokitus oli 3,13 (3,04).

Sijoittajien kiinnostus vastuullisen sijoittamisen rahastoihin on ollut kasvussa. Katsauskaudella OP ja Finnfund ilmoittivat perustavansa Suomen ensimmäisen kehittyville markkinoille sijoittavan vaikuttavuusrahaston. OP Finnfund Global Impact Fund I -rahasto tukee mitattavalla tavalla YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamista.

Katsauskauden tulos

Yrityspankin tulos ennen veroja oli 232 miljoonaa euroa (299). Tuotot olivat 462 miljoonaa euroa (504) ja kulut 207 miljoonaa euroa (190). Kulu-tuotto-suhde heikkeni ja oli 44,8 prosenttia (37,7). Korkokate kasvoi 9,0 prosenttia pääosin luottokannan kasvun seurauksena 281 miljoonaan euroon.

Yrityspankin nettopalkkiotuotot olivat 87 miljoonaa euroa (102). Nettopalkkiotuotot varainhoidon liiketoiminnasta olivat 0,20 prosenttia hallinnoitavien varojen bruttomäärästä. Muiden nettopalkkiotuottojen lasku johtuu pääosin OP Ryhmän sisäisistä veloituksista.

Yrityspankki-segmentin nettopalkkiotuotot

Milj. €	1-9/2019	1-9/2018	Muutos, %
Rahastot	79	78	1,4
Omaisuuksienhoito	11	16	-29,3
Muut	-3	8	-132,8
Yhteensä	87	102	-14,4

Sijoitustoiminnan nettotuotot pienenivät 44,5 prosenttia 73 miljoonaan euroon. Vertailukauden sijoitustoiminnan nettotuottoja kasvatti yksittäinen 15 miljoonan euron myyntivoitto. CVA-arvostus heikensi tulosta 15 miljoonaa euroa, vertailukaudella se paransi tulosta 13 miljoonaa euroa. Johdannaisten arvostusmalleihin alkuvuonna tehdyt muutokset laskivat sijoitustoiminnan nettotuottoja 28 miljoonaa euroa.

Kulut kasvoivat 207 miljoonaan euroon (190). Henkilöstökulut pienenivät 6,5 prosenttia 56 miljoonaan euroon. Liiketoiminnan muut kulut kasvoivat 15,5 prosenttia 136 miljoonaan euroon. ICT-kulujen kasvu oli 17 miljoonaa euroa. Lisäksi liiketoiminnan muita kuluja kasvatti vertailukaudesta kirjauskäytäntömuutoksen johdosta EU:n vakausmaksu 2 miljoonaa euroa. Koko vuoden 2019 EU:n vakausmaksu on kuitenkin vertailuvuotta pienempi.

Saamisten arvonalentumiset olivat 11 miljoonaa euroa (6). Järjestämättömät saamiset olivat 0,5 prosenttia (0,4) luotto- ja takauksista.

Vakuutus

- Tulos ennen veroja oli 278 miljoonaa euroa (240) ja parani sijoitustoiminnan myyntivoittojen kasvettua.
- Vahinkovakuutuksen vakuutusmaksutuotot laskivat 0,1 prosenttia (ilman vuonna 2018 myytyä Baltian liiketoimintaa kasvoivat 4,1 prosenttia).
- Tuotot sijoitustoiminnasta olivat 153 miljoonaa euroa (89) väliaikainen poikkeusmenettely mukaan lukien. Sijoitustaseen nettotuotto käyvin arvo oli vahinkovakuutuksessa 50 miljoonaa euroa (48) ja henkivakuutuksessa 39 miljoonaa euroa (65).
- Vahinkovakuutuksen operatiivinen yhdistetty kulusuhde oli 91,8 prosenttia (90,5) ja operatiivinen riskisuhde 65,3 prosenttia (63,6). Operatiivinen toimintakulusuhde oli 26,5 prosenttia (26,9).
- Henkivakuutuksen sijoitussidonnaiset vakuutussäästöt kasvoivat vuodenvaihteesta 9,9 prosenttia 10,8 miljardiin euroon.
- Kehityspanostukset kohdistuivat sähköisten palveluiden kehittämiseen ja perusjärjestelmäudistukseen.

Avainlukuja

Milj. €	1–9/2019	1–9/2018	Muutos, %	1–12/2018
Vakuutusmaksutuotot	1 106	1 107	-0,1	1 466
Korvauskulut	707	685	3,3	917
Henkivakuutuksen riskiliikkeen kate	22	21	2,5	29
Vakuutuskate	421	443	-5,1	578
Henkivakuutuksen nettopalkkiotuotot	76	82	-7,1	115
Vahinkovakuutuksen nettopalkkiotuotot	-33	-40	-	-50
Terveys ja hyvinvointi, nettopalkkiotuotot	11	8	43,8	11
Nettopalkkiotuotot	54	50	8,2	75
Sijoitustoiminnan nettotuotot	218	116	87,1	63
Muut nettotuotot	6	13	-56,0	14
Tuotot yhteensä	698	623	12,2	730
Henkilöstökulut	100	91	9,5	127
Poistot ja arvonalentumiset	42	57	-27,4	89
Liiketoiminnan muut kulut	200	193	3,5	263
Kulut yhteensä	341	342	-0,1	480
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	-14	-14	-	-18
Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach)	-65	-27	-	29
Tulos ennen veroja	278	240	16,0	260
Koko pääoman tuotto (ROA), %	1,25	1,08	0,17*	0,96
Koko pääoman tuotto ilman OP-bonuksia, %	1,31	1,15	0,17*	1,02
Operatiivinen yhdistetty kulusuhde (vv), %	91,8	90,5		92,0
Operatiivinen riskisuhde (vv), %	65,3	63,6		64,5
Operatiivinen toimintakulusuhde (vv), %	26,5	26,9		27,4
Operatiivinen kulusuhde (hv), %	40,9	34,4		36,4

vv = vahinkovakuutus, hv = henkivakuutus

*Suhdeluvun muutos

OP Ryhmän Vakuutus-segmentti muodostuu vahinko- ja henkivakuutuksesta sekä terveys- ja hyvinvointiliiketoiminnasta. Segmenttiin kuuluvat Pohjola Vakuutus Oy, A-Vakuutus Oy, Vakuutusosakeyhtiö Eurooppalainen ja OP-Henkivakuutus Oy sekä Pohjola Sairaala Oy.

OP Ryhmä otti käyttöön Pohjola-brändin vahinkovakuutusliiketoiminnassa 1.6.2019 lukien, jolloin OP Vakuutus Oy:n toiminimi muuttui Pohjola Vakuutus Oy:ksi. Samanaikaisesti Pohjola Terveys Oy:n toiminimi muuttui Pohjola Sairaala Oy:ksi.

Merkitävimmät kehityspanostukset kohdistuivat sähköisten asiointi- ja ostopalvelujen kehittämiseen, eriytetyn yksilöllisen henkivakuutuskannan konvertointiin uuteen hoitojärjestelmään

sekä aloitettuun vahinkovakuutuksen perusjärjestelmäudistukseen. Ajoneuvovakuutusasiakkaille lanseerattiin uusi 24/7-hätäpalvelu ajoneuvojen kaskovahinkojen hoitoon. Vakuutussäästämisen sähköisiä palveluja ja sijoituskohteita kehitettiin aktiivisesti.

Sijoitussidonnaiset vakuutussäästöt kasvoivat omaisuusarvojen hyvän arvonekehityksen seurauksena vuodenvaihteesta 9,9 prosenttia 10,8 miljardiin euroon. Sijoitussidonnaisten vakuutusten nettomyynti oli -57 miljoonaa euroa (269).

Pohjola Sairaala on tarkentanut strategiaansa ja keskittyy jatkossa ortopediaan ja urheiluklinikkatoimintaan. Osana

muutosta Pohjola Sairaala myi työterveyspalveluliiketoimintansa Mehiläiselle 1.6.2019.

Asiakkaat ovat olleet tyytyväisiä Pohjola Sairaalan palveluihin. Leikkausasiakkaiden antama NPS-luku oli tammi–syyskuussa 96 (96).

Katsauskauden tulos

Tulos ennen veroja oli 278 miljoonaa euroa (240). Vakuutuskauteen oli 421 miljoonaa euroa (443). Vertailukauteen sisältyi 16 miljoonaa euroa myydyin Baltian liiketoiminnan vakuutuskauteen.

Vahinkovakuutuksen vakuutusmaksutuotot

Milj. €	1–9/2019	1–9/2018	Muutos, %
Henkilöasiakkaat	620	598	3,7
Yritysassiakkaat	487	465	4,6
Baltia	-	44	-
Yhteensä	1 106	1 107	-0,1

Vahinkovakuutuksessa sekä henkilö- että yritysasiakkaiden vakuutusmaksutuotot kasvoivat. Maksutuotot kasvoivat yhteensä 4,1 prosenttia ilman vertailukauteen sisällyntä myydyin Baltian liiketoimintaa.

Korvauskulut ilman Baltian lukuja kasvoivat 7,3 prosenttia. Tammi–syyskuussa kirjattiin 60 uutta omaisuuden ja toiminnan suurvahinkoa (74), joiden omalla vastuulla oleva korvausmeno oli yhteensä 62 miljoonaa euroa (79). Tähän luokkaan kuuluvat yli 0,3 miljoonan euron vahingot. Lakisäätteisten eläkkeiden korvausvastuun muutokset paransivat tulosta 2 miljoonaa euroa (2).

Muutokset aiempina vuosina tapahtuneisiin vahinkoihin, ilman diskonttokoron muutoksen vaikutusta, paransivat vakuusteknistä katetta 15 miljoonaa euroa (33). Vahinkovakuutuksen operatiivinen riskisuhde ilman korvausten välillisiä hoitokuluja oli 65,3 prosenttia (63,6).

Nettopalkkiotulot kasvoivat 8,2 prosenttia 54 miljoonaan euroon.

Tuotot sijoitustoiminnasta

Milj. €	1–9/2019	1–9/2018
Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta	145	81
Käypään arvoon tulovaihteisesti	317	21
Jakotettu hankintameno	2	6
Henkivakuutuserät*	-243	8
Diskonttauksen purkautuminen (vv)	-21	-21
Osakkuusyhtiöt	17	21
Sijoitustoiminnan nettotuotot	218	116
Väliaikainen poikkeusmenettely	-65	-27
Yhteensä	153	89

*Sisältää korkohyvitykset asiakkaiden vakuutussäästöille, korkotäydennysten muutokset ja muut vakuustekniset erät sekä sijoitussidonnaisten ja eriytettyjen taseiden sijoitusten käyvän arvon muutokset.

Tulosta kasvattivat tuotot sijoitustoiminnasta, jotka olivat väliaikainen poikkeusmenettely mukaan lukien 153 miljoonaa euroa (89). Sijoitusten myyntivoitot olivat vahinkovakuutuksessa 50 miljoonaa euroa (-6) ja henkivakuutuksessa 64 miljoonaa euroa (-6).

Vakuutusvelan korkoriskiä on suojattu korkotäydennyksillä ja korkojohdannaisilla. Henkivakuutuksen lyhytaikaisten korkotäydennysten nettomuutos laski tulosta 12 miljoonaa euroa. Vertailukauteen lyhytaikaisten korkotäydennysten nettomuutos paransi tulosta 33 miljoonaa euroa. Vakuutusvelan kertyneet korkotäydennykset ilman eriytettyjä taseita olivat katsauskauden lopussa 534 miljoonaa euroa (341). Korkotäydennyksistä 55 miljoonaa euroa (44) oli lyhytaikaisia.

Kulut laskivat 0,1 prosenttia 341 miljoonaan euroon. Vertailukauteen sisältyy 8,7 miljoonaa euroa vuonna 2018 myydyin Baltian liiketoiminnan kuluja. Vahinkovakuutuksen operatiivinen toimintakulusuhde, joka sisältää myös korvausten välilliset hoitokulut, oli 26,5 prosenttia (26,9).

Vahinkovakuutuksen operatiivinen yhdistetty kulusuhde oli 91,8 prosenttia (90,5). Operatiiviset tunnusluvut eivät sisällä poistoja yrityskauppojen yhteydessä syntyneistä aineettomista hyödykkeistä.

Sijoitustoiminta

Vahinkovakuutuksen sijoitustoiminnan tunnuslukuja

Milj. €	1–9/2019	1–9/2018
Sijoitustaseen nettotuotto, milj. €*	50	48
Sijoitusten tuotto käyvin arvoin, %	9,5	0,9
Korkosijoitusten Running Yield, %	1,4	1,5
	30.9.2019	31.12.2018
Sijoituskanta, milj. €	3 877	3 730
Investointitasolle luokiteltujen sijoitusten osuus, %	91	94
A-luokiteltuja saamia, vähintään, %	59	62
Modifioitu duraatio, %	4,5	4,3

*Sijoitustaseen nettotuotto on laskettu vähentämällä koko sijoitusomaisuuden tuotoista markkinaehtoisesta vakuutusvelan arvonmuutos.

Henkivakuutuksen sijoitustoiminnan tunnuslukuja*

Milj. €	1–9/2019	1–9/2018
Sijoitustaseen nettotuotto, milj. €**	39	65
Sijoitusten tuotto käyvin arvoin, %	11,4	1,2
Korkosijoitusten Running Yield, %	1,3	1,4
	30.9.2019	31.12.2018
Sijoituskanta, milj. €	3 653	3 644
Investointitasolle luokiteltujen sijoitusten osuus, %	89	95
A-luokiteltuja saamia, vähintään, %	64	66
Modifioitu duraatio, %	4,1	4,1

*ilman eriytettyjä taseita

**Sijoitustaseen nettotuotto on laskettu vähentämällä koko sijoitusomaisuuden tuotoista markkinaehtoisesta vakuutusvelan arvonmuutos. Sijoitustase ei sisällä eriytettyjä taseita.

Muu toiminta

Avainlukuja

Milj. €	1–9/2019	1–9/2018	Muutos, %	1–12/2018
Korkokate	-48	-34	-	-48
Nettopalkkiotuotot	5	4	34,4	6
Sijoitustoiminnan nettotuotot	37	34	9,0	21
Liiketoiminnan muut tuotot	446	401	11,2	548
Tuotot yhteensä	440	404	8,8	527
Henkilöstökulut	101	119	-15,1	120
Poistot ja arvonalentumiset	98	80	22,5	131
Liiketoiminnan muut kulut	237	242	-2,1	339
Kulut yhteensä	437	442	-1,1	590
Saamisten arvonalentumiset	0	0	-	1
Tulos ennen veroja	3	-38	-	-64

Muu toiminta -segmentti sisältää liiketoimintasegmenttejä tukevat toiminnot. Segmenttiin kuuluvat pääosa OP Osuuskunnasta, OP-Palvelut Oy ja OP Yrityspankki Oyj:n keskuspankkitoiminnot.

Katsauskauden tulos

Muu toiminta -segmentin tulos ennen veroja oli 3 miljoonaa euroa (-38). Tulosta paransivat liiketoiminnan muiden tuottojen kasvu ja henkilöstökulujen lasku. Tuotot kasvoivat 8,8 prosenttia 440 miljoonaan euroon.

Muu toiminta -segmentin korkokate oli -48 miljoonaa euroa (-34). Tukkuvaramainhankinnan ja likviditeetin kustannukset heikensivät korkokatetta vertailukaudesta. Sijoitustoiminnan nettotuotot kasvoivat 9,0 prosenttia 37 miljoonaan euroon. Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävien rahoitusvarojen nettotuottoja paransi syyskuussa ennaikaisesti takaisinmaksetun TLTRO II -rahoituksen suojauksen purusta syntynyt tulosvaikutus 14 miljoonaa euroa. Rahoitusta maksettiin ennaikaisesti takaisin 2 miljardia euroa. Sijoitustoiminnan nettotuottoja laski puolestaan myyntivoittojen pienentyminen 14 miljoonaa euroa.

Liiketoiminnan muut tuotot kasvoivat 11,2 prosenttia 446 miljoonaan euroon OP Ryhmän sisäisten veloitusten kasvettua.

Muu toiminta -segmentin kulut laskivat vertailukaudesta 1,1 prosenttia 437 miljoonaan euroon. Henkilöstökulut laskivat 15,1 prosenttia 101 miljoonaan euroon. Poistot ja arvonalentumiset aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä kasvoivat 22,5 prosenttia 98 miljoonaan euroon. Suunnitelman mukaiset poistot kasvoivat 41,5 prosenttia 94 miljoonaan euroon. Poistojen kasvu oli seurausta viime vuosien kehittämispanostusten kasvusta ja IFRS 16 Vuokrasopimukset -standardin käyttöönotosta 1.1.2019. Arvonalentumispoistot puolestaan laskivat vertailukaudesta 9 miljoonaa euroa.

Liiketoiminnan muut kulut laskivat 2,1 prosenttia 237 miljoonaan euroon. Vuokrakulut laskivat 5 miljoonaa euroa johtuen IFRS 16 -standardin soveltamisesta vuonna 2019.

Vallilan kiinteistö luokiteltiin myytävänä olevaksi pitkäaikaiseksi omaisuuseräksi kolmannella vuosineljänneksellä. Kiinteistön taseeseen kirjatut varat olivat yhteensä 323 miljoonaa euroa ja velat 7 miljoonaa euroa. Vallilan kiinteistö käsittää Helsingin Vallilassa sijaitsevan korttelin.

OP Ryhmän senior-ehtoisen tukkuvarainhankinnan, TLTRO-II-varainhankinnan sekä katettujen joukkovelkakirjalainojen keskimarginaali oli syyskuussa 16 korkopistettä (14). Katetut joukkovelkakirjalainat raportoidaan osana Vähittäispankki-segmenttiä.

OP Ryhmä laski liikkeeseen pitkäaikaisia senior-ehtoisia joukkovelkakirjalainoja tammi-syyskuussa yhteensä 1,0 miljardia euroa, joista helmikuussa laskettiin kansainvälisillä pääomamarkkinoilla liikkeeseen 500 miljoonan euron senior-ehtoinen vakuudeton vihreä joukkovelkakirjalaina, jonka maturiteetti on viisi vuotta. Ensimmäinen vihreä joukkovelkakirjalaina on suunnattu kansainvälisille vastuullisille instituutioisijoittajille, ja sen kautta hankitut varat kohdistetaan kestävään yritysrahoitukseen. Rahoitettavia toimialoja ovat uusiutuva energia, ympäristöystävällinen rakentaminen (green buildings) ja kestävä maankäyttö kestävä metsätalouden avulla.

Kesäkuussa OP Ryhmä laski liikkeeseen ensimmäisen uuden huonomman etuoikeuden luokan (senior non-preferred) 500 miljoonan euron joukkovelkakirjalainan, jonka maturiteetti on viisi vuotta. Senior non-preferred -joukkovelkakirjalainat kattavat kriisinratkaisuviranomaisen OP Ryhmälle asettamaa omien varojen ja alentamiskelpoisten velkojen (MREL) vaatimusta.

Palvelukehittäminen

OP Ryhmä investoi jatkuvasti toimintansa kehittämiseen ja asiakaskokemuksen parantamiseen. Keskusyhteisö tytäryhtiöineen vastaa OP Ryhmän palvelutoiminnan kehittämisestä. Palvelutoiminnan kehittämiseen liittyvistä kustannuksista merkittävä osa muodostuu ICT-investoinneista.

OP Ryhmän kehittämismenot olivat tammi–syyskuussa 219 miljoonaa euroa (291). Niihin sisältyvät lisenssimaksut, ostetut palvelut, muut hankkeisiin liittyvät ulkoiset kustannukset sekä omaa työtä. Kehittämismenoista 93 miljoonaa euroa (142) on aktivoitu.

OP Ryhmä solmi keväällä 2019 viisivuotisen sopimuksen Tata Consultancy Services Ltd:n (TCS) kanssa ICT-palveluiden tuottamisesta. Sopimus kattaa OP:n käyttämät ICT-infrastruktuuripalvelut kuten keskuskone-, palvelin- ja kapasiteettipalvelut. Lisäksi sopimukseen kuuluvat konesali- ja pilvipalvelut.

Yksityiskohtaisempaa tietoa OP Ryhmän investoinneista sisältyy tämän osavuositarkastuksen liiketoimintasegmenttikohtaisiin osioihin.

Henkilöstö

OP Ryhmän palveluksessa oli katsauskauden lopussa 12 293 henkilöä (12 066). Henkilöstöä oli keskimäärin 12 421 (12 339). Henkilömäärä kasvoi asiakkuuksien hoidon ja talousrikollisuuden torjunnan rekrytointien johdosta.

Henkilöstö katsauskauden lopussa

	30.9.2019	31.12.2018
Vähittäispankki	7 483	7 515
Yrityspankki	875	780
Vakuutus	2 054	1 872
Muu toiminta	1 881	1 899
Yhteensä	12 293	12 066

Katsauskauden aikana OP Ryhmän palveluksesta siirtyi eläkkeelle 222 henkilöä (260). Eläkkeelle siirtyneiden keski-ikä oli 61,8 vuotta (61,8).

OP Ryhmän Yrityspankki- ja Vakuutus-liiketoimintoja koskeneet yhteistoimintaneuvottelut alkoivat 26.8.2019 ja päättyivät 8.10.2019. Liiketoimintojen organisaatorakenteita muokataan tukemaan uutta itseohjautuvaa toimintamallia. Yhteistoimintaneuvottelujen kohteena olleissa organisaatioissa työskentelee noin 3 000 henkilöä. Neuvotteluiden seurauksena 300 tehtävää lakkaa, mutta samaan aikaan syntyy 185 uutta tehtävää. Uusien toimintatapojen mukaiset organisaatiot aloittavat toimintansa 1.1.2020.

OP Ryhmä suunnittelee keskusyhteisön rakenteen yksinkertaistamista tarjotakseen entistä laadukkaamman asiakaskokemuksen. Samalla aiotaan lisätä itseohjautuvuutta myös tukitoiminnoissa. Suunnitelmalla tavoitellaan 18 miljoonan euron kustannussäästöjä vuoden 2020 loppuun mennessä. Toteutuessaan suunnitelma tarkoittaisi muutoksia

organisaatorakenteisiin ja työtehtäviin, ja siksi se käsitellään henkilöstön edustajien kanssa yhteistoimintaneuvotteluissa. Neuvottelut alkoivat 7.10.2019 ja kestävät vähintään kuusi viikkoa, elleivät osapuolet sovi neuvottelujen päättämisestä aiemmin. Suunnitelman kohteena olevissa toiminnoissa työskentelee noin 1 900 henkilöä, ja arvioitu vähennystarve on enintään 290 työtehtävää.

Kauppatieteiden maisteri, CIA Sakari Lehtinen (49) on nimitetty OP Ryhmän tarkastusjohtajaksi 1.5.2019 alkaen. Hän raportoi uudessa toimensaan OP Ryhmän pääjohtaja Timo Ritakalliolle ja OP Osuuskunnan hallintoneuvoston tarkastusvaliokunnalle.

OP Ryhmän keskusyhteisön johtokunnan varapuheenjohtaja, pääjohtajan varamies ja ryhmäpalveluista vastaava johtokunnan jäsen Tony Vepsäläinen jää pois tehtävästään 31.12.2019 siirtyäkseen eläkkeelle. Vepsäläinen on ollut johtokunnan jäsen vuodesta 2006 lähtien.

OP Ryhmä säilytti asemansa finanssialan vetovoimaisimpana työnantajana Universumin vuosittaisessa opiskelijoiden työnantajamielikuivatutkimuksessa toukokuussa. Kaupallisten, laki- ja humanististen alojen opiskelijat äänestivät OP:n finanssialan vetovoimaisimmaksi työnantajaksi.

OP Ryhmän muuttuva palkitseminen jakautuu lyhyen aikavälin yritysکوhtaiseen palkitsemiseen sekä ryhmätasoiseen pitkän aikavälin palkitsemiseen. OP Ryhmän ryhmätasoinen pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmä muodostuu johdolle tarkoitettusta kannustinjärjestelmästä sekä muulle henkilöstölle tarkoitettusta henkilöstörahasosta.

Vuosille 2017–19 on vahvistettu johdon pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmä. Lisäksi henkilöstölle suunnattu OP Ryhmän henkilöstörahasoston palkitsemisjärjestelmä jatkuu vuoden ansaintajaksoin.

Kannustinjärjestelmiä laadittaessa on otettu huomioon finanssi- ja rahoitusalan palkitsemisjärjestelmiä koskeva sääntely. Palkitsemisjärjestelmä 2017–19 noudattelee edellisen kolmivuotisen ansaintajakson pääperiaatteita.

Pitkän aikavälin tavoitemittareiksi OP Osuuskunnan hallintoneuvosto on asettanut OP Ryhmän tuloksen ennen veroja, asiakaskokemuksen sekä mobiiliasioinnin kasvun (digitaalinen asiointi). Ryhmätasoiset tavoitteet ovat yhtenevät johdon kannustinjärjestelmässä ja OP Ryhmän henkilöstörahasossa.

OP Ryhmän keskusyhteisön hallintoneuvosto päätti 12.6.2019, että koko henkilöstön palkitsemisjärjestelmää uudistetaan vuodesta 2020 alkaen.

OP Ryhmän rakenteessa tapahtuneet muutokset

OP Ryhmän osavuositarkastukseen yhdisteltiin katsauskauden lopussa yhteensä 149 osuuspankkia (156) ja OP Osuuskunta - konserni. Katsauskaudella osuuspankkien lukumäärää pienensivät pankkien sulautumiset.

Mellilän Osuuspankki on sulautunut Niinijoen Osuuspankkiin. Sulautumisen yhteydessä Niinijoen Osuuspankin toiminimi on muuttunut Niinijokivarren Osuuspankiksi. Sulautumisen täytäntöönpano rekisteröitiin 28.2.2019.

Merimaskun Osuuspankki on sulautunut Turun Seudun Osuuspankkiin. Sulautumisen täytäntöönpano rekisteröitiin 30.4.2019.

Kalkkisten Osuuspankki on sulautunut Järvi-Hämeen Osuuspankkiin. Sulautumisen täytäntöönpano rekisteröitiin 30.4.2019.

Akaan Seudun Osuuspankki ja Valkeakosken Osuuspankki ovat 7.3.2019 ovat sulautuneet Urjalan Osuuspankkiin. Sulautumisen yhteydessä Urjalan Osuuspankin toiminimi muuttui Etelä-Pirkanmaan Osuuspankiksi. Sulautumisen täytäntöönpano rekisteröitiin 31.8.2019.

Länsi-Uudenmaan Osuuspankki on sulautunut Keski-Uudenmaan Osuuspankkiin. Sulautumisen yhteydessä Keski-Uudenmaan Osuuspankin toiminimi on muuttunut Uudenmaan Osuuspankiksi. Sulautumisen täytäntöönpano rekisteröitiin 30.9.2019.

Sonkajärven Osuuspankki on sulautunut Ylä-Savon Osuuspankkiin. Sulautumisen täytäntöönpano on rekisteröity 30.9.2019.

Kannuksen Osuuspankin ja Suomenselän Osuuspankin suunniteltu sulautuminen on rauennut rekisteröintiprosessissa tapahtuneen virheen vuoksi. Sulautumisprosessi on aloitettu alusta.

Pihtiputaan Osuuspankki ja Keski-Suomen Osuuspankki ovat 7.5.2019 hyväksyneet sulautumissuunnitelman, jonka mukaan Pihtiputaan Osuuspankki sulautuu Keski-Suomen Osuuspankkiin. Sulautumisen täytäntöönpanon suunniteltu rekisteröintiajankohta on 31.10.2019.

Metsämaan Osuuspankki ja Humppilan Osuuspankki ovat 11.6.2019 hyväksyneet sulautumissuunnitelman, jonka mukaan Metsämaan Osuuspankki sulautuu Humppilan Osuuspankkiin. Sulautumisen yhteydessä Humppilan Osuuspankin toiminimi muuttuu Humppilan-Metsämaan Osuuspankiksi. Sulautumisen täytäntöönpanon suunniteltu rekisteröintiajankohta on 31.12.2019.

OP Osuuskunta -konsernin rakenteen yksinkertaistaminen

OP Ryhmän keskusyhteisökonsernin juridisilla rakennejärjestelyillä yksinkertaistetaan konsernirakennetta, selkeytetään johtamista ja kevennetään kulurakennetta.

Pohjola Vakuutus Oy ja Vakuutusosakeyhtiö Eurooppalainen ovat 15.3.2019 hyväksyneet sulautumissuunnitelman, jonka mukaan Vakuutusosakeyhtiö Eurooppalainen sulautuu Pohjola Vakuutus Oy:öön. Finanssivalvonta on antanut suostumuksensa sulautumissuunnitelmalle 17.9.2019. Sulautumisen täytäntöönpanon suunniteltu rekisteröintiajankohta on 31.10.2019.

Pohjola Vakuutus Oy ja A-Vakuutus Oy ovat 29.5.2019 hyväksyneet sulautumissuunnitelman, jonka mukaan A-Vakuutus Oy sulautuu Pohjola Vakuutus Oy:öön. Sulautumisen täytäntöönpanon suunniteltu rekisteröintiajankohta on 31.3.2020. Sulautuminen edellyttää Finanssivalvonnan suostumusta.

OP-Korttiyhtiö Oyj ja OP Asiakaspalvelut Oy ovat 11.6.2019 ja 14.6.2019 hyväksyneet sulautumissuunnitelman, jonka mukaan OP Asiakaspalvelut Oy sulautuu OP-Korttiyhtiö Oyj:öön. Sulautumisen täytäntöönpanon suunniteltu rekisteröintiajankohta on 30.11.2019.

OP Yrityspankki Oyj:n ja Checkout Finland Oy:n suunniteltu sulautuminen on rauennut.

OP Osuuskunta on myynyt OP Säilytys Oy:n koko osakekannan OP Yrityspankki Oyj:lle. Osakekauppa toteutettiin 31.8.2019.

OP Yrityspankki Oyj ja OP Säilytys Oy ovat 24.4.2019 ja 23.4.2019 tehneet päätöksen arvopapereiden säilytys- ja selvitysliiketoiminnan sekä säilytysyhteisöliiketoiminnan luovutuksesta OP Yrityspankki Oyj:stä OP Säilytys Oy:lle. Liiketoimintasiirto on tarkoitus toteuttaa 1.11.2019.

OP Osuuskunnan hallinto

OP Ryhmän keskusyhteisön (OP Osuuskunta) varsinainen osuuskunnan kokous pidettiin 20.3.2019.

Hallintoneuvostoon valittiin seuraavat erovuorossa olleet hallintoneuvoston jäsenet uudelleen kolmivuotiskaudeksi, joka päättyy vuonna 2022: yrittäjä Leif Enberg, asianajaja Taija Jurmu, lehtori Marja-Liisa Kaakko, professori Petri Sahlström ja lehtori Mervi Väisänen.

Uusiksi hallintoneuvoston jäseniksi valittiin toimitusjohtaja Mika Helin, toimitusjohtaja Saira Rosas, maa- ja metsätalousyrittäjä Timo Saukkonen sekä yrittäjä Carolina Sandell. Mika Heliniä ja Saira Rosasta lukuun ottamatta uusien jäsenten toimikausi hallintoneuvostossa on 2019–2022. Mika Helinin toimikausi on 2019–2020 ja Saira Rosaksen 2019–2021.

Hallintoneuvostossa on yhteensä 36 jäsentä.

Järjestäytymiskokouksessaan hallintoneuvosto valitsi hallintoneuvoston puheenjohtajiston. Puheenjohtajaksi valittiin uudelleen kansantaloustieteen professori Jaakko Pehkonen ja varapuheenjohtajiksi markkinoinnin lehtori Mervi Väisänen ja toimitusjohtaja Olli Tarkkanen.

Puheenjohtajiston rinnalla hallintoneuvoston viidellä valiokunnalla on keskeinen rooli hallintoneuvoston työskentelyssä. Hallintoneuvoston työvaliokunnan, palkitsemisvaliokunnan ja keskusyhteisökonsernin johdon nimitysvaliokunnan puheenjohtajana toimii hallintoneuvoston puheenjohtaja. Hallintoneuvoston tarkastusvaliokunnan puheenjohtajana toimii KTM Riitta Palomäki ja riskienhallintavalioikunnan puheenjohtajana KTM, hallituksen puheenjohtaja Arto Ylimartimo.

Osuuskunnan kokous 20.3.2019 päätti keskusyhteisön sääntöjen muuttamisesta. Sääntömuutoksen tarkoituksena on siirtyä kolmiportaiseen hallintomalliin (toimitusjohtajana toimiva

pääjohtaja – hallitus – hallintoneuvosto), jossa keskusyhteisöllä on nykyisen sisäisen johtokunnan sijaan muista kuin keskusyhteisön johtajista koostuva hallitus. Uudessa hallintomallissa hallitus vastaa keskusyhteisön päätöksenteosta lukuun ottamatta säännöissä erikseen hallintoneuvoston vahvistettavaksi määrättyjä, koko OP Ryhmän kannalta merkittäviä periaatepäätöksiä. Hallitus vastaa lisäksi keskusyhteisön valvonnasta. Hyväksytyt säännöt ja niiden mukainen uusi hallintomalli tulevat voimaan 1.1.2020.

Tilintarkastajaksi tilikaudeksi 2019 valittiin varsinaisessa osuuskunnan kokouksessa tilintarkastusyhteisö KPMG Oy Ab. KPMG Oy Ab:n nimeämänä päävastuullisena tilintarkastajana toimii KHT Juha-Pekka Mylén.

Katsauskauden jälkeiset tapahtumat

Laatimisperiaatteiden muutos

OP Ryhmä suunnittelee ottavansa käyttöön jaksotukseen perustuvan tuloutustavan korkokatto- ja korkoputkiluottojen johdannaisehtojen asiakasmarginaaliin. Nykyisten laskentaperiaatteiden mukaisesti OP Ryhmä on tulouttanut korkokatto- ja korkoputkiluottojen johdannaisehtojen asiakasmarginaalin käyvän arvon yhtenä ajankohtana. Muutoksen jälkeen asiakasmarginaali kertyisi korkokatteeseen sitä mukaa, kun asiakas maksaa OP Ryhmälle johdannaisehdon lisämarginaalia.

Suunnitelman mukaan muutoksen vaikutus oikaistaan neljännellä vuosineljänneksellä takautuvasti OP Ryhmän oman pääoman kertyneisiin voittovaroihin. Lisäksi vuoden 2018 ja 2019 tuloslaskelmat oikaistaan vastaamaan uutta tuloutuskäytäntöä. Muutoksella ei ole vaikutusta segmenttiraportointiin.

Oikaisulla ei ole olennaista vaikutusta OP Ryhmän vuoden 2019 tulokseen. Alustavan arvion mukaan oikaisu laskee OP Ryhmän CET1-vakavaraisuutta 0,2 prosenttiyksikköä.

OP Ryhmä selvittää edelleen mahdollisuuksia Vallilan kiinteistön myyntiin

Neuvottelut Vallilan kiinteistön myynnistä ovat edenneet arvioitua hitaammin, eikä ole varmuutta kiinteistön myynnin toteutumisesta vuoden 2019 aikana. Mikäli kiinteistön kauppa toteutuu, sen arvioidaan parantavan OP Ryhmän CET1-vakavaraisuutta 0,2 prosenttiyksikköä. OP Ryhmä jatkaa kiinteistön myynnin selvitystyötä. Mahdollisen myynnin toteutuessa OP Ryhmä jatkaisi toimintaansa kiinteistössä pitkäaikaisena vuokralaisena.

Loppuvuoden näkymät

Rahoitusmarkkinoilla alkukesän myönteinen vire vaihtui pessimismiin elokuussa. Sekä korot että osakekurssit laskivat tuolloin jyrkästi. Alkusyksyllä osakemarkkinat vahvistuivat jälleen, mutta korot säilyivät laajalti aiempaa matalampina. Euroopan keskuspankki ilmoitti syyskuussa pitävänsä ohjauskorkonsa nykytasolla tai matalampana, kunnes inflaationäkymät ovat tavoitteen mukaisia. Epävarma rahoitusmarkkinaympäristö ja pitkittynyt poikkeuksellisen matala korkotaso rasittavat rahoituslaitoksia.

OP Ryhmän vuoden 2019 tuloksen ennen veroja arvioidaan muodostuvan pienemmäksi kuin vuoden 2018 tulos. Merkittävimmät tuloksen epävarmuustekijät liittyvät korkotasoon, sijoitusmarkkinoiden kehitykseen ja arvonalentumisiin.

Kaikki tässä osavuositarkastuksessa esitetyt ennusteet ja arviot perustuvat tämänhetkiseen näkemykseen talouden kehityksestä. Toteutuvat tulokset voivat olla merkittävästi erilaiset.

Tuloslaskelma

Milj. €	Lilte	1-9/2019	1-9/2018	7-9/2019	7-9/2018
Korkokate	3	901	862	314	293
VakuutusKate	4	412	432	138	154
Nettopalkkiotuotot	5	679	655	229	212
Sijoitustoiminnan nettotuotot	6	325	290	72	82
Liiketoiminnan muut tuotot		41	46	6	25
Tuotot yhteensä		2 358	2 286	760	766
Henkilöstökulut		573	592	169	178
Poistot ja arvonalentumiset		189	189	62	58
Liiketoiminnan muut kulut	7	602	597	181	185
Kulut yhteensä		1 365	1 378	411	422
Saamisten arvonalentumiset	8	-36	-24	3	-17
OP-bonukset omistaja-asiakalle		-186	-167	-62	-58
Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach)		-65	-30	2	-7
Tulos ennen veroja		706	687	291	262
Tuloverot		140	135	59	44
Kauden tulos		566	552	232	218
Jakautuminen:					
Omistajien osuus tilikauden tuloksesta		559	545	228	214
Määräysvallattomien omistajien osuus tilikauden tuloksesta		7	8	4	4
Yhteensä		566	552	232	218

Laaaja tuloslaskelma

Milj. €	Lilte	1-9/2019	1-9/2018	7-9/2019	7-9/2018
Kauden tulos		566	552	232	218
Erät, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi					
Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleen määrittämisestä johtuvat voitot/(tappiot)		-30	126	-5	88
Erät, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteisiksi					
Käyvän arvon rahaston muutos					
Käypään arvoon arvostamisesta		149	-101	-5	-21
Rahavirran suojauksesta		226	-12	77	-25
Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach)		64	30	-3	7
Muuntoerot		0	0	0	0
Tuloverot					
Eristä, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi					
Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleen määrittämisestä johtuvista voitoista/(tappioista)		6	-25	1	-18
Eristä, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteisiksi					
Käypään arvoon arvostamisesta		-30	20	1	4
Rahavirran suojauksesta		-45	2	-15	5
Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach)		-13	-6	1	-1
Kauden laaja tulos		893	586	284	257
Kauden laajan tuloksen jakautuminen:					
Omistajien osuus tilikauden laajasta tuloksesta		886	578	280	253
Määräysvallattomien omistajien osuus tilikauden laajasta tuloksesta		7	8	4	4
Yhteensä		893	586	284	257

Tase

Milj. €	Litettieto	30.9.2019	31.12.2018
Käteiset varat		8 792	12 350
Saamiset luottolaitoksilta		367	183
Johdannaissopimukset	16	5 990	3 643
Saamiset asiakkailta	18	91 014	87 081
Sijoitusomaisuus		24 475	23 050
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat		10 750	9 771
Aineettomat hyödykkeet		1 445	1 490
Aineelliset hyödykkeet		544	737
Muut varat		2 590	1 875
Verosaamiset		248	209
Myyttävänä olevat pitkäaikaiset omaisuuserät		323	
Varat yhteensä		146 537	140 387
Velat luottolaitoksille		2 597	4 807
Johdannaissopimukset		3 975	2 992
Velat asiakkaille		66 503	66 112
Vakuutusvelka	9	9 940	9 476
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista	9	10 788	9 812
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	10	32 966	30 458
Varaukset ja muut velat		4 775	2 617
Verovelat		1 056	921
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla		1 319	1 358
Myyttävänä oleviin pitkäaikaisiin omaisuuseriin liittyvät velat		7	
Velat yhteensä		133 925	128 552
Oma pääoma			
OP Ryhmän omistajien osuus			
Osuuspääoma			
Jäsenosuudet		206	199
Tuotto-osuudet		3 005	3 042
Käyvän arvon rahasto	11	357	7
Muut rahastot		2 185	2 183
Kertyneet voittovarot		6 688	6 250
Määräysvallattomien omistajien osuus		171	154
Oma pääoma yhteensä		12 612	11 835
Velat ja oma pääoma yhteensä		146 537	140 387

Oman pääoman muutoslaskelma

Omistajille kuuluva oma pääoma

Milj. €	Osuus- pääoma	Käyvän arvon rahasto	Muut rahastot	Kertyneet voittovarot	Yhteensä	Määräys- vallattomien omistajien osuus	Oma pääoma yhteensä
Oma pääoma 31.12.2017	3 097	176	2 173	5 536	10 982	101	11 084
IFRS 9 -siirtymän vaikutus 1.1.2018		-28		-30	-57		-57
Oma pääoma 1.1.2018	3 097	148	2 173	5 506	10 925	101	11 026
Katsauskauden laaja tulos		-67		645	578	8	586
Katsauskauden tulos				545	545	8	552
Muut laajan tuloksen erät		-67		100	33		33
Voitonjako				-99	-99		-99
Jäsen- ja tuotto-osuuksien muutokset	64				64		64
Rahastosiirrot			7	-7			0
Muut				5	5	36	41
Oma pääoma 30.9.2018	3 161	81	2 179	6 050	11 472	145	11 617

Omistajille kuuluva oma pääoma

Milj. €	Osuus- pääoma	Käyvän arvon rahasto	Muut rahastot	Kertyneet voittovarot	Yhteensä	Määräys- vallattomien omistajien osuus	Oma pääoma yhteensä
Oma pääoma 1.1.2019	3 241	7	2 183	6 250	11 681	154	11 835
Katsauskauden laaja tulos		351	0	535	886	7	893
Katsauskauden tulos				559	559	7	566
Muut laajan tuloksen erät		351		-24	327		327
Voitonjako				-94	-94	-6	-101
Jäsen- ja tuotto-osuuksien muutokset	-31				-31		-31
Osakkuusyhtiösiirrot					0		0
Rahastosiirrot			2	-2	0		0
Muut				-1	-1	17	16
Oma pääoma 30.9.2019	3 210	357	2 185	6 688	12 441	171	12 612

Rahavirtalaskelma

Milj. €	1-9/2019	1-9/2018
Liiketoiminnan rahavirta		
Katsauskauden tulos	566	552
Oikaisut katsauskauden tulokseen	-138	57
Liiketoiminnan varojen lisäys (-) tai vähennys (+)	-5 467	-3 602
Saamiset luottolaitoksilta	51	25
Johdannaissopimukset	-27	-57
Saamiset asiakkailta	-3 822	-3 863
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat	84	-182
Sijoitusomaisuus	-510	321
Muut varat	-1 244	154
Liiketoiminnan velkojen lisäys (+) tai vähennys (-)	221	313
Velat luottolaitoksille	-2 504	-914
Johdannaissopimukset	29	-3
Velat asiakkaille	391	1 451
Vakuutusvelka	185	11
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista	197	85
Varaukset ja muut velat	1 923	-316
Maksetut tuloverot	-137	-108
Saadut osingot	59	95
A. Liiketoiminnan rahavirta yhteensä	-4 897	-2 692
Investointien rahavirta		
Tytäryritysten hankinnat hankintahetken rahavaroilla vähennettynä	0	0
Tytäryritysten myynnit myyntihetken rahavaroilla vähennettynä	0	67
Investoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin	-118	-169
Aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden luovutukset	17	4
B. Investointien rahavirta yhteensä	-101	-98
Rahoituksen rahavirta		
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat, lisäykset	23 175	21 680
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat, vähennykset	-21 375	-19 169
Osuus- ja osakepääoma, lisäykset	294	480
Osuus- ja osakepääoman vähennykset	-325	-416
Maksetut osingot ja osuuspääoman korot	-94	-99
C. Rahoituksen rahavirta yhteensä	1 674	2 475
Rahavarojen nettomuutos (A+B+C)	-3 323	-315
Rahavarat tilikauden alussa	12 423	13 245
Rahavarat tilikauden lopussa	9 100	12 930
Saadut korot	1 117	1 491
Maksetut korot	-501	-666
Rahavarat		
Käteiset varat	8 792	12 767
Vaadittaessa maksettavat saamiset luottolaitoksilta	308	163
Yhteensä	9 100	12 930

Segmenttiraportointi

Segmenttikohtaiset tiedot

Segmenttien pääomitus perustuu luottolaitoslain mukaiseen OP Ryhmän vakavaraisuuslaskelmaan. Vähittäispankki- ja Yrityspankki-segmenteille on kohdistettu pääomia siten, että Ydinvakavaraisuus (CET1) on 22 prosenttia (21). Vakuutus-segmentille on kohdistettu pääomia siten, että vahinkovakuutuksen Solvenssisuhde (SII) on 120 prosenttia (120) ja henkivakuutuksen 130 prosenttia (130). Pääomien allokoinnilla on vaikutusta segmentin maksamiin konsernin sisäisiin korkoihin.

Tulos tammi-syyskuu 2019, milj. €	Vähittäis-pankki	Yritys-pankki	Vakuutus	Muu toiminta	Konserni-eliminoinnit	OP Ryhmä
Korkokate	691	281	-9	-48	-14	901
josta sisäiset nettotulokset ennen veroja	0	-5	-8	13		
Vakuutuskate			421		-9	412
Nettopalkkiotuotot	530	87	54	5	3	679
Sijoitustoiminnan nettotuotot	-16	73	218	37	13	325
Liiketoiminnan muut tuotot	32	20	14	446	-471	41
Tuotot yhteensä	1 237	462	698	440	-479	2 358
Henkilöstökulut	316	56	100	101	0	573
Poistot ja arvonalentumiset	34	15	42	98	0	189
Liiketoiminnan muut kulut	509	136	200	237	-479	602
Kulut yhteensä	859	207	341	437	-479	1 365
Saamisten arvonalentumiset	-25	-11	0	0	0	-36
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	-160	-12	-14		0	-186
Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach)			-65		0	-65
Tulos ennen veroja	193	232	278	3	0	706

Tulos tammi-syyskuu 2018, milj. €	Vähittäis-pankki	Yritys-pankki	Vakuutus	Muu toiminta	Konserni-eliminoinnit	OP Ryhmä
Korkokate	658	258	-8	-34	-11	862
josta sisäiset nettotulokset ennen veroja	0	-1	-8	9		
Vakuutuskate			443		-11	432
Nettopalkkiotuotot	504	102	50	4	-5	655
Sijoitustoiminnan nettotuotot	0	132	116	34	8	290
Liiketoiminnan muut tuotot	45	13	21	401	-433	46
Tuotot yhteensä	1 207	504	623	404	-452	2 286
Henkilöstökulut	320	60	91	119	1	592
Poistot ja arvonalentumiset	39	13	57	80	0	189
Liiketoiminnan muut kulut	493	117	193	242	-448	597
Kulut yhteensä	852	190	342	442	-447	1 378
Saamisten arvonalentumiset	-18	-6	0	0	0	-24
OP-bonukset omistaja-asiakkaille	-143	-10	-14		0	-167
Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach)			-27		-2	-30
Tulos ennen veroja	194	299	240	-38	-7	687

Tase 30.9.2019, milj. €	Vähittäis- pankki	Yritys- pankki	Vakuutus	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	OP Ryhmä
Käteiset varat	67	19	1 169	8 697	-1 161	8 792
Saamiset luottolaitoksilta	12 379	117	49	10 785	-22 964	367
Johdannaissopimukset	896	5 300	718	338	-1 262	5 990
Saamiset asiakkailta	67 439	24 556	0	31	-1 012	91 014
Sijoitusomaisuus	323	1 178	10 736	17 516	-5 279	24 475
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat			10 750			10 750
Aineettomat hyödykkeet	49	223	802	374	-3	1 445
Aineelliset hyödykkeet	368	3	139	45	-11	544
Muut varat	247	448	1 330	781	-216	2 590
Verosaamiset	107	6	64	60	11	248
Myyttävänä olevat pitkäaikaiset omaisuuserät				323		323
Varat yhteensä	81 875	31 849	25 758	38 951	-31 896	146 537
Velat luottolaitoksille	9 899	800		15 249	-23 352	2 597
Johdannaissopimukset	377	4 519	131	257	-1 309	3 975
Velat asiakkaille	53 785	10 205		4 290	-1 777	66 503
Vakuutusvelka			9 940			9 940
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitusopimuksista			10 788			10 788
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	10 718	1 215		21 150	-118	32 966
Varaukset ja muut velat	608	1 486	1 764	1 090	-172	4 775
Verovelat	483	2	213	359	-1	1 056
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	13	9	380	1 311	-395	1 319
Myyttävänä oleviin pitkäaikaisiin omaisuuseriin liittyvät velat				7		7
Velat yhteensä	75 882	18 236	23 217	43 714	-27 123	133 925
Oma pääoma						12 612

Tase 31.12.2018, milj. €	Vähittäis- pankki	Yritys- pankki	Vakuutus	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	OP Ryhmä
Käteiset varat	82	19	685	12 199	-634	12 350
Saamiset luottolaitoksilta	10 820	125	21	10 109	-20 892	183
Johdannaissopimukset	275	3 448	156	185	-421	3 643
Saamiset asiakkailta	64 914	23 009	0	15	-857	87 081
Sijoitusomaisuus	358	908	10 246	17 625	-6 088	23 050
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat			9 771			9 771
Aineettomat hyödykkeet	49	230	806	408	-3	1 490
Aineelliset hyödykkeet	362	0	139	248	-11	737
Muut varat	217	-153	971	1 299	-459	1 875
Verosaamiset	112	3	17	66	11	209
Varat yhteensä	77 189	27 589	22 811	42 153	-29 354	140 387
Velat luottolaitoksille	9 612	606		15 802	-21 214	4 807
Johdannaissopimukset	157	3 025	37	259	-486	2 992
Velat asiakkaille	50 792	11 382		5 089	-1 152	66 112
Vakuutusvelka			9 476			9 476
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitusopimuksista			9 812			9 812
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	10 120	1 011		19 492	-165	30 458
Varaukset ja muut velat	554	642	788	1 029	-396	2 617
Verovelat	433	3	119	365	0	921
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	41	-24	380	1 356	-395	1 358
Velat yhteensä	71 709	16 645	20 612	43 394	-23 808	128 552
Oma pääoma						11 835

Liitetaulukot

1. Laatumisperiaatteet
2. Tunnusluvut ja niiden laskentakaavat
3. Korkokate
4. VakuutusKate
5. Nettopalkkiotuotot
6. Sijoitustoiminnan nettotuotot
7. Liiketoiminnan muut kulut
8. Saamisten arvonalentumiset
9. Vakuutustoiminnan velat
10. Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat
11. Käyvän arvon rahasto verojen jälkeen
12. Annetut vakuudet
13. Rahoitusvarojen ja -velkojen luokittelu
14. Toistuvasti käypään arvoon arvostettujen erien ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti
15. Taseen ulkopuoliset sitoumukset
16. Johdannaispöytäkirjat
17. Rahoitusvarat ja -velat, jotka on vähennetty toisistaan tai joita koskee toimeenpantavissa oleva yleinen nettoutusjärjestely
18. Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta sekä ongelmasaamiset
19. Vakuutus-segmentin sijoitusten jakauma
20. Eriytettyjen taseiden sijoitusten jakauma
21. Luottolaitosvakavaraisuus
22. Vastuut luottoluokittain
23. Vakuutusyhtiöiden vakavaraisuus
24. OP Ryhmän rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus
25. Lähipiiritapahtumat

Liite 1. Laatomisperiaatteet

Osavuosiakatsaus on laadittu IAS 34 -standardin Osavuosiakatsaukset ja vuoden 2018 tilinpäätöksessä esitettyjen laatomisperiaatteiden mukaan.

Osavuosiakatsaus on tilintarkastamaton. Kaikki Osavuosiakatsauksen luvut on pyöristetty, joten yksittäisten lukujen yhteenlaskettu summa saattaa poiketa esitetystä summaluuvasta.

Osavuosiakatsaus on julkaistu suomen, englannin ja ruotsin kielellä. Suomenkielinen osavuosiakatsaus on virallinen, jota käytetään, mikäli havaitaan ristiriitaisuutta kieliversioiden välillä.

Esittämistavan muutokset

Aiemmin korkokatteessa esitetyt kaupankäyntitarkoituksessa pidettävien saamistodistusten ja johdannaisten korkotuotot ja -kulut on esitetty 1.1.2019 lähtien sijoitustoiminnan nettotuotoissa. Muutos on tehty takautuvasti. Vertailukauden 1-9/2018 korkokatteesta siirrettiin nettokorkoja yhteensä 5 miljoonaa euroa sijoitustoiminnan nettotuottoihin (9 miljoonaa euroa 1-12/2018). Muutoksen yhteydessä täsmennettiin myös korkokatteen sisällä olevien erien esittämistä.

Aiemmin muissa varoissa ja veloissa esitetyt kaupankäyntitarkoituksessa pidettävien saamistodistusten ja johdannaisten siirtyvät korot on esitetty 1.1.2019 lähtien taseen johdannaissopimukset-erissä. Samalla tarkennettiin näiden sopimusten korkojen nettoutusmenettelyä. Muutos on tehty takautuvasti. Muutoksen seurauksena vertailukauden 31.12.2018 taseen vastaavien muut saamiset pienentyivät 159 miljoonaa euroa, sijoitusomaisuus kasvoi 3 miljoonaa euroa ja johdannaissopimukset kasvoivat 161 miljoonaa euroa. Taseen vastattavien varaukset ja muut velat pienenevät 168 miljoonaa euroa, johdannaissopimukset kasvoivat 172 miljoonaa euroa ja yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat kasvoivat 2 miljoonaa euroa. Muutosten seurauksena taseen määrä kasvoi yhteensä 5 miljoonaa euroa 31.12.2018.

Korvauksellittelyn yhteydessä yhtiön haltuun otettu vahingoittunut omaisuus tai vahinkoihin liittyvät riidattomat regressisaamiset vähennetään vakuutusvelasta 1.1.2019 lähtien. Aiemmin erät, yhteensä 62 miljoonaa euroa, esitettiin taseen muissa varoissa.

IFRS 16 Vuokrasopimukset -standardin käyttöönotto 1.1.2019

OP Ryhmä otti käyttöön 1.1.2019 alkaen IFRS 16 Vuokrasopimukset -standardin, jonka mukaan vuokralle otetut vuokrasopimukset on kirjattu taseeseen käyttöoikeusomaisuuseräksi ja vuokrasopimusvelaksi. OP Ryhmä sovelsi siirtymässä rajoitetusti takautuvaa menetelmää, ja täten se ei oikaissut vertailuvuoden tietoja. Standardiin siirtymän vaikutukset ja siirtymälaskelma on esitetty OP Ryhmän vuoden 2018 tilinpäätöksen liitetiedoissa. Vuokralle otetut sopimukset ovat pääosin toimitilojen vuokrasopimuksia. Vuokralle otetut käyttöoikeusomaisuuserät esitetään aineellisissa hyödykkeissä, ja ne poistetaan pääsääntöisesti vuokra-aikana. Vastaava vuokrasopimusvelka esitetään varauksissa ja muissa veloissa sekä niiden korkokulut korkokatteessa. Johdon harkintaa on käytetty arvioitaessa toistaiseksi voimassa olevien vuokrasopimusten vuokra-aikaa ja määriteltäessä lisäluoton koroksi OP Ryhmän keskuspankin noteeraama korko, jolla keskuspankki antaa luottoa osuuspankeille ja OP Ryhmän tytäryrityksille. Käyttöoikeusomaisuuserä oli 53 miljoonaa euroa 30.9.2019.

Uudet segmentit 1.1.2019

OP Ryhmän keskusyhteisön hallintoneuvosto päätti 6.6.2018 OP Ryhmän keskusyhteisön johtokunnan uudesta työnjaosta, mikä muutti segmenttirakennetta vuoden 2019 alusta. OP Ryhmä siirtyi julkaistavassa osavuosiakatsaus- ja tilinpäätösraportoinnissa uusien segmenttien mukaiseen raportointiin vuoden 2019 ensimmäisestä osavuosiakatsauksesta lukien. Vertailuvuoden 2018 segmenttitiedot on oikaistu vastaamaan uutta segmenttijakoa. Liiketoimintasegmenttien kuvaukset on esitetty osavuosiakatsauksessa 1.1.-31.3.2019.

Vallilan kiinteistön luokittelu myytävänä olevaksi pitkäaikaiseksi omaisuuseräksi

OP Ryhmä luokitteli Vallilan kiinteistön osavuosiakatsauksessa myytävänä olevaksi pitkäaikaiseksi omaisuuseräksi tehtyjen päätösten perusteella. OP Ryhmän omistama Vallilan kiinteistö käsittää Helsingin Vallilassa sijaitsevan korttelin, joka valmistui kokonaisuudessaan vuonna 2017. Myynnin toteutuessa OP Ryhmä jatkaisi toimintaansa kiinteistössä pitkäaikaisella vuokrasopimuksella ja kiinteistö kirjattaisiin käyttöoikeusomaisuuseränä taseeseen. Vallilan kiinteistö esitettiin kokonaisuudessaan Muu toiminta- segmentin taseessa 30.9.2019.

Myytävinä olevat pitkäaikaiset omaisuuserät eriteltynä:

Varat, milj. €	30.9.2019
Sijoitusomaisuus	90
Aineelliset hyödykkeet	217
Muut varat	1
Verosaamiset	17
Varat yhteensä (A)	323
Velat, milj. €	30.9.2019
Varaukset ja muut velat	1
Verovelat	6
Velat yhteensä (B)	7
Nettotasearvo (A-B)	316

Liite 2. OP Ryhmän tunnusluvut ja niiden laskentakaavat

	1-9/2019	1-9/2018
Oman pääoman tuotto (ROE), %	6,2	6,5
Oman pääoman tuotto käyvin arvoin,%	9,7	5,2
Koko pääoman tuotto (ROA), %	0,53	0,53
Kulujen osuus tuotoista, %	58	60
Järjestämättömät saamiset luotto- ja takauskannasta, %	1,1	1,1
Henkilöstö keskimäärin	12 421	12 301

VAIHTOEHTOISET TUNNUSLUVUT

Vaihtoehtoisia tunnuslukuja esitetään kuvaamaan liiketoiminnan taloudellista kehitystä ja parantamaan vertailukelpoisuutta eri raportointikausien välillä.

Käytettyjen vaihtoehtoisten tunnuslukujen laskentakaavat on esitetty alla.

Oman pääoman tuotto (ROE), %	$\frac{\text{Katsauskauden tulos}}{\text{Oma pääoma (kauden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$
Oman pääoman tuotto (ROE) ilman OP-bonuksia, %	$\frac{\text{Katsauskauden tulos} + \text{OP-bonukset verojen jälkeen}}{\text{Oma pääoma (kauden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$
Oman pääoman tuotto (ROE) käyvin arvoin, %	$\frac{\text{Katsauskauden laaja tulos}}{\text{Oma pääoma (kauden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$
Koko pääoman tuotto (ROA), %	$\frac{\text{Katsauskauden tulos}}{\text{Taseen loppusumma keskimäärin (kauden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$
Koko pääoman tuotto (ROA) ilman OP-bonuksia, %	$\frac{\text{Katsauskauden tulos} + \text{OP-bonukset verojen jälkeen}}{\text{Taseen loppusumma keskimäärin (kauden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$
Kulujen osuus tuotoista, %	$\frac{\text{Kulut yhteensä}}{\text{Tuotot yhteensä}} \times 100$
Järjestämättömät saamiset luotto- ja takauskannasta, %	$\frac{\text{Järjestämättömät saamiset (netto)}}{\text{Luotto- ja takauskanta katsauskauden lopussa}} \times 100$
Tappiota koskevan vähennyserän kattavuusaste (coverage ratio), %	$\frac{\text{Tappiota koskeva vähennyserä}}{\text{Saamiset asiakkailta (taseen- ja taseen ulkopuoliset erät)}} \times 100$
Vahinkovakuutus:	
Operatiivinen vahinkosuhte, %	$\frac{\text{Korvauskulut pl. laskuperustemuutokset}}{\text{Vakuutusmaksutuotot pl. laskuperustemuutokset (netto)}} \times 100$
Operatiivinen liikekulusuhde, %	$\frac{\text{Liikekulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot pl. laskuperustemuutokset (netto)}} \times 100$
Operatiivinen yhdistetty kulusuhde	Operatiivinen vahinkosuhte + operatiivinen liikekulusuhde Operatiivinen riskisuhte + operatiivinen toimintakulusuhde
Operatiivinen riskisuhte (ilman perustekorkokulua), %	$\frac{\text{Korvaukset pl. korvausten selvittelykulut ja laskuperustemuutokset}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto) pl. laskuperustemuutokset}} \times 100$
Operatiivinen toimintakulusuhde, %	$\frac{\text{Liikekulut ja korvausten selvittelykulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (netto) pl. laskuperustemuutokset}} \times 100$
Henkivakuutus:	
Operatiivinen kulusuhde, %	$\frac{\text{Kulut yhteensä}}{\text{Kuormitustulo + hallinnointipalkkion palautus}} \times 100$

ERILLISLASKENTAAN PERUSTUVAT TUNNUSLUVUT

Vakavaraisuussuhde, %	<u>Omat varat yhteensä</u> Kokonaisriski	x 100
Tier 1 -vakavaraisuussuhde, %	<u>Ensisijainen pääoma (Tier 1)</u> Kokonaisriski	x 100
Ydinpääoma (CET1) vakavaraisuussuhde, %	<u>Ydinpääoma (CET1)</u> Kokonaisriski	x 100
Solvenssisuhde, %	<u>Omat varat</u> Vakavaraisuuspääomavaatimus (SCR)	x 100
Vähimmäisomavaraisuusaste (leverage ratio), %	<u>Ensisijainen pääoma (T1)</u> Vastuiden määrä	x 100
Maksuvalmiusvaatimus (LCR), %	<u>Likvidit varat</u> Likviditeetin ulosvirtaukset - likviditeetin sisäänvirtaukset stressitilanteessa	x 100
Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuussuhde	<u>Ryhmittymän omat varat yhteensä</u> Ryhmittymän omien varojen vähimmäismäärä yhteensä	x 100
Taloudellisen pääomavaateen tuotto, %	<u>Katsauskauden tulos + OP-bonukset verojen jälkeen (12 kk liukuva)</u> Keskimääräinen taloudellinen pääomavaade	x 100
Pysyvän varainhankinnan vaatimus (NSFR), %	<u>Pysyvä varainhankinta</u> Pysyvän varainhankinnan vaade	x 100

VAKUUTUKSEN OPERATIIVINEN TULOS

Milj. €	1-9/2019	1-9/2018	Muutos, %	1-12/2018
Vakuutusmaksutuotot	1106	1106	0,0	1 465
Korvauskulut	-722	-704	2,6	-945
Toimintakulut	-293	-297	-1,4	-401
Aineettomien poisto-oikaisu	-8	-25	-66,7	-29
Vakuutustekninen kate	82	80	2,6	88
Sijoitustuotot ja -kulut	218	116	87,1	63
Muut tuotot ja kulut	43	71	-38,9	80
Väliaikainen poikkeusmenettely (overlay approach)	-65	-27		29
Tulos ennen veroja	278	240	16,0	260

Vahinkovakuutuksen tunnuslukujen laskennassa käytetään vahinkovakuutusyhtiöiden toimintokohtaisia kuluja, joita ei esitetä samalla periaatteella konsernin tuloslaskelmassa.

Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot

Liite 3. Korkokate

Milj. €	1-9/2019	1-9/2018	7-9/2019	7-9/2018
Korkotuotot				
Saamiset luottolaitoksilta				
Korot	1	3	1	1
Negatiiviset korot	17	17	5	6
Yhteensä	19	21	6	7
Saamiset asiakkailta				
Lainat	888	860	303	289
Rahoitusleasingsaamiset	21	17	8	6
Arvoltaan alentuneet lainat ja muut sitoumukset	0	0	0	0
Negatiiviset korot	8	8	2	3
Yhteensä	917	886	313	298
Saamistodistukset				
Arvostettava käypään arvoon tulosvaikutteisesti	1	1	0	0
Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavat	62	67	20	22
Jaksotettu hankintameno	8	1	3	0
Yhteensä	71	69	23	23
Johdannaissopimukset				
Käyvän arvon suojaus	-79	-73	-27	-24
Rahavirran suojaus	39	36	13	12
Rahavirran suojauksen tehoton osuus	8	-2	2	-1
Muut	-14	-14	-4	-5
Yhteensä	-46	-53	-16	-18
Muut	3	3	1	1
Yhteensä	964	925	327	310
Korkokulut				
Velat luottolaitoksille				
Korot	6	-1	2	-1
Negatiiviset korot	46	49	14	17
Yhteensä	52	48	15	16
Velat asiakkaille	53	44	16	15
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	188	171	62	56
Velat, joilla on huonompi etuoikeus				
Pääomalainat	1	2	0	1
Muut	35	33	12	11
Yhteensä	35	35	12	12
Johdannaissopimukset				
Käyvän arvon suojaus	-192	-170	-66	-54
Muut	-87	-64	-27	-25
Yhteensä	-279	-234	-93	-79
Muut	3	2	2	1
Yhteensä	53	66	14	20
Korkokate ilman suojauslaskennan arvostuseriä	911	859	313	290
Suojaavat johdannaiset	201	-65	76	-62
Suojauskohteiden arvomuutokset	-212	69	-76	65
Korkokate yhteensä	901	862	314	293

Liite 4. Vakuutuskate

Milj. €	1-9/2019	1-9/2018	7-9/2019	7-9/2018
Vahinkovakuutusmaksutuotot, netto				
Vakuutusmaksutulo	1 222	1 213	284	282
Jälleenvakuuttajien osuus	1	0	1	0
Vakuutusmaksuvastuun muutos	-132	-122	104	101
Jälleenvakuuttajien osuus	7	5	-9	-10
Yhteensä	1 097	1 096	380	373
Vahinkovakuutuskorvaukset, netto				
Maksetut korvaukset	-775	-690	-253	-224
Jälleenvakuuttajien osuus	17	21	6	6
Korvausvastuun muutos	46	-12	-10	-7
Jälleenvakuuttajien osuus	9	-1	9	1
Yhteensä	-704	-683	-248	-225
Vahinkovakuutuksen muut erät	-3	-2	-1	-1
Henkivakuutuksen riskiliike	22	21	7	6
Vakuutuskate yhteensä	412	432	138	154

Liite 5. Nettopalkkiotuotot

Tammi-syyskuu 2019, milj. €	Vähittäis- pankki	Yritys- pankki	Vakuutus	Muu toiminta	Konserni- elim- noinnit	OP Ryhmä	7-9/2019
Palkkiotuotot							
Luotonanto	78	34	0	4	-1	115	38
Talletukset	1	1		0	0	2	1
Maksuliike	172	23		10	-10	195	68
Arvopapereiden välitys	3	15		0	-3	15	4
Arvopapereiden liikkeeseenlasku		4		0	0	4	0
Rahastot	24	154			-68	109	39
Omaisuudenhoito	20	20		0	-10	31	10
Lainopilliset tehtävät	18	0			0	18	5
Takaukset	6	10		0	0	15	5
Asunnonvälitys	55					55	20
Vakuutusten välitys	89		21		-67	43	6
Henkivakuutuksen kuormitustulo			69			69	23
Sijoitussidonnaisten hallinnointipalkkioiden palautus			59			59	19
Terveys- ja hyvinvointipalvelut			18		-1	17	7
Muut	101	11		0	-84	28	9
Yhteensä	567	271	167	15	-244	776	257
Palkkiokulut							
Maksuliike	16	3	1	2	-8	14	4
Arvopapereiden välitys		10	0		-3	7	2
Arvopapereiden liikkeeseen lasku	0	2		1	0	3	0
Rahastot		75			-69	6	2
Omaisuudenhoito		7	0	1	0	8	3
Vakuutustoiminta	-7		105		-67	30	9
Terveys- ja hyvinvointipalvelut			7			7	1
Muut	28	86	0	6	-99	22	7
Yhteensä	37	184	112	10	-246	97	27
Nettopalkkiotuotot yhteensä	530	87	54	5	3	679	229

Tammi-syyskuu 2018, mlj. €	Vähittäis- pankki	Yritys- pankki	Vakuutus	Muu toiminta	Konserni- elimi- noinnit	OP Ryhmä	7-9/2018
Palkkiotuotot							
Luotonanto	74	33	0	3	1	111	35
Talletukset	2	1		0	0	2	1
Maksuliike	155	19		9	-10	173	58
Arvopapereiden välitys	4	11			-3	12	3
Arvopapereiden liikkeeseenlasku		7		1	0	8	1
Rahastot	24	155	0	0	-69	110	37
Omaisuudenhoito	21	25		1	-8	39	12
Lainopilliset tehtävät	17	0		0	0	17	6
Takaukset	5	9		0	0	15	5
Asunnonvälitys	55					55	19
Vakuutusten välitys	92		18		-67	44	7
Henkivakuutuksen kuormitustulo			67		2	69	23
Sijoitussidonnaisten hallinnointipalkkioiden palautus			65		-7	57	18
Terveys- ja hyvinvointipalvelut			14		-2	12	4
Muut	86	9		0	-69	26	9
Yhteensä	534	269	163	14	-231	748	239
Palkkiokulut							
Maksuliike	14	2	1	1	-9	9	2
Arvopapereiden välitys		10			-3	6	2
Arvopapereiden liikkeeseen lasku	0	0		0	1	2	0
Rahastot		77			-69	8	2
Omaisuudenhoito		8	0	1	0	8	2
Vakuutustoiminta	-7		107		-67	32	9
Terveys- ja hyvinvointipalvelut			5			5	2
Muut	23	70	0	8	-79	22	7
Yhteensä	30	167	113	10	-226	93	27
Nettopalkkiotuotot yhteensä	504	102	50	4	-5	655	212

Liite 6. Sijoitustoiminnan nettotuotot

Milj. €	1-9/2019	1-9/2018	7-9/2019	7-9/2018
Käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta kirjattavien nettotuotot				
Saamistodistukset				
Korkotuotot	53	50	18	16
Muut tuotot ja kulut	1	11	1	4
Myyntivoitot ja -tappiot	71	26	37	2
Valuutta-arvostusvoitot ja -tappiot	21	14	19	3
Arvonalentumiset ja niiden peruutukset*	2	-4	-1	-1
Yhteensä	148	96	74	23
* Odotettavissa olevat luottotappiot (ECL) vakuutustoiminnan saamistodistuksista				
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavien rahoitusvarojen nettotuotot				
Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät rahoitusvarat				
Saamistodistukset				
Arvostusvoitot ja -tappiot	7	-2	2	-1
Korkotuotot ja -kulut	4	5	1	2
Yhteensä	10	3	3	1
Osakkeet ja osuudet				
Arvostusvoitot ja -tappiot	15	17	1	7
Osingot ja voitto-osuudet	1	2	1	0
Yhteensä	16	19	3	7
Johdannaiset				
Arvostusvoitot ja -tappiot	344	53	118	3
Korkotuotot ja -kulut	69	12	21	2
Yhteensä	412	64	139	4
Yhteensä	439	87	144	12
Rahoitusvarat, jotka on arvostettava käypään arvoon tulosvaikuttaisesti				
Saamistodistukset				
Korkotuotot	18	16	6	6
Arvostusvoitot ja -tappiot	4	-1	3	1
Yhteensä	23	15	9	7
Osakkeet ja osuudet				
Arvostusvoitot ja -tappiot	93	23	14	-5
Osingot ja voitto-osuudet	38	56	15	27
Yhteensä	131	79	29	22
Rahoitusvarat, jotka on nimenomaisesti luokiteltu käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavaksi				
Saamistodistukset				
Korkotuotot	29	35	10	10
Arvostusvoitot ja -tappiot	119	-36	30	-15
Yhteensä	149	-1	40	-5
Osakkeet ja osuudet				
Arvostusvoitot ja -tappiot	-2	-16	-1	-13
Osingot ja voitto-osuudet	7	17	1	13
Yhteensä	6	1	0	0
Johdannaiset				
Arvostusvoitot ja -tappiot	-12	-3	6	1
Yhteensä	-12	-3	6	1
Yhteensä käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavien rahoitusvarojen nettotuotot	296	91	84	25

Sijoituskiinteistöjen nettotuotot

Vuokratuotot	50	55	16	18
Arvostusvoitot ja -tappiot	23	4	14	1
Vastike- ja hoitokulut	-44	-45	-12	-15
Muut	-4	-3	-1	-1
Sijoituskiinteistöjen nettotuotot yhteensä	24	11	16	3

Jaksotettuun hankintamenoön kirjattavien nettotuotot**Lainat ja muut saamiset**

Korkotuotot	7	7	3	2
Korkokulut	-1	-1	0	0
Myyntivoitot ja -tappiot	0	0	0	0
Arvonalentumiset ja niiden peruutukset	-2	2	1	-1
Lainat ja muut saamiset yhteensä	4	8	3	1

Vahinkovakuutuserät

Diskonttauksen purkautuminen, vahinkovakuutukset	-21	-21	-7	-7

Henkivakuutuserät

Korkohyvytykset asiakkaiden vakuutussäästöille	-64	-65	-21	-21
Korkotäydennysten muutos	-197	50	-111	38
Muut vakuutustekniset erät**	-305	8	-112	-3
Yhteensä	-567	-7	-244	13

** Muut vakuutustekniset erät sisältää muiden vakuutusteknistien varausten kuin korkotäydennysten muutokset.

Osakkuusyhtiöt

Käyvän arvon menetelmällä käsiteltävät	9	17	4	8
Pääomaosuusmenetelmällä yhdisteltävät	-8	8	-1	3
Yhteensä	1	25	2	11

Sijoitustoiminnan nettotuotot yhteensä	325	290	72	82

Liite 7. Liiketoiminnan muut kulut

Milj. €	1-9/2019	1-9/2018	7-9/2019	7-9/2018
ICT-kulut				
Tuotanto	166	142	59	45
Kehittäminen	88	112	23	29
Toimitilat	40	56	11	18
Viranomais- ja tilintarkastusmaksut	38	34	1	11
Ostetut palvelut	97	104	33	39
Tietoliikenne	25	28	9	9
Markkinointi	26	24	9	8
Yhteiskuntavastuu	7	7	2	2
Vakuutus- ja varmuuskulut	9	6	3	0
Muut	106	84	32	24
Liiketoiminnan muut kulut yhteensä	602	597	181	185

Kehittämismenot

Milj. €	1-9/2019	1-9/2018	7-9/2019	7-9/2018
Kehittämisen ICT-kulut	88	112	23	29
Oman työn osuus	37	37	12	10
Kehittämisen kulut tuloslaskelmalla yhteensä	125	149	34	40
Aktivoidut ICT-menot	84	133	24	34
Aktivoidut oman työn osuus	9	9	3	2
Aktivoidut kehittämismenot yhteensä	93	142	27	36
Kehittämismenot yhteensä	219	291	62	75
Poistot ja arvonalentumiset	129	117	43	34

Liite 8. Saamisten arvonalentumiset

Milj. €	1-9/2019	1-9/2018	7-9/2019	7-9/2018
Luotto- ja takaustappioiden poistetut saamiset	50	43	19	10
Palautukset poistetuista saamisista	-9	-8	-3	-3
Odotettavissa olevat luottotappiot (ECL) saamisista asiakkailta ja taseen ulkopuolisista eristä	-6	-11	-21	9
Odotettavissa olevat luottotappiot (ECL) saamistodistuksista*	1	0	1	0
Saamisten arvonalentumiset yhteensä	36	24	-3	17

* Vakuustoittoiminnan saamistodistusten odotettavissa olevat luottotappiot esitetään sijoitustoiminnan nettotuotoissa.

Luottoriskille alttiina olevat vastuut ja niiden tappiota koskeva vähennyserä

Odotettavissa olevien luottotappioiden laskennan piiriin kuuluvat vastuut arvonalentumisvaiheittain 30.9.2019

Vastuut	Valhe 1	Valhe 2		Yhteensä	Valhe 3	Vastuut yhteensä
		Muut kuin yli 30 pv erääntyneet	Yli 30 pv erääntyneet			
Milj. €						
Saamiset asiakkailta (brutto)						
Vähittäispankki	60 065	6 879	113	6 992	936	67 993
Yrityspankki	25 013	1 404	335	1 740	354	27 106
Saamiset asialkailta yhteensä	85 078	8 284	448	8 732	1 290	95 099
Taseen ulkopuoliset nostovarot ja llimittit						
Vähittäispankki	6 458	342	4	346	22	6 826
Yrityspankki	5 066	409	173	582	45	5 693
Nostovarot ja llimittit yhteensä	11 525	751	176	927	67	12 519
Muut taseen ulkopuoliset sitoumukset						
Vähittäispankki	2 393	2		2	0	2 396
Yrityspankki	7 465	272		272	21	7 758
Muut taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä	9 859	275		275	21	10 154
Saamistodistukset						
Muu toiminta	12 438	94		94		12 532
Vakuutus	4 642				6	4 648
Saamistodistukset yhteensä	17 080	94		94	6	17 179
Odotettavissa olevien luottotappioiden laskennan piiriin kuuluvat vastuut yhteensä	123 541	9 403	624	10 028	1 383	134 952

Tappiota koskeva vähennyserä arvonalentumisvaiheittain 30.9.2019

Taseessa olevat vastuut sekä taseen ulkopuoliset nostovarot ja llimittit*	Valhe 1	Valhe 2		Yhteensä	Valhe 3	Tappiota koskeva vähennyserä yhteensä
		Muut kuin yli 30 pv erääntyneet	Yli 30 pv erääntyneet			
Milj. €						
Saamiset asialkailta						
Vähittäispankki	-15	-52	-3	-55	-186	-255
Yrityspankki	-24	-21	-3	-24	-215	-264
Saamiset asialkailta yhteensä	-38	-73	-6	-79	-401	-519
Taseen ulkopuoliset sitoumukset**						
Vähittäispankki	0	0		0		0
Yrityspankki	-2	-4		-4		-6
Taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä	-2	-4		-4		-7
Saamistodistukset***						
Muu toiminta	-2	-1		-1		-3
Vakuutus	-4				-4	-9
Saamistodistukset yhteensä	-7	-1		-1	-4	-12
Yhteensä	-47	-78	-6	-84	-406	-538

* Tappiota koskeva vähennyserä kirjataan yhtenä summana vähentämään tase-erää.

** Tappiota koskeva vähennyserä kirjataan tase-erään varaukset ja muut velat.

*** Tappiota koskeva vähennyserä kirjataan käyvän arvon rahastoon muun laajan tuloksen eriin.

Alla olevassa taulukossa esitetään yhteenveto tappiota koskevasta vähennyserästä suhteessa vastuun määrään arvonalentumisvaiheittain. Kattavuusasteella kuvataan tappiota koskevan vähennyserän suhteellista osuutta vastuun määrästä.

Yhteenveto ja tunnusluvut 30.9.2019	Valhe 1	Valhe 2		Yhteensä	Valhe 3	Yhteensä
		Muut kuin yli 30 pv erääntyneet	Yli 30 pv erääntyneet			
Saamiset asiakkailta; taseen ja taseen ulkopuoliset erät						
Vähittäispankki	68 917	7 223	117	7 340	958	77 215
Yrityspankki	37 544	2 086	508	2 594	419	40 557
Tappiota koskeva vähennyserä						
Vähittäispankki	-15	-52	-3	-55	-186	-256
Yrityspankki	-26	-25	-3	-28	-215	-270
Kattavuusaste (Coverage ratio), %						
Vähittäispankki	-0,02 %	-0,71 %	-2,58 %	-0,74 %	-19,41 %	-0,33 %
Yrityspankki	-0,07 %	-1,21 %	-0,62 %	-1,10 %	-51,35 %	-0,67 %
Saamiset asiakkailta; taseen ja taseen ulkopuoliset erät yhteensä	106 461	9 309	624	9 934	1 378	117 773
Tappiota koskeva vähennyserä yhteensä	-40	-77	-6	-83	-401	-526
Kattavuusaste (Coverage ratio), % yhteensä	-0,04 %	-0,83 %	-0,99 %	-0,84 %	-29,13 %	-0,45 %
Saamistodistukset kirjanpitoarvo						
Muu toiminta	12 438	94		94		12 532
Vakuutus	4 642				6	4 648
Tappiota koskeva vähennyserä						
Muu toiminta	-2	-1		-1		-3
Vakuutus	-4				-4	-9
Kattavuusaste (Coverage ratio), %						
Muu toiminta	-0,02 %	-1,27 %		-1,27 %		-0,03 %
Vakuutus	-0,09 %				-74,98 %	-0,19 %
Saamistodistukset yhteensä	17 080	94		94	6	17 179
Tappiota koskeva vähennyserä yhteensä	-7	-1		-1	-4	-12
Kattavuusaste (Coverage ratio), % yhteensä	-0,04 %	-1,27 %		-1,27 %	-74,98 %	-0,07 %

Sopimukset on ryhmitelty vastaamaan OP Ryhmän uutta segmenttijakoa 1.1.2019 alkaen. Vertailutiedot on oikaistu vastaavasti.

Odottavissa olevien luottotappioiden laskennan piiriin kuuluvat vastuut arvonalentumisvaiheittain 31.12.2018*

Vastuut	Valhe 1	Valhe 2		Yhteensä	Valhe 3	Vastuut yhteensä
		Muut kuin yli 30 pv erääntyneet	Yli 30 pv erääntyneet			
Milj. €						
Saamiset asiakkailta (brutto)						
Vähittäispankki	58 339	6 800	183	6 984	876	66 199
Yrityspankki	22 355	1 257	283	1 540	354	24 249
Saamiset asiakkailta yhteensä	80 694	8 057	466	8 524	1 231	90 448
Taseen ulkopuoliset nostovarot ja lillitit						
Vähittäispankki	5 755	237	1	238	9	6 001
Yrityspankki	4 443	512	139	651	86	5 180
Nostovarot ja lillitit yhteensä	10 198	749	141	889	94	11 181
Muut taseen ulkopuoliset sitoumukset						
Vähittäispankki	2 307	87		87	14	2 408
Yrityspankki	6 655	178		178	20	6 854
Muut taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä	8 962	265		265	34	9 262
Saamistodistukset						
Muu toiminta	12 219	20		20		12 239
Vakuutus	4 677	313		313	11	5 001
Saamistodistukset yhteensä	16 896	332		332	11	17 240
Odottavissa olevien luottotappioiden laskennan piiriin kuuluvat vastuut yhteensä	116 750	9 403	607	10 010	1 370	128 131

* Laskennan piirissä olevien vastuiden määrää on täsmennetty uuden segmenttijaon myötä.

Tapplota koskeva vähennyserä arvonalentumisvalheittain 31.12.2018

Taseessa olevat vastuut sekä taseen ulkopuolliset nostovarot ja llimittit*

Mii. €	Valhe 1	Valhe 2		Yhteensä	Valhe 3	Tapplota koskeva vähennyserä yhteensä
	Muut kuin yli 30 pv erääntyneet	Yli 30 pv erääntyneet				
Saamiset asiakkailta						
Vähittäispankki	-12	-49	-3	-52	-202	-267
Yrityspankki	-25	-25	-3	-28	-206	-259
Saamiset asiakkailta yhteensä	-37	-74	-6	-81	-409	-526
Taseen ulkopuolliset sitoumukset**						
Vähittäispankki	-1	-1		-1		-2
Yrityspankki	-2	-1		-1	0	-4
Taseen ulkopuolliset sitoumukset yhteensä	-3	-3		-3	0	-6
Saamistodistukset***						
Muu toiminta	-3	0		0		-3
Vakuutus	-3	-4		-4	-4	-11
Saamistodistukset yhteensä	-6	-4		-4	-4	-14
Yhteensä	-46	-81	-6	-87	-413	-546

* Tapplota koskeva vähennyserä kirjataan yhtenä summana vähentämään tase-erää.

** Tapplota koskeva vähennyserä kirjataan tase-erään varaukset ja muut velat.

*** Tapplota koskeva vähennyserä kirjataan käyvän arvon rahastoon muun laajan tuloksen eriin.

Alla olevassa taulukossa esitetään yhteenvedo tapplota koskevasta vähennyserästä suhteessa vastuun määrään arvonalentumisvaiheittain. Kattavuusasteella kuvataan tapplota koskevan vähennyserän suhteellista osuutta vastuun määrästä.

Yhteenvedo ja tunnusluvut 31.12.2018

	Valhe 1	Valhe 2		Yhteensä	Valhe 3	Yhteensä
	Muut kuin yli 30 pv erääntyneet	Yli 30 pv erääntyneet				
Saamiset asiakkailta; taseen ja taseen ulkopuolliset erät						
Vähittäispankki	66 401	7 124	185	7 308	899	74 609
Yrityspankki	33 453	1 947	422	2 369	460	36 282
Tapplota koskeva vähennyserä						
Vähittäispankki	-13	-50	-3	-54	-202	-269
Yrityspankki	-27	-26	-3	-30	-207	-263
Kattavuusaste (Coverage ratio), %						
Vähittäispankki	-0,02 %	-0,71 %	-1,71 %	-0,73 %	-22,51 %	-0,36 %
Yrityspankki	-0,08 %	-1,36 %	-0,74 %	-1,25 %	-44,93 %	-0,73 %
Saamiset asiakkailta; taseen ja taseen ulkopuolliset erät yhteensä	99 854	9 071	607	9 678	1 359	110 891
Tapplota koskeva vähennyserä yhteensä	-40	-77	-6	-83	-409	-532
Kattavuusaste (Coverage ratio), % yhteensä	-0,04 %	-0,85 %	-1,03 %	-0,86 %	-30,09 %	-0,48 %
Saamistodistukset kirjanpitoarvo						
Muu toiminta	12 219	20		20		12 239
Vakuutus	4 677	313		313	11	5 001
Tapplota koskeva vähennyserä						
Muu toiminta	-3	0		0		-3
Vakuutus	-3	-4		-4	-4	-11
Kattavuusaste (Coverage ratio), %						
Muu toiminta	-0,02 %	-0,85 %		-0,85 %		-0,02 %
Vakuutus	-0,07 %	-1,20 %		-1,20 %	-34,32 %	-0,22 %
Saamistodistukset yhteensä	16 896	332		332	11	17 240
Tapplota koskeva vähennyserä yhteensä	-6	-4		-4	-4	-14
Kattavuusaste (Coverage ratio), % yhteensä	-0,04 %	-1,18 %		-1,18 %	-34,32 %	-0,08 %

Alla olevassa taulukossa esitetään tappiota koskevan vähennyserän muutos arvonalentumisvaiheittain 1-9/2019 aikana seuraavien tekijöiden vaikutuksesta:

Saamiset asiakkailta ja taseen ulkopuoliset erät, milj. €	Valhe 1	Valhe 2	Valhe 3	Yhteensä
	12 kk	Koko voimassa- oloaika	Koko voimassa- oloaika	
Taplota koskeva vähennyserä 1.1.2019	40	83	409	532
Siirrot vaiheesta 1 vaiheeseen 2	-3	21		18
Siirrot vaiheesta 1 vaiheeseen 3	-4		11	7
Siirrot vaiheesta 2 vaiheeseen 1	3	-14		-11
Siirrot vaiheesta 2 vaiheeseen 3		-15	33	18
Siirrot vaiheesta 3 vaiheeseen 2		5	-15	-10
Siirrot vaiheesta 3 vaiheeseen 1	1		-4	-3
Alkuperäisestä myöntämisestä ja hankinnasta johtuvat lisäykset	11	13	12	36
Taseesta pois kirjaamisesta johtuvat vähennykset	-4	-7	-17	-28
Riskiparametreissa tapahtuneet muutokset (netto)	-3	-3	-3	-9
Lopulliseksi luottotappioksi kirjaamisesta johtuvat vähennystilin pienentymiset	0	0	-25	-25
Odotettavissa olevat luottotapplot, nettomuutos	1	0	-7	-6
Taplota koskeva vähennyserä 30.9.2019	40	83	402	526
Odotettavissa olevat luottotapplot, nettomuutos 7-9/2019	-2	-10	-9	-21

Siirroissa vaiheesta 1 vaiheeseen 3 verrataan rahoitusvaran nykyistä raportointitietoa vaihetta 3 vuoden alun tilanteeseen. Näistä kuitenkin noin 78 prosenttia siirtyy vaiheeseen 3 vaiheen 2 kautta. Sopimus voi siirtyä suoraan vaiheeseen 3 ulkoisen maksuhäiriön takia.

Saamistodistukset, milj. €	Valhe 1	Valhe 2	Valhe 3	Yhteensä
	12 kk	Koko voimassa- oloaika	Koko voimassa- oloaika	
Taplota koskeva vähennyserä 1.1.2019	6	4	4	14
Siirrot vaiheesta 1 vaiheeseen 2	0	1		1
Siirrot vaiheesta 1 vaiheeseen 3	0		1	1
Siirrot vaiheesta 2 vaiheeseen 1	0	-3		-2
Siirrot vaiheesta 3 vaiheeseen 1	0		0	0
Alkuperäisestä myöntämisestä ja hankinnasta johtuvat lisäykset	1		0	2
Taseesta pois kirjaamisesta johtuvat vähennykset	-1	-1	-1	-3
Riskiparametreissa tapahtuneet muutokset (netto)	0		0	0
Arviointimetodiikan päivityksestä johtuvat muutokset (netto)	0		0	0
Odotettavissa olevat luottotapplot, nettomuutos	1	-3	1	-1
Taplota koskeva vähennyserä 30.9.2019	7	1	4	12
Odotettavissa olevat luottotapplot, nettomuutos 7-9/2019	0	1	2	3

Alla olevassa taulukossa esitetään tappiota koskevan vähennyserän muutos arvonalentumisvaiheittain vuoden 2018 aikana seuraavien tekijöiden vaikutuksesta:

Saamiset asiakkailta ja taseen ulkopuoliset erät, milj. €	Valhe 1	Valhe 2	Valhe 3	Yhteensä
	12 kk	Koko voimassa- oloaika	Koko voimassa- oloaika	
Taplota koskeva vähennyserä 1.1.2018	31	80	431	543
Siirrot vaiheesta 1 vaiheeseen 2	-2	18		16
Siirrot vaiheesta 1 vaiheeseen 3	0		25	25
Siirrot vaiheesta 2 vaiheeseen 1	2	-16		-14
Siirrot vaiheesta 2 vaiheeseen 3		-8	23	15
Siirrot vaiheesta 3 vaiheeseen 2		9	-30	-21
Siirrot vaiheesta 3 vaiheeseen 1	1		-7	-6
Alkuperäisestä myöntämisestä ja hankinnasta johtuvat lisäykset	13	7	13	34
Taseesta pois kirjaamisesta johtuvat vähennykset	-9	-12	-22	-43
Riskiparametreissa tapahtuneet muutokset (netto)	4	3	28	35
Lopulliseksi luottotappioksi kirjaamisesta johtuvat vähennystilin pienentymiset	0	0	-52	-52
Odotettavissa olevat luottotapplot, nettomuutos	9	3	-22	-11
Taplota koskeva vähennyserä 31.12.2018	40	83	409	532
Saamistodistukset, milj. €	Valhe 1	Valhe 2	Valhe 3	Yhteensä
	12 kk	Koko voimassa- oloaika	Koko voimassa- oloaika	
Taplota koskeva vähennyserä 1.1.2018	5	0	0	5
Siirrot vaiheesta 1 vaiheeseen 2	0	1		1
Siirrot vaiheesta 1 vaiheeseen 3	0		2	2
Siirrot vaiheesta 2 vaiheeseen 1	0	0		0
Siirrot vaiheesta 2 vaiheeseen 3		0	0	0
Siirrot vaiheesta 3 vaiheeseen 2		0	0	0
Siirrot vaiheesta 3 vaiheeseen 1	0		0	0
Alkuperäisestä myöntämisestä ja hankinnasta johtuvat lisäykset	2	3	2	7
Taseesta pois kirjaamisesta johtuvat vähennykset	-2	0		-2
Riskiparametreissa tapahtuneet muutokset (netto)	0			0
Arviointimetodiikan päivityksestä johtuvat muutokset (netto)	1		0	1
Odotettavissa olevat luottotapplot, nettomuutos	1	4	3	8
Taplota koskeva vähennyserä 31.12.2018	6	4	4	14

Liite 9. Vakuutustoiminnan velat

MIJ. €	30.9.2019	31.12.2018
Korvausvastuu		
Eläkeuotoinen korvausvastuu	1 459	1 510
Muu korvausvastuu	1 082	1 056
Korkotäydennys (vastuuvelan suojeiden arvo)	177	21
Yhteensä	2 719	2 588
Vakuutusmaksuvastuu	702	569
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitussopimuksista		
Sijoitussidonnaisten vakuutusten velka	9 078	8 298
Sijoitussopimukset	1 710	1 513
Yhteensä	10 788	9 812
Henkivakuutuksen vakuutusvelka	6 519	6 319
Yhteensä	20 729	19 288

Liite 10. Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat

MIJ. €	30.9.2019	31.12.2018
Joukkovelkakirjalainat	11 807	9 522
Asuntovakuudelliset joukkovelkakirjalainat (covered bonds)	11 234	10 720
Muut		
Sijoitustodistukset	0	105
Yritystodistukset	9 994	10 162
Kaupankäynnissä omaan salkkuun sisältyvät (-)	-68	-50
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat yhteensä	32 966	30 458

Liite 11. Käyvän arvon rahasto verojen jälkeen

MIJ. €	Käypään arvoon muun laajan tuloksen erien kautta kirjattavat				Yhteensä
	Saamistodistukset	Osakkeet ja osuudet	Osakkeet ja osuudet (overlay approach)	Rahavirran suojaus	
Tase 31.12.2017	135	25		16	176
IFRS 9 -siirtymän vaikutus 1.1.2018	-2	-25			-28
Avaava tase 1.1.2018	133	0		16	148
Käyvän arvon muutokset	-67	0	23	19	-25
Tuloslaskelmaan siirretyt myyntivoitot	-34		-6		-40
Tuloslaskelmaan siirretyt arvonalennukset			12		12
Siirrot korkokatteeseen				-31	-31
Laskennalliset verot	20	0	-6	2	16
Päätävä tase 30.9.2018	52		24	6	81

MIJ. €	Käypään arvoon muun laajan tuloksen erien kautta kirjattavat				Yhteensä
	Saamistodistukset	Osakkeet ja osuudet	Osakkeet ja osuudet (overlay approach)	Rahavirran suojaus	
Avaava tase 1.1.2019	-5	-21		33	7
Käyvän arvon muutokset	168	49		179	396
Tuloslaskelmaan siirretyt myyntivoitot	-20		0		-20
Tuloslaskelmaan siirretyt arvonalennukset			15		15
Siirrot korkokatteeseen				47	47
Laskennalliset verot	-30		-13	-45	-88
Päätävä tase 30.9.2019	114		30	214	357

Käyvän arvon rahasto ennen veroja oli 447 miljoonaa euroa (9) ja siihen liittyvä laskennallinen verovelka oli 89 miljoonaa euroa (2). Katsauskauden lopussa käyvän arvon rahastossa oli väliaikaisen poikkeusmenettelyn soveltamisen johdosta oman pääoman ehtoisten instrumenttien positiivisia arvonmuutoksia yhteensä 75 miljoonaa euroa (54) ja negatiivisia arvonmuutoksia yhteensä 23 miljoonaa euroa (82). Käypään arvoon muiden laajan tuloksen kautta kirjattavien saamistodistusten tappiota koskeva vähennyserä oli käyvän arvon rahastossa 2 miljoonaa euroa (-6).

Negatiivinen käyvän arvon rahasto purkautuu omaisuuden arvonnousujen ja tulosvaikutteisten arvonalentumiskirjausten kautta.

Liite 12. Annetut vakuudet

Milj. €	30.9.2019	31.12.2018
Omien velkojen ja sitoumusten puolesta annetut		
Pantit	247	171
Luotot (covered bondien vakuutena)	13 804	13 700
Muut	3 814	5 775
Annetut vakuudet yhteensä*	17 865	19 647
Vakuudelliset johdannaisvelat	1 255	928
Vakuudelliset muut velat	2 230	4 149
Asuntovakuudelliset joukkovelkakirjalainat (covered bonds)	11 234	10 720
Yhteensä	14 719	15 797

* Lisäksi keskuspankkiin on pantattu 6,9 miljardin euron kirjanpitoarvosta joukkovelkakirjalainoja, joista 1,5 miljardia euroa on päivän sisäisen limitin vakuutena. Joukkovelkakirjalainat ovat nostettavissa ilman keskuspankin ennakkolupaa, joten niitä ei ole esitetty yllä olevassa taulukossa.

Liite 13. Rahoitusvarojen ja -velkojen luokittelu

Varat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikuttelusta kirjattavat						
	Jaksotettu hankintameno	Käypään arvoon muun laajan tuloksen erien kautta kirjattavat	Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät	Nimenomaisesti käypään arvoon tulosvaikuttelusta kirjattavaksi	On luokiteltava käypään arvoon tulosvaikuttelusta	Suojaavat johdannaiset	Kirjanpitoarvo yhteensä
Käteiset varat	8 792						8 792
Saamiset luottolaitoksilta	367						367
Johdannaisoimukset			4 826			1 163	5 990
Saamiset asiakkailta	91 014						91 014
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat				10 750			10 750
Saamistodistukset	3	17 164	1 561	2 379	445		21 553
Oman pääoman ehtoiset instrumentit		0	88	242	1 194		1 525
Muut rahoitusvarat	3 062						3 062
Rahoitusvarat							143 053
Muut kuin rahoitusvarat							3 485
Yhteensä 30.9.2019	103 238	17 165	6 476	13 371	1 639	1 163	146 537
Varat, milj. €	Jaksotettu hankintameno	Käypään arvoon muun laajan tuloksen erien kautta kirjattavat	Kaupankäyntitarkoituksessa pidettävät	Nimenomaisesti käypään arvoon tulosvaikuttelusta kirjattavaksi	On luokiteltava käypään arvoon tulosvaikuttelusta	Suojaavat johdannaiset	Kirjanpitoarvo yhteensä
Käteiset varat	12 350						12 350
Saamiset luottolaitoksilta	183						183
Johdannaisoimukset			3 066			577	3 643
Saamiset asiakkailta	87 081						87 081
Sijoitussidonnaisten sopimusten katteena olevat varat				9 771			9 771
Saamistodistukset	4	17 124	505	2 227	451		20 312
Oman pääoman ehtoiset instrumentit		0	81	245	1 130		1 456
Muut rahoitusvarat	1 940						1 940
Rahoitusvarat							136 735
Muut kuin rahoitusvarat							3 652
Yhteensä 31.12.2018	101 557	17 124	3 652	12 243	1 581	577	140 387

Velat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat	Muut velat	Suojaavat Johdannaiset	Kirjanpitoarvo yhteensä
Velat luottolaitoksille		2 597		2 597
Johdannaissopimukset	3 292		683	3 975
Velat asiakkaille		66 503		66 503
Vakuutusvelka		9 940		9 940
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitusopimuksista	10 788			10 788
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat		32 966		32 966
Velat, joilla huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla		1 319		1 319
Muut rahoitusvelat		4 162		4 162
Rahoitusvelat				132 250
Muut kuin rahoitusvelat				1 676
Yhteensä 30.9.2019	14 080	117 486	683	133 925

Velat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat	Muut velat	Suojaavat Johdannaiset	Kirjanpitoarvo yhteensä
Velat luottolaitoksille		4 807		4 807
Johdannaissopimukset	2 572		421	2 992
Velat asiakkaille		66 112		66 112
Vakuutusvelka		9 476		9 476
Velat sijoitussidonnaisista vakuutus- ja sijoitusopimuksista	9 812			9 812
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat		30 458		30 458
Velat, joilla huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla		1 358		1 358
Muut rahoitusvelat		2 134		2 134
Rahoitusvelat				127 148
Muut kuin rahoitusvelat				1 404
Yhteensä 31.12.2018	12 383	114 344	421	128 552

Yleiseen liikkeeseen laskettuihin velkakirjoihin sisältyvät joukkovelkakirjalainat on arvostettu kirjanpidossa jaksotettuun hankintamenuon. Näille velkakirjoille markkinoilta saatavilla olevan informaation ja vakiintuneiden arvostusmenetelmien avulla arvioitu käypä arvo syyskuun lopussa oli n. 769 (242) miljoonaa euroa kirjanpitoarvoa suurempi. Huonommalla etuoikeudella olevat velat on arvostettu jaksotettuun hankintamenuon. Näiden käyvät arvot ovat jaksotettua hankintamenuoa suuremmat, mutta luotettavien käypien arvojen määrittämiseen liittyy epävarmuutta.

Liite 14. Toistuvasti käypään arvoon arvostettujen erien ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti

Varojen käyvät arvot 30.9.2019, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat				
Oman pääoman ehtoiset instrumentit	664	238	623	1 525
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	2 998	753	634	4 385
Sijoitussidonnaiset sopimukset	6 931	3 818	0	10 750
Johdannaissopimukset	26	5 896	68	5 990
Käypään arvoon muun laajan tuloksen erien kautta kirjattavat				
Oman pääoman ehtoiset instrumentit		0		0
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	14 667	1 836	661	17 164
Rahoitusinstrumentit yhteensä	25 286	12 542	1 986	39 814
Sijoituskiinteistöt			720	720
Yhteensä	25 286	12 542	2 706	40 534

Varojen käyvät arvot 31.12.2018, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat				
Oman pääoman ehtoiset instrumentit	592	185	679	1 456
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	2 107	764	312	3 184
Sijoitussidonnaiset sopimukset	6 337	3 434		9 771
Johdannaissopimukset	0	3 586	57	3 643
Käypään arvoon muun laajan tuloksen erien kautta kirjattavat				
Oman pääoman ehtoiset instrumentit		0		0
Vieraan pääoman ehtoiset instrumentit	13 885	3 026	214	17 124
Rahoitusinstrumentit yhteensä	22 921	10 995	1 262	35 178
Sijoituskiinteistöt			979	979
Yhteensä	22 921	10 995	2 241	36 157

Velkojen käyvät arvot 30.9.2019, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikuttavasti kirjattavat rahoitusvelat				
Sijoitussidonnaiset sopimukset	6 956	3 832	0	10 788
Muut		11		11
Johdannaisosopimukset	24	3 920	30	3 975
Yhteensä	6 981	7 764	30	14 774

Velkojen käyvät arvot 31.12.2018, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikuttavasti kirjattavat rahoitusvelat				
Sijoitussidonnaiset sopimukset	6 364	3 448		9 812
Muut		0		0
Johdannaisosopimukset	10	2 939	44	2 992
Yhteensä	6 373	6 387	44	12 804

Taso 1: Noteeratut markkinahinnat

Hierarkiataason 1 ryhmitellyt erät koostuvat suurimmissa pörseissä listatuista osakkeista, noteeratuista yritysten, valtioiden ja rahoituslaitosten velkapapereista sekä pörssijohdannaisista. Kyseisten instrumenttien käypä arvo määräytyy toimivilta markkinoilta saatavien noteerausten perusteella.

Taso 2: Arvostusmenetelmät havainnollitavissa olevia syöttötietoja käyttäen

Arvostusmenetelmät, jotka perustuvat luotettaviin laskentaparametreihin. Hierarkiataason 2 luokiteltujen instrumenttien käyvä arvolla tarkoitetaan arvoa, joka on johdettavissa rahoitusvälineen osien tai vastaavien rahoitusvälineiden markkina-arvosta, tai arvoa, joka on laskettavissa rahoitusmarkkinoilla yleisesti hyväksytyillä arvostusmalleilla ja -menetelmillä, jos markkina-arvo on niiden avulla luotettavasti arvioitavissa. Tähän hierarkiataason on luokiteltu suurin osa OP Yrityspankki -konsernin OTC-johdannaisista sekä yritysten, valtioiden ja rahoituslaitosten noteeratut velkapaperit, joita ei ole luokiteltu tasolle 1.

Taso 3: Arvostusmenetelmät ei havainnollitavissa olevia syöttötietoja käyttäen

Arvostusmenetelmät, joiden laskentaparametreihin sisältyy erityistä epävarmuutta. Hierarkiataason 3 luokitellut instrumentit arvostetaan hinnoittelumalleilla, joiden laskentaparametreihin sisältyy epävarmuutta. Lisäksi tasolle 3 luokitellaan velkapapereita, jolle noteerauksia on markkinoilla vain vähän tai ei ollenkaan. Kyseiseen taseryhmään sisällytetään kompleksisemmat OTC-johdannaiset sekä sellaiset pitkän maturiteetin johdannaiset, joiden arvostuksessa käytettyä markkinadataa on jouduttu ekstrapoloimaan, tietyt private equity -sijoitukset, epälikvidit lainat, strukturoidut lainat ml. arvopaperistettut lainat ja strukturoidut velkakirjat sekä hedge-rahastot. Tason 3 käypä arvo perustuu kolmannelta osapuolelta saatavaan hintatietoon.

Siirrot käyvän arvon arvostuksen tasojen välillä

Siirrot eri hierarkiataasojen välillä katsotaan tapahtuneen siirron aiheuttaman tapahtuman tai olosuhteiden muutoksen toteutumispäivänä. Siirrot tasojen välillä johtuvat pääosin käytettävissä olevien markkinanoteerausten määrästä.

Arvostusmenetelmät, joiden laskentaparametreihin sisältyy epävarmuutta (Taso 3)

Erittely rahoitusvaroista ja rahoitusveloista

Rahoitusvarat, milj. €	Käypään arvoon tulosvaikuttavasti kirjattavat	Johdannais-sopimukset	Käypään arvoon muun laajan tuloksen erien kautta kirjattavat	Varat yhteensä
Avaava tase 1.1.2019	991	57	214	1 262
Tuloslaskelman nettotuotot	-358	11	1	-346
Laajan tuloslaskelman nettotuotot	0		4	4
Hankinnat	108		6	115
Myynnit	-58		-18	-76
Lyhennykset	-1		-6	-6
Siirrot tasoon 3	578		519	1 097
Siirrot tasosta 3	-3		-59	-62
Päättävä tase 30.9.2019	1 258	68	661	1 986

Rahoitusvelat, milj. €	Johdannais-sopimukset	Velat yhteensä
Avaava tase 1.1.2019	44	44
Tuloslaskelman nettotuotot	-14	-14
Päättävä tase 30.9.2019	30	30

Erittely nettotuotosta tuloslaskelmaerittäin 30.9.2019

Milj. €	Korkokate	Sijoitustoiminnan nettotuotot	Laaja tuloslaskelma/ Käyvän arvon rahaston muutos	Nettotuotot tilikauden lopussa hallussa olevista varoista ja veloista
Realisoituneet nettotuotot	-280	-78	1	-358
Realisoitumattomat nettotuotot	25		4	29
Nettotuotot yhteensä	-255	-78	5	-329

Hierarkiatason 3 johdannaiset ovat asiakkaiden tarpeisiin strukturoituja johdannaisia, joiden markkinariski on katettu vastaavalla johdannaissopimuksella. Tulosvaikutusta avoimesta markkinariskistä ei synny. Tason 3 johdannaiset liittyvät OP Yrityspankin liikkeeseen laskemiin strukturoituihin joukkovelkakirjalainoihin, joiden tuotto määräytyy kytketyn johdannaisten arvonehityksen perusteella. Näiden kytkettyjen johdannaisten arvonnehityksestä ei ole esitetty yllä olevassa taulukossa. Lisäksi tasolle 3 on luokiteltu pitkän maturiteetin johdannaisia, joiden arvostuksessa käytettyä markkinadataa on jouduttu ekstrapoloimaan.

Arvostustekijöiden muutokset

Arvostusmenetelmissä ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia vuoden 2019 aikana.

Liite 15. Taseen ulkopuoliset sitoumukset

Milj. €	30.9.2019	31.12.2018
Takaukset	620	775
Takuuvastuut	2 388	2 162
Luottolupaukset	14 034	12 577
Lyhytaikaisiin kauppatahtumiin liittyvät sitoumukset	376	283
Muut*	1 052	1 195
Taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä	18 470	16 993

* Josta vahinkovakuutustoiminnan sitoumukset pääomarahastoihin 171 miljoonaa euroa (203)

Liite 16. Johdannaissopimukset

Johdannaiset yhteensä 30.9.2019

Milj. €	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksu-aika			Yhteensä	Käyvät arvot*	
	< 1 v	1-5 v	> 5 v		Varat	Velat
Korkojohdannaiset, josta	34 568	79 381	76 192	190 140	4 096	2 293
Keskusvastapuoliseltä	9 475	33 534	41 291	84 300	31	19
Keskusvastapuoliseltä	47 343	6 861	2 434	56 639	1 211	1 151
Osake- ja indeksisidonnaiset johdannaiset		3		3	0	
Luottojohdannaiset	36	1 229	624	1 889	23	16
Muut johdannaiset	255	4 592	8	4 855	63	41
Johdannaiset yhteensä	82 202	92 066	79 258	253 526	5 393	3 501

Johdannaiset yhteensä 31.12.2018

Milj. €	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksu-aika			Yhteensä	Käyvät arvot*	
	< 1 v	1-5 v	> 5 v		Varat	Velat
Korkojohdannaiset, josta	30 535	84 181	70 116	184 833	2 060	1 374
Keskusvastapuoliseltä	9 278	38 670	36 704	84 652	8	12
Keskusvastapuoliseltä	28 646	6 784	3 404	38 835	1 018	1 120
Osake- ja indeksisidonnaiset johdannaiset		3		3	0	0
Luottojohdannaiset	15	189	2	206	4	9
Muut johdannaiset	208	364	8	580	34	29
Johdannaiset yhteensä	59 404	91 522	73 530	224 456	3 116	2 532

* Käyvät arvot sisältävät kertyneet korot, jotka muiden kuin kaupankäyntitarkoituksessa pidettävien johdannaisten osalta esitetään taseessa muissa varoissa tai varauksissa ja muissa veloissa. Lisäksi keskusvastapuoliselyksessä olevien johdannaisten käyvät arvot on nettoutettu taseessa.

Liite 17. Rahoitusvarat ja -velat, jotka on vähennetty toisistaan tai joita koskee toimeenpantavissa oleva yleinen nettoutusjärjestely

Rahoitusvarat

30.9.2019, milj. €	Rahoitusvarojen määrät, joita ei ole netotettu taseessa					
	Rahoitusvarojen bruttomäärä	Rahoitusvelkojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusvaroilta*	Taseessa esitettävä nettomäärä**	Johdannais-yleissopimukset***	Saadut vakuudet	Nettomäärä
Johdannaiset	8 577	-2 587	5 990	-2 579	-636	2 774

31.12.2018, milj. €	Rahoitusvarojen määrät, joita ei ole netotettu taseessa					
	Rahoitusvarojen bruttomäärä	Rahoitusvelkojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusvaroilta*	Taseessa esitettävä nettomäärä**	Johdannais-yleissopimukset***	Saadut vakuudet	Nettomäärä
Johdannaiset	4 416	-934	3 643	-1 823	-490	1 330

Rahoitusvelat

30.9.2019, milj. €	Rahoitusvelkojen määrät, joita ei ole netotettu taseessa					
	Rahoitusvelkojen bruttomäärä	Rahoitusvarojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusveloilta*	Taseessa esitettävä nettomäärä**	Johdannais-yleissopimukset***	Annetut vakuudet	Nettomäärä
Johdannaiset	6 851	-2 876	3 975	-2 579	-852	543

31.12.2018, milj. €	Rahoitusvelkojen määrät, joita ei ole netotettu taseessa					
	Rahoitusvelkojen bruttomäärä	Rahoitusvarojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusveloilta*	Taseessa esitettävä nettomäärä**	Johdannais-yleissopimukset***	Annetut vakuudet	Nettomäärä
Johdannaiset	3 887	-1 066	2 992	-1 823	-703	467

* ml. käteisvaroihin sisältyvä päivittäin selvitettyjen johdannaisten nettomäärä yht. -265 (-140) miljoonaa euroa.

** Käyvät arvot sisältäen kaupankäyntitarkoituksessa pidettävien johdannaisten kertyneet korot.

*** Käytäntönä on solmia johdannaisyleissopimukset kaikkien johdannaisvastapuolien kanssa.

OTC-johdannaisten keskusvastapuoliselvitys

Finanssivastapuolten kanssa solmitut standardiehtoiset OTC-johdannaiskaupat selvitetään London Clearing House:n tai ICE Clear Europeanin kanssa EMIR-asetuksen (EU 648/2012) mukaisesti. Toimintamallissa johdannaisten vastapuoleksi muuttuu päivittäisen selvitysprosessin päätteeksi keskusvastapuoli, jonka kanssa netotetaan johdannaisten päiväkohtaiset maksut. Lisäksi päivittäin joko maksetaan tai saadaan vakuus, joka vastaa avointen sopimusten käyrien arvojen muutosta (variation margin). Keskusvastapuoliselvityksessä olevat korkojohdannaiset esitetään netto taseessa.

Muut kahdenvälisesti selvitettävät OTC-johdannaiset

Konsernin ja muiden asiakkaiden välisiin johdannaiskauppoihin sekä sellaisiin johdannaiskauppoihin, joita asetuksen mukainen keskusvastapuoliselvitys ei koske, sovelletaan joko ISDA:n, konsernin omaa tai Finanssiala ry:n johdannaisyleissopimusta. Näiden sopimusten perusteella johdannaisten maksuja voidaan netottaa transaktiokohtaisesti maksupäivittäin ja vastapuolen maksukyvyttömyys- ja konkurssitilanteissa. Sopimusehdoissa voidaan lisäksi vastapuolikohtaisesti sopia vakuuksista. Nämä johdannaiset esitetään taseessa bruttoperusteisesti.

Liite 18. Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta sekä ongelmasaamiset

30.9.2019, milj. €	Ei arvonalennettu (brutto)	Tapplota koskeva vähennyserä	Tasearvo
Saamiset			
Saamiset luottolaitoksilta	367	0	367
Saamiset asiakkailta	89 163	511	88 652
josta pankkitakausaamiset	7	0	7
Rahoitusleasing	2 362	6	2 356
Yhteensä	91 892	519	91 374
Saamiset sektoreittain			
Yritykset	34 735	392	34 343
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	1 232	1	1 231
Kotitaloudet	52 891	119	52 772
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	790	5	785
Julkisyhteisöt	2 244	1	2 243
Yhteensä	91 892	519	91 374

31.12.2018, milj. €	Ei arvonalennettu (brutto)	Tapplota koskeva vähennyserä	Tasearvo
Saamiset			
Saamiset luottolaitoksilta	184	1	183
Saamiset asiakkailta	85 442	521	84 921
josta pankkitakausaamiset	10	0	10
Rahoitusleasing	2 154	4	2 150
Yhteensä	87 780	526	87 254
Saamiset sektoreittain			
Yritykset	32 405	410	31 995
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	1 065	2	1 064
Kotitaloudet	51 511	105	51 406
Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	814	6	808
Julkisyhteisöt	1 985	3	1 981
Yhteensä	87 780	526	87 254

Ongelmasaamiset ja lainanhoitojoustot

30.9.2019, milj. €	Terveet ("performing") saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (brutto)	Järjestämättömät ("non-performing") saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (brutto)	Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (brutto)	Tapplota koskeva vähennyserä	Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (netto)
Yli 90 pv erääntyneet		627	627	214	413
Todennäköisesti maksamatta jäävät		501	501	149	351
Lainanhoitajustosaamiset	2 082	324	2 407	50	2 357
Yhteensä	2 082	1 453	3 535	413	3 122

31.12.2018, milj. €	Terveet ("performing") saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (brutto)	Järjestämättömät ("non-performing") saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (brutto)	Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (brutto)	Tapplota koskeva vähennyserä	Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (netto)
Yli 90 pv erääntyneet		614	614	229	385
Todennäköisesti maksamatta jäävät		426	426	148	278
Lainanhoitajustosaamiset	2 137	340	2 477	62	2 414
Yhteensä	2 137	1 380	3 517	440	3 077

Yli 90 pv erääntyneenä saamisena raportoidaan jäljellä oleva pääoma sellaisesta saamisesta, jonka korko tai pääoma on ollut erääntyneenä ja maksamatta yli kolme kuukautta. Todennäköisesti maksamatta jäävinä sopimuksina raportoidaan heikoimpien luottoluokkien (henkilöasiakkailta F ja muilla 11–12) sopimukset.

Lainanhoitajustoina raportoidaan saamiset, joiden ehtoja on neuvoteltu uudelleen asiakkaan heikentyneestä maksukyvyystä johtuen. Uudelleen neuvoteltujen saamisten lainaehdot on helpotettu asiakkaan taloudellisista vaikeuksista johtuen esimerkiksi myöntämällä lyhennysvapaa, jonka kesto on 6–12 kk. Lainanhoitajustot ovat ECL-laskennan vaiheissa 2 tai 3.

Tunnusluku, %	30.9.2019	31.12.2018
Tapplota koskeva vähennyserä/Saamiskohtaiset arvonalentumiset, % ongelmasaamisista	11,7 %	12,5 %

Liite 19. Vakuutus-segmentin sijoitusten jakauma

Vahinkovakuutus	30.9.2019		31.12.2018	
Sijoituskannan allokaatiojakauma	Käypä arvo*, mlj. €	%	Käypä arvo*, mlj. €	%
Rahamarkkinat yhteensä	178	5	173	5
Rahamarkkinasijoitukset ja talletukset**	168	4	167	4
Johdannaiset***	9	0	5	0
Joukkolainat ja korkorahastot yhteensä	2 939	76	2 857	77
Valtiot	452	12	498	13
Investment Grade	1 944	50	1 895	51
Kehittyvät markkinat ja High Yield	275	7	243	7
Strukturoidut sijoitukset****	268	7	222	6
Osakkeet yhteensä	465	12	360	10
Suomi	70	2	60	2
Kehittyneet markkinat	199	5	147	4
Kehittyvät markkinat	73	2	76	2
Käyttöomaisuus ja ei-noteeratut osakkeet	62	2	1	0
Pääomasijoitukset	61	2	76	2
Vaihtoehtoiset sijoitukset yhteensä	35	1	28	1
Hedge fund -rahastot	35	1	28	1
Kiinteistö-sijoitukset yhteensä	261	7	312	8
Suorat kiinteistöt	163	4	157	4
Epäsuorat kiinteistö-sijoitukset	97	3	155	4
Yhteensä	3 877	100	3 730	100

* Sisältää siirtyneet korot

** Sisältää kauppahintasaamiset ja -velat sekä johdannaisten markkina-arvon

*** Johdannaisten vaikutus omaisuuslajin allokaatioon (deltavasta-arvo)

**** Sisältää kiinteistövakuudelliset lainat sekä lainarahastot ja epälikvidit lainat

Henkvakuutus	30.9.2019		31.12.2018	
Sijoitusomaisuuden allokaatiojakauma	Käypä arvo*, mlj. €	%	Käypä arvo*, mlj. €	%
Rahamarkkinat yhteensä	259	7	175	5
Rahamarkkinasijoitukset ja talletukset**	248	7	170	5
Johdannaiset***	11	0	5	0
Joukkolainat ja korkorahastot yhteensä	2 787	76	2 826	78
Valtiot	524	14	623	17
Investment Grade	1 768	48	1 784	49
Kehittyvät markkinat ja High Yield	214	6	182	5
Strukturoidut sijoitukset****	281	8	236	6
Osakkeet yhteensä	335	9	337	9
Suomi	52	1	48	1
Kehittyneet markkinat	141	4	116	3
Kehittyvät markkinat	56	2	57	2
Käyttöomaisuus ja ei-noteeratut osakkeet	3	0	3	0
Pääomasijoitukset	84	2	113	3
Vaihtoehtoiset sijoitukset yhteensä	41	1	34	1
Hedge fund -rahastot	41	1	34	1
Kiinteistö-sijoitukset yhteensä	230	6	271	7
Suorat kiinteistöt	93	3	114	3
Epäsuorat kiinteistö-sijoitukset	138	4	156	4
Yhteensä	3 653	100	3 644	100

* Sisältää siirtyneet korot

** Sisältää kauppahintasaamiset ja -velat sekä johdannaisten markkina-arvon

*** Johdannaisten vaikutus omaisuuslajin allokaatioon (deltavasta-arvo)

**** Sisältää kiinteistövakuudelliset lainat sekä lainarahastot ja epälikvidit lainat

Liite 20. Eriytettyjen taseiden sijoitusten jakauma

ETA 1

Suomi-yhtiöstä vuonna 2015 siirretyistä yksilöllisestä henkivakuutuskannasta (ETA 1) muodostettiin kannanluovutusten yhteydessä eriytetty tase (ETA 1), joilla on muusta henkivakuutustoiminnasta poikkeava voitonjakopolitiikka.

ETA 1 sijoitusten jakauma	30.9.2019		31.12.2018	
	Käypä arvo*, mlj. €	%	Käypä arvo*, mlj. €	%
Sijoitusomaisuuden allokaatiojakauma				
Rahamarkkinat yhteensä	45	5	34	4
Rahamarkkinasijoitukset ja talletukset**	44	5	34	4
Johdannaiset***	1	0		
Joukkolainat ja korkorahastot yhteensä	722	85	671	83
Valtiot	196	23	217	27
Inflaatiolinkatut joukkovelkakirjalainat	3	0	3	0
Investment Grade	428	51	370	46
Kehittyvät markkinat ja High Yield	49	6	36	4
Strukturoidut sijoitukset****	46	5	45	6
Osakkeet yhteensä	51	6	35	4
Kehittyneet markkinat	18	2	14	2
Kehittyvät markkinat	1	0	1	0
Käyttöomaisuus ja ei-noteeratut osakkeet	16	2	0	0
Pääomasijoitukset	16	2	20	2
Vaihtoehtoiset sijoitukset yhteensä			2	0
Hedge fund -rahastot			2	0
Kiinteistösjoitukset yhteensä	29	3	68	8
Suorat kiinteistöt	12	1	48	6
Epäsuorat kiinteistösjoitukset	17	2	19	2
Yhteensä	847	100	810	100

* Sisältää siirtyneet korot

** Sisältää kauppahintasaamiset ja -velat sekä johdannaisten markkina-arvon

*** Johdannaisten vaikutus omaisuuslajin allokaatioon (deltavasta-arvo)

**** Sisältää kiinteistövakuudelliset lainat sekä lainarahastot ja epälikvidit lainat

Sijoitustaseen nettotuotto käyvin arvo on 20 miljoonaa (10). Nettotuotto on laskettu vähentämällä sijoitusomaisuuden tuotoista markkinaehtoisien vastuuvelan arvonmuutos.

ETA 2

Suomi-yhtiöstä vuonna 2015 siirretyistä yksilöllisestä henkivakuutuskannasta (ETA 2) muodostettiin kannanluovutusten yhteydessä eriytetty tase (ETA 2), joilla on muusta henkivakuutustoiminnasta poikkeava voitonjakopolitiikka.

ETA 2 sijoitusten jakauma	30.9.2019		31.12.2018	
	Käypä arvo*, mlj. €	%	Käypä arvo*, mlj. €	%
Sijoitusomaisuuden allokaatiojakauma				
Rahamarkkinat yhteensä	47	2	72	3
Rahamarkkinasijoitukset ja talletukset**	44	2	72	3
Johdannaiset***	3	0		
Joukkolainat ja korkorahastot yhteensä	2 022	89	1 946	85
Valtiot	578	25	617	27
Inflaatiolinkatut joukkovelkakirjalainat	8	0	7	0
Investment Grade	1 103	48	1 000	44
Kehittyvät markkinat ja High Yield	112	5	93	4
Strukturoidut sijoitukset****	221	10	230	10
Osakkeet yhteensä	130	6	90	4
Kehittyneet markkinat	46	2	38	2
Kehittyvät markkinat	2	0	2	0
Käyttöomaisuus ja ei-noteeratut osakkeet	41	2	0	0
Pääomasijoitukset	41	2	50	2
Vaihtoehtoiset sijoitukset yhteensä			1	0
Hedge fund -rahastot			1	0
Kiinteistösjoitukset yhteensä	76	3	185	8
Suorat kiinteistöt	37	2	143	6
Epäsuorat kiinteistösjoitukset	39	2	43	2
Yhteensä	2 275	100	2 295	100

* Sisältää siirtyneet korot

** Sisältää kauppahintasaamiset ja -velat sekä johdannaisten markkina-arvon

*** Johdannaisten vaikutus omaisuuslajin allokaatioon (deltavasta-arvo)

**** Sisältää kiinteistövakuudelliset lainat sekä lainarahastot ja epälikvidit lainat

Sijoitustaseen nettotuotto käyvin arvo on 42 miljoonaa (2). Nettotuotto on laskettu vähentämällä sijoitusomaisuuden tuotoista markkinaehtoisien vastuuvelan arvonmuutos.

Liite 21. Luottolaitosvakavaraisuus

Omat varat, milj. €	30.9.2019	31.12.2018
OP Ryhmän oma pääoma	12 612	11 835
Poistetaan vakuutusyhtiöiden vaikutus omasta pääomasta	-187	189
Käyvän arvon rahasto, rahavirran suojaus	-214	-33
Ydinpääoma (CET1) ennen vähennyksiä	12 211	11 991
Aineettomat hyödykkeet	-657	-710
Eläkevastuun ylikate ja arvostusoikaisut	-52	-76
Omista varoista vähennettävät osuuspääomat	-2	-147
Ennakoitu voitonjako ja edellisen tilikauden maksamaton voitonjako	-72	-94
ECL - odotetut tappiot alijäämä	-443	-288
Ydinpääoma (CET1)	10 984	10 677
Pääomalainat, joihin sovelletaan siirtymäsäännöstä	60	80
Ensisijainen lisäpääoma (AT1)	60	80
Ensisijainen pääoma (T1)	11 045	10 757
Debentuurilainat	838	995
Tolssijainen pääoma (T2)	838	995
Omat varat yhteensä	11 883	11 752

Vertailuvuonna ydinpääomasta on vähennetty valvojan luvan mukaisesti asiakkaille tammikuussa 2019 palautetut irtisanotut osuuspääomat. ECL- odotetut tappiot alijäämä kasvoi EKP:n vähittäisvastuille asettamien riskiparametrikertoimien johdosta.

Pääomalainoihin on sovellettu vanhoja pääomainstrumentteja koskevia siirtymäsäännöksiä. Vakavaraisuuden ja vähimmäisomavaraisuusasteen laskennassa ei ole sovellettu IFRS9-siirtymäsäännöstä.

Kokonaisriski, milj. €	30.9.2019	31.12.2018
Luotto- ja vastapuoliriski	49 408	41 602
Standardimenetelmä (SA)	4 198	3 878
Valtio- ja keskuspankkivastuut	245	293
Luottolaitosvastuut	7	7
Yritysvastuut	2 870	2 561
Vähittäisvastuut	1 017	961
Oman pääoman ehtoiset sijoitukset	5	12
Muut	55	43
Sisäisten luottoluokitusten menetelmä (IRB)	45 209	37 724
Luottolaitosvastuut	1 089	1 083
Yritysvastuut	25 573	23 474
Vähittäisvastuut	10 396	5 276
Oman pääoman ehtoiset sijoitukset	6 833	6 659
Muut	1 317	1 233
Markkina- ja selvitysriski, standardimenetelmä	1 397	1 319
Operatiivinen riski, standardimenetelmä	4 232	4 136
Vastuun arvonolkaus (CVA)	198	175
Muut riskit	21	
Kokonaisriski yhteensä	55 256	47 233
EKP:n päätöksen mukaiset riskipainolattiat	678	4 893
Kokonaisriski sisältäen riskipainolattiat	55 934	52 126

Oman pääoman ehtoisten sijoitusten riskipaino sisältää 6,4 miljardia euroa ryhmän sisäisistä vakuutusyhtiösijoituksista. IRB vähittäisvastuiden riskipainotetut erät kasvoivat EKP:n vähittäisvastuille asettamien riskiparametrikertoimien johdosta.

Valtiovastuiden riskipainotetuista eristä 219 miljoonaa euroa (261) on laskennallisia verosaamisia, jotka käsitellään 250 prosentin riskipainolla ydinpääomista vähentämisen sijaan.

Suhdeluvut, %	30.9.2019	31.12.2018
Ydinpääoman (CET1) vakavaraisuussuhde	19,6	20,5
Tier 1 vakavaraisuussuhde	19,7	20,6
Vakavaraisuussuhde	21,2	22,5

Suhdeluvut ilman siirtymäsäännöksiä, %	30.9.2019	31.12.2018
Ydinpääoman (CET1) vakavaraisuussuhde	19,6	20,5
Tier 1 vakavaraisuussuhde	19,6	20,5
Vakavaraisuussuhde	21,1	22,4

Pääomavaatimus, milj. €	30.9.2019	31.12.2018
Omat varat	11 883	11 752
Pääomavaatimus puskureilla	8 135	7 448
Puskuri pääomavaatimukseen	3 748	4 304

Pääomavaatimus 14,5 prosenttia muodostuu minimivaatimuksesta 8 prosenttia, kiinteästä lisäpääomavaatimuksesta 2,5 prosenttia, O-SII-pääomavaatimuksesta 2,0 prosenttia, EKP:n asettamasta pääomavaatimuksesta (P2R) 2,0 prosenttia (vertailuvuonna 1,75) ja ulkomaisten vastuiden maakohtaisista muuttuvista lisäpääomavaatimuksista.

Velkaantuneisuus, milj. €	30.9.2019	31.12.2018
Ensisijainen pääoma (T1)	11 045	10 757
Vastuut yhteensä	128 386	125 510
Vähimmäisomavaraisuusaste, %	8,6	8,6

Velkaantuneisuutta kuvaava mittari eli vähimmäisomavaraisuusaste (Leverage Ratio) esitetään Komission delegoidun asetuksen mukaisesti. Säännösluonnosten mukainen minimitaso on kolme prosenttia. Vähimmäisomavaraisuusaste on laskettu katsauskauden lopun luvuilla.

Yhteenveto riskipainotetuista vastuueristä (EU-OV1), milj. €	Riskipainotetut erät		Vähimmäis- pääoma- vaatimukset
	30.9.2019	30.6.2019	30.9.2019
1 Luottoriski (lukuun ottamatta vastapuoliriskiä)	48 523	48 090	3 882
2 josta standardimenetelmä	5 246	5 064	420
3 josta sisäisten luottoluokitusten perusmenetelmä (FIRB)	26 048	26 001	2 084
4 josta sisäisten luottoluokitusten edistynyt menetelmä (AIRB)	10 396	10 104	832
5 josta oman pääoman ehtoiset sijoitukset yksinkertaisen riskipainotetun menetelmän nojalla	383	484	31
5a josta oman pääoman ehtoiset sijoitukset PD-LGD-menetelmä	6 450	6 437	516
6 Vastapuoliriski	821	742	66
7 josta arvostaminen markkinahintaan	623	547	50
12 josta vastuun arvonoikaus	198	195	16
13 Selvitysrisi		0	
14 Arvopaperistamisvastuut muussa rahoitustoiminnassa (ylärajan jälkeen)	43	41	3
15 josta IRB-menetelmä	43	41	3
19 Markkinariski	1 397	1 488	112
20 josta standardimenetelmä	1 397	1 488	112
23 Operatiivinen riski	4 232	4 232	339
25 josta standardimenetelmä	4 232	4 232	339
27 Vähennysrajan allittavat määrät (joihin sovelletaan 250 prosentin riskipainoa)	219	264	18
27a Muut riskit	21	32	2
29 Yhteensä	55 256	54 889	4 420
30 EKP:n päätöksen mukaiset riskipainolattiat	678	773	54
31 Yhteensä sisältäen riskipainolattiat	55 934	55 661	4 475

Neljännesvuoden aikana kokonaisriski kasvoi 0,5 prosenttia.

EKP:n päätöksen mukaiset riskipainolattiat kohdistuvat vähittäisvastuiden muihin kuin pk-yritysvastuisiin. Näissä keskimääräiselle riskipainolle asetetut lattiat ovat kiinteistövakuudellisille 15,4 prosenttia ja muille kuin kiinteistövakuudellisille 32,7 prosenttia.

IRB-riskipainotettujen erien siltalaskelma (EU-CRB), milj. €	a	b
	Riski- painotettujen vastuuerien määrät	Pääoma- vaatimukset
1 Riskipainotetut vastuuerät edellisen raportointikauden lopussa 30.6.2019	36 104	2 888
2 Vastuiden määrä	22	2
3 Vastuiden laatu	317	25
9 Riskipainotetut vastuuerät raportointikauden lopussa 30.9.2019	36 444	2 916

Siltalaskelmalla on esitetty viimeisimmän neljännesvuoden aikana tapahtuneet muutokset vähittäisvastuissa, yritysvastuissa ja luottolaitosvastuissa. Vastuiden määrän kasvu kasvatti riskipainotettuja eriä, ja luottokannan laatu hieman heikkeni vähittäisvastuissa, mikä kasvatti riskipainotettuja eriä.

Liite 22. Vastuut luottoluokittain

Vähittäsvastuut luottoluokittain (AIRB)

Kaikki vähittäissaamiset

Luottoluokka 30.9.2019	Taseen erät, vastuu-arvo (EAD), milj. €	Taseen ulkopuoliset erät, vastuu-arvo (EAD), milj. €	CF, keskimäärin, %	PD, keskimäärin, %	LGD, keskimäärin, %	Riskipalnotetut erät, milj. €	Riskipalno, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
Henkilöasiakkaat yhteensä	51 173	2 418	53,3	1,1	27,8	9 318	16,4	268
A	31 948	1 760	52,6	0,0	27,0	1 351	4,0	4
B	10 253	512	54,9	0,2	26,4	1 277	11,9	5
C	4 303	102	56,1	0,7	33,2	1 601	36,3	10
D	2 808	41	56,6	3,2	32,4	2 273	79,8	28
E	1 418	4	60,8	28,9	33,9	2 231	156,8	130
F	443			100,0	29,5	586	132,3	90
Yritysassiakkaat yhteensä	1 807	161	68,2	3,8	42,5	1 078	50,2	71
1,0-2,0	1	0	74,4	0,0	38,0	0	3,0	0
2,5-5,5	508	47	66,4	0,4	26,6	75	13,6	1
6,0-7,0	722	65	68,3	1,3	44,0	341	43,4	5
7,5-8,5	378	36	67,8	5,0	52,9	339	82,0	11
9,0-10,0	144	12	76,3	25,0	51,5	205	130,7	20
11,0-12,0	55	0	62,6	100,0	77,6	117	213,0	35
Yhteensä	52 980	2 579	54,0	1,2	28,4	10 396	17,6	339

Kaikki vähittäissaamiset

Luottoluokka 31.12.2018	Taseen erät, vastuu-arvo (EAD), milj. €	Taseen ulkopuoliset erät, vastuu-arvo (EAD), milj. €	CF, keskimäärin, %	PD, keskimäärin, %	LGD, keskimäärin, %	Riskipalnotetut erät, milj. €	Riskipalno, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
Henkilöasiakkaat yhteensä	49 985	1 817	54,1	0,7	16,8	4 146	7,4	159
A	31 412	1 319	52,8	0,0	15,9	571	1,7	2
B	10 647	399	56,9	0,1	15,9	523	4,7	2
C	3 915	73	61,6	0,5	22,5	690	17,3	4
D	2 172	23	65,6	2,3	21,0	795	36,2	11
E	1 429	3	69,5	20,0	21,4	1 205	84,1	59
F	409			100,0	23,5	362	88,5	80
Yritysassiakkaat yhteensä	2 099	173	68,4	3,6	40,1	1 130	47,1	71
1,0-2,0	1	0	65,9	0,0	26,4	0	2,0	0
2,5-5,5	591	48	67,3	0,4	26,7	88	13,7	1
6,0-7,0	838	73	68,3	1,4	42,2	378	41,5	5
7,5-8,5	457	39	67,7	4,9	48,3	368	74,2	12
9,0-10,0	154	13	76,3	24,7	49,8	208	124,7	21
11,0-12,0	57	0	75,7	100,0	59,2	88	153,8	33
Yhteensä	52 084	1 990	55,0	0,9	17,8	5 276	9,0	230

Henkilöasiakkaiden keskimääräiset PD ja LGD nousivat erityisesti EKP:n riskiparametrikertoimien seurauksena, myös malleihin lisätty varovaisuus nosti parametreja. Parametrien nousu kasvatti myös riskipainoja ja odotettuja tappioita. Keskimääräisessä PD:ssä ja riskipainossa ei ole huomioitu maksukyvyttömiä eli luottoluokkia F, 11,0 ja 12,0.

Yritysvastuut luottoluokittain (FIRB)

Luottoluokka 30.9.2019	Taseen vastuu-erät, arvo (EAD), milj. €	Taseen ulko-puolliset vastuu-erät, vastuu-erät, arvo (EAD), milj. €	CF, keski-määrin, %	PD, keski-määrin, %	LGD, keski-määrin, %	Riskipalno-tetut erät, milj. €	Riskipalno, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
1,0-2,0	720	325	84,4	0,0	43,0	142	14,0	0
2,5-5,5	17 362	3 645	71,7	0,2	44,0	8 383	39,9	21
6,0-7,0	8 279	1 661	70,3	1,2	43,0	8 422	84,7	52
7,5-8,5	4 975	796	71,9	4,4	42,9	6 979	120,9	108
9,0-10,0	747	130	67,5	22,6	42,7	1 647	187,7	84
11,0-12,0	642	19	58,9	100,0	44,0	0	0,0	291
Yhteensä	32 725	6 577	71,8	1,6	43,5	25 574	66,2	556

Luottoluokka 31.12.2018	Taseen vastuu-erät, arvo (EAD), milj. €	Taseen ulko-puolliset vastuu-erät, vastuu-erät, arvo (EAD), milj. €	CF, keski-määrin, %	PD, keski-määrin, %	LGD, keski-määrin, %	Riskipalno-tetut erät, milj. €	Riskipalno, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
1,0-2,0	748	381	84,2	0,0	44,4	166	14,7	0
2,5-5,5	16 058	3 815	72,7	0,2	43,8	8 031	40,4	20
6,0-7,0	7 823	1 464	72,1	1,3	43,0	8 067	86,8	52
7,5-8,5	4 082	679	72,6	4,5	43,0	5 673	119,1	91
9,0-10,0	672	140	68,4	19,9	43,4	1 538	189,4	69
11,0-12,0	658	22	60,7	100,0	44,1	0	0,0	301
Yhteensä	30 041	6 502	73,0	1,5	43,5	23 474	65,4	533

Keskimääräisessä PD:ssä ja riskipainossa ei ole huomioitu maksukyvyttömiä eli luottoluokkia 11,0 ja 12,0.

Luottolaitosvastuut luottoluokittain (FIRB)

Luottoluokka 30.9.2019	Taseen vastuu-erät, arvo (EAD), milj. €	Taseen ulko-puolliset vastuu-erät, vastuu-erät, arvo (EAD), milj. €	CF, keski-määrin, %	PD, keski-määrin, %	LGD, keski-määrin, %	Riskipalno-tetut erät, milj. €	Riskipalno, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
1,0-2,0	3 346	26	77,8	0,0	12,7	169	5,4	0
2,5-5,5	4 096	432	66,3	0,1	17,9	705	15,5	1
6,0-7,0	12	53	48,0	2,4	45,0	103	157,5	1
7,5-8,5	59	6	33,4	4,7	45,0	108	166,9	1
9,0-10,0	1	1	43,2	12,2	45,0	5	248,0	0
Yhteensä	7 514	518	63,5	0,1	16,3	1 089	14,0	3

Luottoluokka 31.12.2018	Taseen vastuu-erät, arvo (EAD), milj. €	Taseen ulko-puolliset vastuu-erät, vastuu-erät, arvo (EAD), milj. €	CF, keski-määrin, %	PD, keski-määrin, %	LGD, keski-määrin, %	Riskipalno-tetut erät, milj. €	Riskipalno, keskimäärin, %	Odotetut tappiot, milj. €
1,0-2,0	2 584	40	76,1	0,0	13,2	146	5,6	0
2,5-5,5	4 458	426	66,7	0,1	16,6	755	15,5	1
6,0-7,0	23	7	30,8	1,6	45,0	40	131,9	0
7,5-8,5	55	13	36,8	4,7	45,0	127	186,6	1
9,0-10,0	1	1	37,0	11,5	45,0	6	246,1	0
Yhteensä	7 123	491	65,0	0,1	15,9	1 083	14,2	3

Keskimääräisessä PD:ssä ja riskipainossa ei ole huomioitu maksukyvyttömiä eli luottoluokkia 11,0 ja 12,0. Vertailukauden luottoluokkajakaumaa on korjattu.

Liite 23. Vakuutusyhtiöiden vakavaraisuus

Milj. €	30.9.2019		31.12.2018	
	Henki- vakuutus- toiminta	Vahinko- vakuutus- toiminta	Henki- vakuutus- toiminta	Vahinko- vakuutus- toiminta
Hyväksyttävä oma varallisuus	1 325	945	1 297	818
Vakavaraisuuspääomavaatimus (SCR)				
Markkinariski	759	461	732	421
Vakuutusriski	513	310	351	281
Vastapuoliriski	23	37	30	36
Operatiivinen riski	34	49	34	45
Hajautushyödyt ja vaimennusvaikutus	-638	-140	-570	-162
Yhteensä	690	717	578	621
Puskuri SCR:ään	635	227	719	197
SCR-suhde, %	192	132	225	132
SCR-suhde, % (Ilman siirtymäsääntöä)	154	132	176	132

Luvut ovat OP Ryhmän arvion mukaisia, ja niissä on huomioitu siirtymäsäännökset.

Liite 24. OP Ryhmän rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus

Milj. €	30.9.2019	31.12.2018
OP Ryhmän omat pääomat	12 612	11 835
Pääomalainat ja debentuurilainat	899	1 075
Muut omiin varoihin sisältyvät toimialakohtaiset erät	-209	-349
Liikearvo ja aineettomat hyödykkeet	-1 431	-1 501
Vakuutusliiketoiminnan arvostuserot*	657	735
Suunniteltu voitonjako	-72	-94
Omista varoista vähennettävät IFRS-erät**	-209	-46
ECL - odotetut tappiot alijäämä	-417	-262
Ryhmittymän omat varat yhteensä	11 829	11 393
Luottolaitostoiminnan omien varojen vaade***	7 198	6 528
Vakuutusliiketoiminnan omien varojen vaade*	1 407	1 199
Ryhmittymän omien varojen vähimmäismäärä yhteensä	8 606	7 727
Ryhmittymän vakavaraisuus	3 223	3 666
Ryhmittymän vakavaraisuussuhde (omat varat/omien varojenvähimmäismäärä) (%)	137	147

* Vakuutusyhtiöiden vakavaraisuuden mukaiset arvostuserot ja arvio SCR:sta.

** Eläkevastuun ylikate, käyvän arvon rahastosta rahavirran suojauksen osuus.

*** Kokonaisriski x 14,5 %, vertailuvuonna 14,3 %

Luvuissa on huomioitu siirtymäsäännökset.

Liite 25. Lähipiiritapahtumat

OP Ryhmän lähipiiri muodostuu OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellyistä yhtiöistä, osakkuusyhtiöistä, hallintohenkilöistä ja näiden läheisistä perheenjäsenistä sekä muista lähipiiriin kuuluvista yhtiöistä. OP Ryhmän hallintohenkilöihin luetaan OP Ryhmän pääjohtaja (OP Osuuskunnan johtokunnan puheenjohtaja), OP Osuuskunnan toimitusjohtaja, johtokunnan jäsenet sekä hallintoneuvoston jäsenet. Hallintohenkilöiden lähipiiriin luetaan myös yhtiöt, joissa hallintohenkilöllä tai hallintohenkilön läheisellä perheenjäsenellä on huomattava vaikutusvalta. Muihin lähipiiriin kuuluviin yhteisöihin luetaan OP-Eläkekassa ja OP-Eläkesäätiö.

Lähipiirille myönnettyissä lainoissa noudatetaan normaaleja luottoehtoja. Lainat on sidottu yleisesti käytössä oleviin viitekorkoihin.

Lähipiiriliiketoimissa ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia 31.12.2018 jälkeen.

Taloudellinen informaatio 2020

Vuoden 2019 raporttien julkaisujankohdat:

OP Ryhmän toimintakertomus ja tilinpäätös 2019	vko 9
Selvitys OP Ryhmän hallinto- ja ohjauksjärjestelmästä 2019	vko 9
OP Ryhmän vuosikatsaus 2019 (sis. Vastuullisuusraportin)	vko 9
OP Yhteenliittymän vakavaraisuusraportti 2019	vko 9

Vuoden 2019 tilinpäätöstiedotteen ja vuoden 2020 osavuositarkastusten julkaisupäivät:

Tilinpäätöstiedote 1.1.-31.12.2019	4.2.2020
Osavuositarkastus 1.1.-31.3.2020	28.4.2020
Puolivuositarkastus 1.1.-30.6.2020	21.7.2020
Osavuositarkastus 1.1.-30.9.2020	22.10.2020

Helsingissä 29.10.2019

OP Osuuskunta Johtokunta

Lisätiedot:

Pääjohtaja Timo Ritakallio, puh. 010 252 4500

Talousjohtaja Vesa Aho, puh. 010 252 1427

Viestintä- ja yhteiskuntasuhdejohtaja Tuuli Kousa, puh. 010 252 2957

www.op.fi